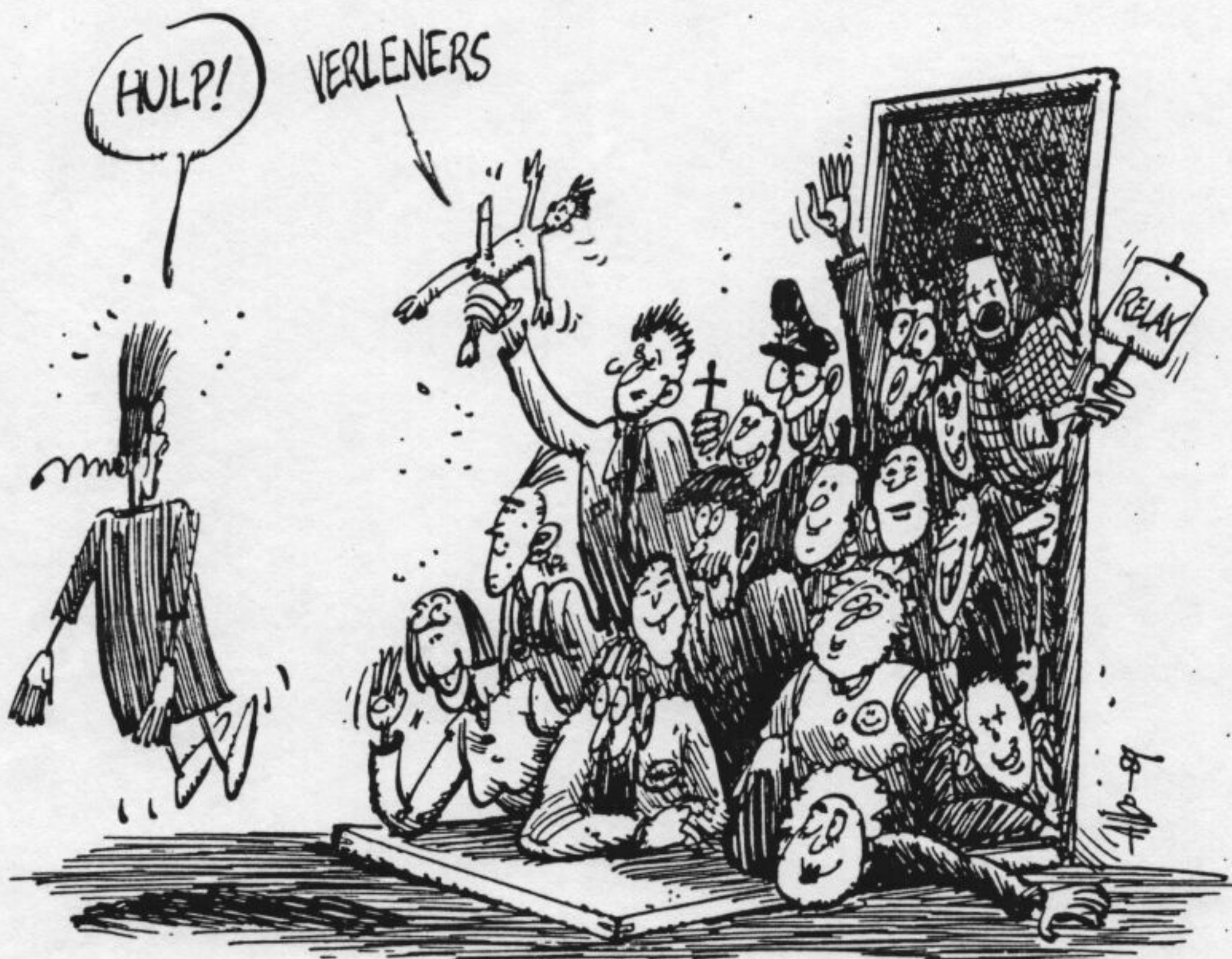

PERSFOCUS

VIJFDE JAARGANG NUMMER 6 - JUNI 1989

knipselkrant van vereniging Martijn
over kinderen, volwassenen en seksualiteit

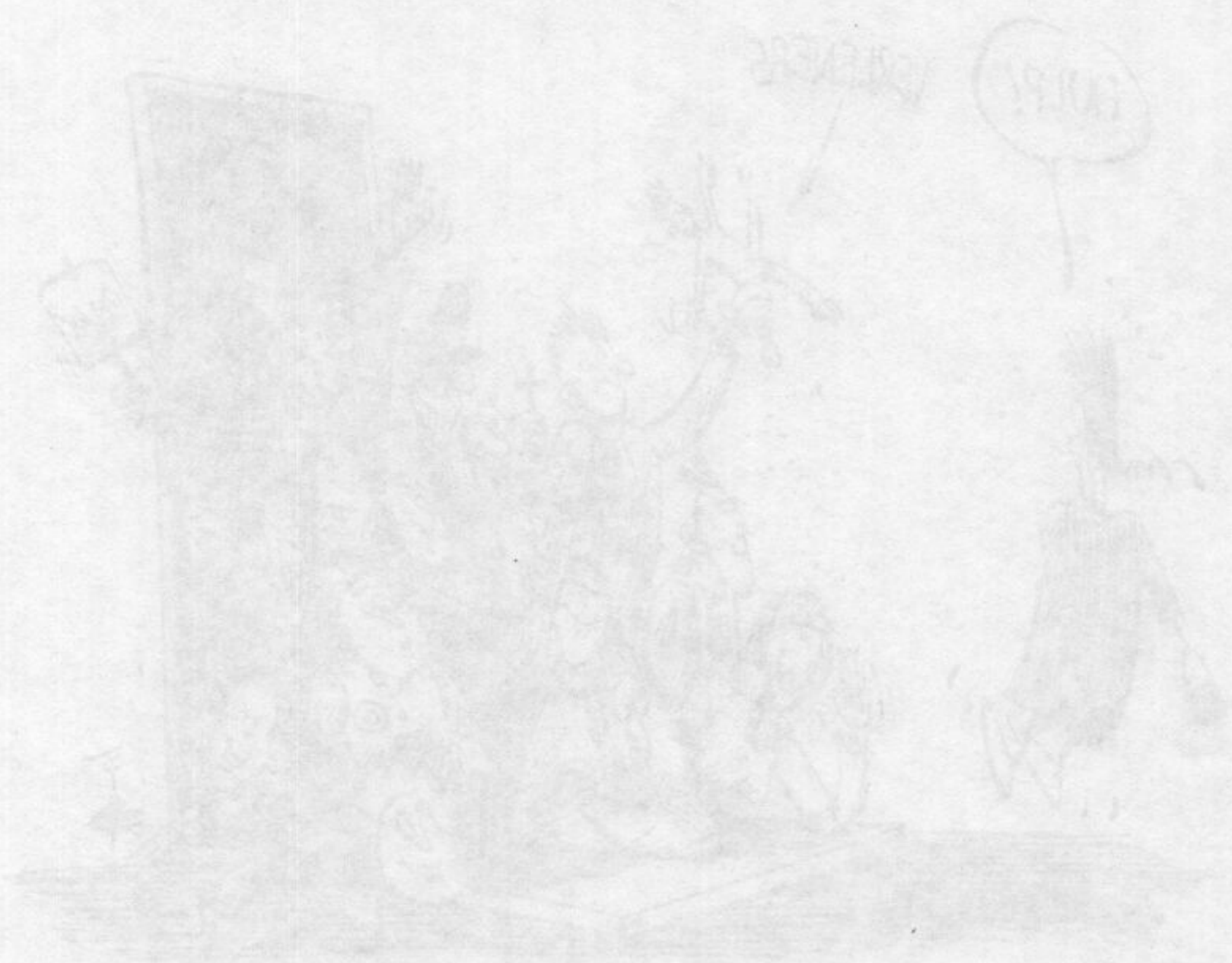
In dit nummer:

Satanische TV	pag. 2
Jong geleerd...	pag. 4
Misdaad en straf	pag. 5
Congresseren na De Bolderkar	pag. 7
De incestfixatie	pag. 11
De dans ontSpongen	pag. 14
Ontucht van de maand	pag. 15
Filmische verbeelding	pag. 17
Pseudo-rechtsstaat	pag. 19
Vaker dan je denkt!	pag. 22
Vrijzinnige politici	pag. 24
Hoe had U het gewenst?	pag. 26
Wiener Kinderschänder	pag. 27
Geleerde homo's	pag. 29
Hervormde homo's	pag. 31
Achtergrond	pag. 34

PERSTOOS

VRIJBE JAARBOEK NUMMER 4 JUNI 1932

Wetenschappelijke en letterkundige bijdragen
over kinderen, volwassenen en seksualiteit

In dit nummer:

1. De seksualiteit van de kind
2. De seksualiteit van de vrouw
3. De seksualiteit van de man
4. De seksualiteit van de jongen
5. De seksualiteit van de meisje

1. De seksualiteit van de kind
2. De seksualiteit van de vrouw
3. De seksualiteit van de man
4. De seksualiteit van de jongen
5. De seksualiteit van de meisje

PERSFOCUS, vijfde jaargang, nummer 6, jun. 1989

knipsels uit:

De Volkskrant	VK
Trouw	Tr
NRC Handelsblad	NRC
Algemeen Dagblad	AD
Utrechts Nieuwsblad	UN
Alkmaarder Courant	AC
Provinciale Zeeuwse Courant	PZC
Nieuwe N-Hollandse Courant	NNC
Nieuwsblad v/h Noorden	NvhN
Het Nieuwsblad	
Groene Amsterdammer	GA
Elsevier	Els
Haagse Post	HP
Gay-krant	
Het Schoolblad	
Onze Wereld	OW
Ad Valvas	AV
Welzijnsweekblad	WW
U-Blad (RUU)	
Stadsblad (Utrecht)	
Wiener	

Abonnementen op Persfocus kosten f 65,-. Bezorging als brief is f 15,- duurder en komt op f 80,-.

Losse nummers f 8,-

Giro 5459646 van Vereniging Martijn

Postbus 5478, 1007 AL AMSTERDAM

De GAYKrant - Nr. 132 - 3 juni 1989

Jongbloed & Joosten spelen met Trash-TV:

Kinderseks-documentaire klopt niet, maar smaakt wel

AMSTERDAM - Op vrijdag 12 mei lieten Jongbloed & Joosten twee fragmenten zien uit 'een schokkende documentaire over het seksueel misbruik van kinderen', zoals Astrid Joosten het introduceerde. 'De documentaire is in Scandinavië op televisie vertoond, maar is zo schokkend, dat het onwaarschijnlijk is dat deze door een Nederlandse zendgemachtigde zal worden uitgezonden', aldus het duo, dat vervolgens twee korte beeldcitataten toonde 'die niet tot de meest schokkende behoorden'.

In deze simpele aankondiging zat direct al een interessante fout: Jongbloed & Joosten deden het voorkomen alsof de film 'deze week' was vertoond, terwijl de Noorse TV deze al op 5 oktober van het vorig jaar op de buis bracht. In Zweden was het op 11 oktober te zien en in Denemarken op 18 oktober. Eveneens interessant: Jongbloed & Joosten 'vergeten' de titel van de documentaire te noemen. Wij weten de reden: deze documentaire is uitermate onbetrouwbaar.

Het produkt in kwestie heet 'Throwaway Children' en heeft een zeer nobel doel: het publiek bewust maken van de vele vormen van seksueel misbruik van kinderen. De winst die met de documentaire gemaakt wordt, gaat naar een organisatie, die werkt ter voorkoming van seksueel misbruik van kinderen. Echter: de documentaire bevat veel onjuist cijfermateriaal en overdrijvingen. Problemen en fenomenen als incest, pedofilie, verkrachting, geweld, armoede, sekstoerisme en kinderporno - zowel heteroseksueel als homoseksueel - worden in 'Throwaway Children' zonder onderscheid op een hoop gegooid. Met slechts één gevolg: morele paniek en hysterie, zoals een half jaar geleden in Scandinavië bleek: in de weken na uitzending van de documentaire werden meer gevallen van seksuele kindermishandeling aangegeven, terwijl ook de aandacht voor het probleem in de media aanmerkelijk toenam. Twee positieve zaken, maar het aantal zaken dat door het openbare ministerie werd vervolgd, bleef stabiel. Kortom: de politie en kinderbescherming werd naar aanleiding van 'Throwaway Children' (ook) lastig gevallen met een hoop onzin.

STERVEN

De allereerste scène uit de documentaire is ook het eerste beeldcitaat dat Jongbloed & Joosten ons voorschotelden. Terwijl we beelden zien van de skyline van een stad, horen we een telefoongesprek tussen een politieagent, Bill Dworin, en een naamloze Italiaanse zakenman. De politieman heeft een val opgezet om pedofielen te strikken en biedt de zakenman een meisje van 10 jaar, of mogelijk jonger, aan voor harde seks. Dat mondt uit in de volgende conversatie: Zakenman: 'Maar ze moet niet sterven.' Politieagent: 'Wil je het meisje doden?' Zakenman: 'Ja.'

Radio Rosa, het homo-radiostation van Kopenhagen, heeft samen met Karsten Fledelius, media-expert en werkzaam aan de Universiteit van de Deense hoofdstad, de geluidsband zorgvuldig ontleed en beweert dat het geluid 'bewerkt' werd. De woorden werden in een andere volgorde geplaatst, zodat de zakenman uiteindelijk het tegenovergestelde zou zeggen van wat hij feitelijk heeft gezegd.

Uiteraard is het verhaal te verifiëren. Jongbloed & Joosten lieten het na, wij niet. De zakenman is de 47-jarige Italiaan Alessandro Moncini, die op 18 maart van het vorig jaar door Dworin op de Kennedy-luchthaven in New York werd gearresteerd. De beschuldiging luidde 'seksuele aanranding'. Op 10 augustus werd Moncini vrijgesproken - het fantasieën over onderwerpen als seks en dood is immers

Jongbloed & Joosten

niet strafbaar. Jongbloed & Joosten maakten, net als de documentaire, geen melding van deze afloop van 's mans arrestatie. Dit voorbeeld staat niet op zichzelf: de originele versie van de film toonde een scène waarin een Noorse meisje vertelde over de aanrandingen die haar vader op haar pleegde. Wat niet vermeld werd, was dat de vader tot tweemaal toe onschuldig was bevonden en van elke rechtsvervolgging was ontslagen. De man is nu tegen de producenten van de documentaire een rechtszaak begonnen, waarin hij 5 miljoen Noorse Kronen eist als schadevergoeding. Als gevolg van deze gerechtelijke stappen werd de scène uit de Deense versie geschrapt, terwijl de Zweden het verhaal niet meer van het meisje zelf, maar van een voice-over (commentaarstem - red.) te horen kregen.

OUDE PEKELA

Een scène die Jongbloed & Joosten heel bewust niet als beeldcitaat hebben gebruikt, was het verhaal dat zich volgens de makers in het Nederlandse Oude Pekela heeft afgespeeld. Volgens de documentaire het volgende: 'Meer dan 75 kinderen uit dit dorp zijn gekidnapt door kinderlokken in carnavalskleding. Ze werden verdoofd door het eten van snoep waar bewustzijnsverminderende stoffen aan waren toegevoegd, en vervolgens onderworpen aan de meest bizarre behandelingen, zoals verdrinkingspogingen, ingesmeerd met uitwerpselen, op het hoofd geürineerd, geslagen, geschopt en hun penisjes afgebonden.' Zoals bekend heeft het onderzoek dat justitie na alle geruchten heeft ingesteld, niets van dit alles opgeleverd, behalve de constatering dat het ging om massahysterie, die veroorzaakt werd door een beoordelingsfout van een huisarts. De makers van de documentaire konden op de hoogte zijn van deze conclusie - maar namen deze bewust niet in hun produktie op. Jongbloed & Joosten moeten ook geconstateerd hebben dat het Oude Pekela-verhaal op een onjuiste wijze verteld werd en hadden dus kunnen vermoeden dat ook de overige verhalen op z'n minst dubieus zijn. Erger: uit de wijze waarop Jongbloed & Joosten met de documentaire omgingen, blijkt eerverduidelijk dat zij op de hoogte waren van het dubieuze gehalte. In de VS hebben ze daar mooie kreten voor bedacht, zoals 'Tabloid TV' en 'Trash TV'. Maar ook dat is het duo bekend: voor de kijkcijfers doen ze alles.

EO ontdekt wereldwijd satanisch complot

Door WILMA CORNELISSE

Satanisme bij Tijdsein. Onherkenbaar en onder schuilnamen vertellen nu volwassen slachtoffers en ouders van kinderen die misbruikt zijn tijdens satanistische rituelen hun gruwelijk verhaal. Satisfactie, verkrachting, gewelddadigheid, moorden op dieren en mensen waarvan het vlees wordt gegeten en het bloed wordt gedronken, absurde, perverse gebeurtenissen waarvan nog nooit enig bewijsmaterijal is gevonden. Het klinkt ongeloofwaardig en dat beseffen de samenstellers van deze documentaire maar al te goed.

Daarom verschijnt er steeds een hulpverlener, politieman of andere (Amerikaanse) deskundige in beeld die verklaart dat die verhalen wel op waarheid moeten berusten, omdat in verschillende delen van de wereld dezelfde verhalen opduiken. Steeds wordt even gemeld waarom geen mens deze gruwelijke verhalen gelooft en dat wat de slachtoffers vertellen, zo smerig is dat geen kind het verzinnt. De reportage mondt uit in de conclusie dat in Oude Pekela ook van satanisme sprake was, een zaak in Manhattan Beach is identiek, aldus de deskundigen.

Dat uitgerekend de EO dit wereldwijde complot van satanverrederders te lijf gaat, maakt het geheel nog ongeloofwaardiger dan het al is. Het heeft veel weg van het vervolg op het geloof dat in veel popmuziek satanische teksten verwerkt zouden zijn. Ook zo'n complot kunnen alleen evangelisch gelovigen zien en bestrijden.

Tijdsein, Ned. 1 22.40 - 23.10 uur

Rammelende EO-documentaire over satanisme

(Door Monique Brandt)

HILVERSUM - De daders van de zaak Oude Pekela, waar een groot aantal kinderen zou zijn misbruikt, zijn leden van geheime Satanische groepen die via allerlei duivelse rituelen de levenskracht van kinderen over willen nemen. Bij de rituelen in Oude Pekela zijn dieren- en mensenoffers gebruikt. Door een combinatie van drugs en hypnose herinneren de kinderen zich slechts flarden van de gebeurtenissen. Elk denkend mens zal ongetwijfeld diep fronsen bij het lezen van deze zinnen, toch is dit de korte inhoud van de Tijdsein-special die vanavond bij de Evangelische Omroep op het scherm verschijnt.

Op 5 april zond de EO een documentaire uit over Satanisme en religieus misbruik van kinderen in Amerika. Ge-

heime groepen Satanverrederders jaagden op jonge kinderen. Die kinderen zouden op gruwelijke wijze worden misbruikt. 'Therapeuten' vertelden in de bewuste uitzending hoe de kleintjes gedwongen worden tot seksueel verkeer met elkaar en volwassenen, tot het vermoorden van huisdieren en volwassenen, het eten en drinken van bloed, uitwerpselen, en zelfs mensenvlees.

Volgens Tijdsein-eindredacteur Henk van Rhee leverde de uitzending een stroom reacties 'van herkenning' op. Daarom besloot de redactie te onderzoeken hoe de situatie op dit gebied in Nederland is.

De makers laten een aantal - onherkenbaar gemaakte - ouders aan het woord, die vertellen over de gruwelen die hun kinderen hebben doorstaan.

Tijdsein leverde enkele Amerikaanse therapeuten commentaar. Nederlandse hulpverleners komen af en toe ook aan het woord, maar er wordt verder niet uitgelegd wie zij zijn, en waar zij werken. Volgens de omroep vormt de documentaire het bewijs dat de geestelijke gezondheid van de Nederlandse bevolking in gevaar is.

Kruistocht

De Evangelische omroep voert sinds jaar en dag een ware kruistocht tegen het 'Kwaad' in de wereld. Via radio en tv worden de kijkers bestookt met nieuwe ontwikkelingen in deze strijd, en niet zelden levert dit op zijn minst 'verbazingwekkende' programma's op. Deze Tijdsein-special behoort zeker tot die categorie.

De makers hebben met deze documentaire een nogal ongeloofwaardig en onjournalistisch produkt afgeleverd. Beweringen zijn ongefundeerd en 'feiten' worden niet nagetrokken. Wie de 'deskundigen' zijn, blijft onduidelijk. De normale journalistieke procedure van 'hoor en wederhoor' blijft achterwege.

Bovendien getuigt het niet van goede smaak om een zo pijnlijke zaak als Oude Pekela weer op te rakelen op een, voor de betrokkenen, gruwelijke wijze. Voor de EO-parochie zal dit slechts de bevestiging zijn van de rotsvaste overtuiging dat Satan bestaat en actief is, misschien zelfs bij hun eigen kind op de kleuterschool. Kritische kijkers kunnen alleen maar verbijsterd de knop omdraaien.

(Nederland 1. 22.40 uur)

WAARIN...

DUIVELSE
PRAKTIJKEN

Van Lennep

NRC 24

Het is ochtend en ik heb de radio aan. Zojuist bond de VPRO de strijd aan met de EO over vermeende satanische praktijken waar EO's Tijdsein tijdig achter was gekomen. Ik hoorde een stukje van de Tijdsein-uitzending waarin verontruste Amsterdamse ouders hun zegje deden. Ze hadden van hun dochtertje gehoord dat ze op een kastje was gebonden, waarna het Hoofd der Basisschool haar voetzolen had gekieteld - tot zover dacht ik: ach, dat soort satanische praktijken voerde ik ook op mijn zusje uit; ze moest zelfs de kieteldood sterven, maar ik sprak haar gisteren nog, het is goed afgelopen - en dat een stagiaire haar seksueel had misbruikt. Een stagiaire?

Verder had ze gezien dat er in baby'tjes (hoe komen ze op de basisschool aan baby'tjes? Zeker door de stagiaire zelf gemaakt)

geprikt werd met messen (moeder: heb je het niet over poppen? Nee mam, er kwam echt bloed uit), en dat andere baby'tjes tussen ijzeren platen werden geschroefd en zo geplet.

Andere ouders hadden het over baby'tjes met bijlen in rug en hoofdje en mensen, satanische mensen uiteraard, die met stalen handschoenen lichamen openreten. Van wie werd er niet bijgezegd. En veel mensenoffers en dierenoffers. Duivelse. En mensen die in bloed zaten.

De EO-verslaggever zei somber dat deze verhalen misschien ongelofwaardig klonken maar dat waren ze niet want ze leken zo op elkaar. Uit de hele wereld kwamen nu dezelfde berichten en er waren aanwijzingen dat deze groepen aansluiting zochten om zo de ganse mensheid te overheersen.

Je hoort nog eens wat op de vroege morgen.

Maar de VPRO wilde, uiteraard, hom of kuit. Dus hadden ze de politievoorlichters van Amsterdam, Den Haag en Eindhoven gebeld.

Waar de verslaggever heen wilde was ons luisteraars wel duidelijk. Hij wilde graag dat de politiewoordvoerders zouden zeggen dat het grote onzin was.

Maar dat, kon je horen, hadden de voorlichters heel erg goed op de voorlichtingscursus geleerd: je mag nooit en te nimmer zeggen dat iets onzin is. Het is bijna net zo erg als een politicus die zegt dat hij er veel voor voelt om minister te worden, of die zegt dat hij met een bepaalde grote partij nooit, niet nu of in de toekomst, zal samenwerken. Of een voetballer die zegt wat hij denkt of een acteur die meldt dat zijn vorige optreden niet om aan te zien was. Als we een politievoorlicht-

ter vragen of het mogelijk is dat de verenigde pitbullterriërs deze zomer een hele vakantiekolonie van 500 gezinnen doodbijten of andersom, dan zeggen de woordvoerders dat ze in hun rayon tot dusver weinig tot geen aanwijzingen gekregen hebben die in die richting wijzen, omdat ze in het belang van het onderzoek niet op de zaak willen vooruitlopen. Of gissingen kunnen ventileren.

De voorlichter van Amsterdam, niet Klaas Wilting zelf maar een assistent-voorlichter, zei dat er daar niet echt sprake was van uitgebreid satanisch optreden wat aan dergelijke normen voldeed. Of zo iets. Maar dan alleen wat Amsterdam betrof natuurlijk. Over de andere politiekorpsen kon hij natuurlijk geen berichten verstrekken.

Ook Eindhoven zag vooralsnog geen aanleidingen die in de richting van satanische mensen we-

EO: Satan achter
golf van rituele
kindermishandeling ^{vr} 14-6

door Ferry Eiselin

Pluriformiteit in pers en omroep is een groot goed, en tot m'n laatste snik zal ik ieders recht op vrije meningsuiting verdedigen. Ook van de EO. Maar wat die omroep vanaavond in een extra lange uitzending van Tijdsein-tv (Ned. 1, 22.20 uur) aan onweersproken beweringen op het scherm brengt, zet alle haren bij mij overeind.

Tijdsein heeft zich tot tolk gemaakt van diegenen die geloven dat er een golf van rituele kindermishandeling en -moord over de wereld gaat, al dan niet met satanistische achtergrond, waarvoor 'de autoriteiten', politie en justitie, de ogen gesloten houden.

In het programma worden Amerikaanse 'deskundigen' en Nederlandse ouders en ex-slachtoffers aan het woord gelaten met de gruwelijkste verhalen over wat (hun) kinderen of zij zelf zouden hebben meegemaakt.

Bizar

Het gaat over lijken die op kinderen in kisten worden gelegd, kinderen die bloed van dieren moeten drinken, harten van dieren moeten eten, seksueel misbruikt worden, in baby's moeten steken met messen, mensenvlees te eten krijgen, zelf het hart uit vermoorde baby's moeten halen en het in een 'schatkistje' moeten begraven - kortom, de meest bizarre gruwelijkheden die je je maar kan voorstellen.

Tijdsein brengt deze uitzending in vervolg op een eerdere reportage op 5 april. Toen ging het om rituele kindermishandeling en ontucht in de Verenigde Staten, in het bijzonder Californië. „We kregen toen veel reacties van mensen die vertelden dat zij in Nederland ook dergelijke dingen hadden meegemaakt”, aldus Henk van Rhee, eindredacteur van Tijdsein.

Een Tijdsein-team is in die zaken gedoken, maar wat deden de verslaggevers Peter Beker en Marianne Potters? Niets anders dan het registreren van de getuigenissen van een aantal (merendeels anonieme) mensen, waaraan toegevoegd de verklaringen van de zogenaamde 'deskundigen', die al evenzeer van de waarheid van de beweerde gruwelijkheden overtuigd zijn.

Van Rhee heeft een eenvoudige verklaring voor het feit, dat zijn mede-

werkers niet de normale journalistieke routine hebben gevolgd door hoor en wederhoor toe te passen en óók politie en justitie aan het woord te laten: „Je moet niet te rade gaan bij onbenullen. Justitie heeft zich tot dusverre in deze zaken als onbenul gedragen.”

Zo kan het Amsterdamse echtpaar R. onweersproken zijn verhaal vertellen over de gruwelijkheden waaraan zijn dochtertje op school zou zijn blootgesteld: ontucht door leerkrachten, het kind zou gezien hebben hoe een babytje tussen twee platen werd geklemd waarbij het bloed eruit spatte, het zou mensenvlees te eten hebben gekregen.

Tijdsein vertelt er niet bij, dat eerst de Raad voor de kindbescherming en later de politie de beschuldigingen hebben onderzocht, geen spoor van bewijs hebben gevonden, en dat de heer R. later voor ontvoering van het schoolhoofd en het toebrengen van zwaar lichamelijk letsel veroordeeld is.

Ook de zaak-Oude Pekela wordt opgerakeld. Volgens moeder 'Daniëlle' heeft haar kind gruwelijkheden meegemaakt die heel wat verder gaan dan de 'seksuele ontucht door als clowns verklede mannen', waar toen sprake van was. Ook nu weer geen woord over alle vergeefse pogingen van politie en justitie enig bewijs te vinden.

Eenzijdig

Mijn bezwaar tegen het programma is niet, dat de EO het onderwerp van rituele kindermishandeling aan de orde stelt. Er gebeurt heel veel op deze aarde dat van een onvoorstelbare misdadigheid is. Mijn bezwaar is dat het zo eenzijdig gebeurt: elke kritische, matigende tegenstem blijft achterwege.

De EO kan heel goed weten dat een dergelijk programma weerklank vindt bij labiele mensen die menen dat soort ervaringen vroeger als kind ook te hebben gehad. Zij is er ook op uit dergelijke reacties op te roepen: „Wij scheppen een referentiekader zodat mensen erop kunnen doorgaan,” zegt EO-functionaris Albert Mons.

De 'EO-boodschap' zit aan het slot: het is verering van Satan die mensen tot deze misdaden drijft. „Satanisten willen alles wat God mooi heeft gemaakt, perverteren”, zegt een Duitse vrouw die meent zelf als kind aan rituele mishandeling te hebben blootgestaan. „Om dat te bestrijden zullen we moeten geloven.”

zen en hij opperde de veronderstelling (zeker nog niet zo lang in dienst) dat ouders van wie de baby verdwenen was, toch, na eerst zelf goed gezocht te hebben, de politie gewaarschuwd zouden hebben: mijn baby is weg. Kijk, zei hij nog, er gebeuren wel eens dingen, maar hoe vaak komen bijvoorbeeld ontvoeringen voor? Nee, wat Eindhoven betrof, kon hij wel stellen, hij had de uitzending niet zelf gezien maar collega's gesproken die het wel gezien hadden, maar, nee, zij hadden toch niet de indruk dat dergelijke dingen op grote schaal voorkwamen in hun gemeente.

De mevrouw van de politie uit Den Haag had wel eens zo'n geval gehad. Een meisje van 21 had aangifte gedaan dat haar vader haar had geprest deel te nemen aan duivelse rituelen waarbij ze ook werd vastgebonden en seksueel misbruikt (of betast, daar wil

ik afwezen) en 'met messen bewerkt,' en toen had de politie een psychiater ingeschakeld. Daarna is het nogal eigenaardig afgelopen zei de woordvoerder.

Ik spitste de oren. Dat was nu juist de zin die we zo goed kennen uit de griezelfilm: 'ja,' lachte het meisje 'en toen gebeurde er iets eigenaardigs...'

De politiewoordvoerder vertelde dat toen bleek dat het verhaal verzonnen was. De vader was nog ondervraagd maar die wist van niks.

Wat je eigenaardig noemt. Bij alle woordvoerders stelde de verslaggever vragen als: 'Ja, gewoon onzin dus?'

En steevast kwam de geruststelling dat de politie in Amsterdam, Den Haag en Eindhoven dergelijke berichten zeker niet als onzin betitelt, maar op alles serieus ingaat.

Een hele opluchting. *

Presentatie theaterproductie 'Voor straf een zoen?'

KINDEREN WEERBAAR MAKEN TEGEN MACHTSMISBRUIK DOOR VOLWASSENEN

7/6

UTRECHT — Kinderen meer weerbaar maken tegen misbruik van macht door volwassenen, waardoor ongewenste intimiteiten en seksueel misbruik kunnen worden voorkomen of worden gestopt. Dat is het doel van de meespeel-theaterproductie 'Voor straf een zoen?', waarvan op 14 en 15 juni presentatievoorstellingen worden gegeven in de Sterrenbosstudio's aan de Nicolaas Beetsstraat.

Hoe kan de weerbaarheid van kinderen worden vergroot, zodat zij niet het slachtoffer worden van seksueel misbruik voor volwassenen. Of, als misbruik toch plaatsvindt omdat het kind weerloos was, wat kunnen kinderen doen en waar kunnen zij om hulp terecht, zodat het seksueel misbruik zo snel mogelijk wordt gestopt?

'Voor straf een zoen?' is ontwikkeld door de RIAGG Stad, Oostelijk en Westelijk Utrecht samen met het Utrechts Theater Van Wanten, dat vaak voor kinderen speelt. Het is een lessenprogramma ontwikkeld rondom een driedelige theatervoorstelling. 'Voor straf een zoen?' is bedoeld voor de bovenbouw van de

basisschool en wordt in de vertrouwde klasse-omgeving gespeeld. Het heeft de vorm van een meespeeltheater, d.w.z. een educatief spel waarbij de kinderen uitgenodigd worden om in te springen en stukjes met de acteurs mee te spelen. De leerkracht wordt voorafgaand aan de voorstellingen door een hulpverle(e)n(st)er van de RIAGG begeleid. Ook tijdens het project is de hulpverle(e)n(st)er als vraagbaak voor de leerkracht beschikbaar.

Drie delen

'Voor straf een zoen?' bestaat uit drie delen. In het eerste deel komt tante Bettie op bezoek bij twee kinderen, Ester en Emiel. Zij zoent de kinderen plat. Ester en Emiel en de klas bedenken samen manieren om tante Bettie te leren dat knuffelen en aanraken leuk kan zijn, maar naar is, als geen rekening gehouden wordt met wat de ander wil.

In het tweede deel gaat het erover dat je aan iemands buitenkant niet kunt zien wat voor bedoelingen hij of zij heeft, o.a. in een soort 'wie-van-de-drie'-spel. De kinderen leren een aantal gedragsregels waarmee zij kunnen beoordelen of een situatie veilig is.

Deel drie van 'Voor straf een zoen?' gaat over het recht dat kinderen hebben om afgedwongen geheimhouding van seksueel misbruik te doorbreken. Emiel en Ester begrijpen als ze het dagboek van Susan zien waarom ze niet blij is met de cassettespeler die ze van haar oom heeft gekregen. Samen met de kinderen uit de klas wordt naar oplossingen voor Susan's probleem gezocht.

Elk deel van 'Voor straf een zoen?' wordt afgesloten met een liedje en de leerkracht krijgt een map met lessuggesties om een aantal dingen nader uit te werken.

Presentatie

Leerkrachten, schoolbesturen,

ouders en anderen die belangstelling hebben voor 'Voor straf een zoen?' kunnen een presentatievoorstelling bezoeken. Na afloop van de voorstelling is er gelegenheid om met medewerk(st)ers van het project te praten.

De presentatievoorstellingen worden gehouden op woensdag 14 juni 15.00-17.00 uur en op donderdag 15 juni 20.00-22.00 uur in de Sterrenbosstudio's aan de Nicolaas Beetsstraat 5 a (publieksingang). Voor opgave of informatie kunt u zich wenden tot de coördinator Monique Cornelissen, RIAGG Stad Utrecht, Tolsteegsingel 2 a, Utrecht, telefoon: 030-511602 (dinsdag en donderdag van 9.00 tot 13.00 uur).

Stadsblad (Utrecht)

Ouders voelen zich ongemakkelijk als ze met kinderen naar tv kijken

AMSTERDAM — Ouders die gewend zijn om samen met hun kinderen naar de televisie te kijken, voelen zich heel ongemakkelijk als er een 'sexprogramma' op de buis is. Zo'n programma is bijvoorbeeld de 'cursus voor beginners in de liefde' dat de VPRO op zondagochtend uitzendt.

Van alle ouders die dan met gekromde tenen op de bank zitten, schakelt zesenzeestig procent over naar een ander net, of ze zetten de televisie uit.

Dat blijkt uit een onderzoek van het NIPO, waarbij is nagegaan hoe ouders zich voelen als ze met hun kinderen naar de televisie kijken.

Maar over het algemeen komt het niet zo vaak voor dat ouders zich niet zo prettig voelen als ze met de kinderen tv kijken. Van alle ondervraagden zegt 2 procent (2 van elke honderd) dat het vaak voorkomt. Bij 21 van de honderd ouders komt het soms voor, bij 21 andere ouders zelden en bij meer dan de helft (56 procent) nooit.

Nederlandse ouders zijn heel anders dan ouders in de Verenigde Staten. Een kwart van de ondervraagde ouders daar zei dat ze zich vaak ongemakkelijk voelen als ze samen met de kinderen voor de televisie zitten. Zeventien procent van de Amerikaanse vaders en moeders zegt er helemaal geen last van te hebben. Van de ouders die er wel last van hebben, schakelt zeventig procent over naar een andere zender.

Kijkt jouw vader of moeder met je mee als je televisie zit te kijken? Hoe reageren ze dan als er sex in een programma voorkomt. En wat

EEN LESKAART uit de 'Cursus voor beginners in de liefde', die de VPRO elke zondagochtend uitzendt. Terwijl kinderen aandachtig kijken, zitten meekijkende ouders met gekromde tenen op de bank, en overwegen over te schakelen naar een ander net.

vind jij er eigenlijk van dat is dat leuk, of is het leuker, ouders te kijken? Schrijf je ouders met je meekijken? spannender om zonder je Dwarsligger.

Voorstelling voor leerkrachten over seksueel misbruik

(Van een onzer verslaggevers) UTRECHT — Voor leerkrachten, schoolbesturen, ouders en andere belangstellenden zal het Theater Van Wanten op woensdag 14 juni (15 uur) en op donderdag 15 juni (20 uur) een presentatievoorstelling geven van het stuk 'Voor straf en zoen?'.

De theatergroep ontwikkelde dit spel voor kinderen van de bovenbouw van het basisonderwijs in samenwerking met de drie RIAGG's in de provincie Utrecht. De 'meespeelproductie' is vervat in een lessenprogramma met als doel kinderen meer weerbaar te maken tegen seksueel misbruik. Leerkrachten worden voorafgaand aan de voorstellingen door hulpverleners van de RIAGG begeleid.

Eerder werden in de Sterrenbosstudio's verscheidene opvoeringen verzorgd. Ook de presentatievoorstellingen vinden er plaats (Nic. Beetsstraat 5a).

UN "Dwarsligger" 3/6

UN 3/6

Studiedag over seksualiteit en strafrecht

'Politie veronachtzaamt psychologische aspecten'

Stel, ik pleeg een zedendelict. Ik rand iemand aan, verkracht iemand, zit met mijn vingers aan mijn eigen kind of dat van een ander, of kan niet van mijn broer of zus afblijven. Mijn handelingen komen uit en ik kom in de machinerie van justitie en hulpverlening terecht.

De eerste die ik spreek is een onderzoeker. Die is alleen benieuwd of de dingen die ik heb gedaan strafbaar zijn. Vervolgens praat ik met mijn advocaat, die alleen geïnteresseerd is in de mazen in de wet volgens welke ik niet zo heel erg strafbaar ben.

Kom ik het eerst terecht bij een hulpverlener, dan bestookt die me met één van de 65 mogelijke therapieën. Of de hulpverlener is alleen bereid mijn slachtoffer te helpen en vindt mij een viezerik. Mensen die ik ken willen niks meer met me te maken hebben.

Al die verschillende benaderingswijzen helpen me geestelijk van de wal in de sloot. Daarmee verkleint de kans dat ik ooit weer op een acceptabele wijze zal kunnen leven.

Mieke Zijlmans U-BLAD 26

De diverse manieren waarop verschillende instanties zowel plegers als slachtoffers van zedendelicten benaderen, komen aan bod op de studiedag *Seksualiteit; strafrecht en sociale wetenschappen* op 29 juni en tijdens *workshops* op 30 juni. De studiedag is een initiatief van drs. Lex van Naerssen, klinisch psycholoog en onder andere werkzaam in het *ambulatorium* van de faculteit Sociale Wetenschappen.

In het ambulatorium vragen regelmatig plegers en slachtoffers in zedenzaken om hulp. Van Naerssen is één van de behandelende klinisch psychologen. Cliënten krijgt hij via huisartsen, advocaten, politie, reclassering en mede-hulpverleners. Daarbij viel hem op dat al die instanties heel verschillende ideeën en benaderingswijzen hebben van plegers en slachtoffers.

Van Naerssen: "Op de studiedag willen we proberen advocaten, officieren van justitie, politieambtenaren, reclasseringsmensen en hulpverleners om de tafel te krijgen, om meer eenheid in aanpak te krijgen. Er zijn zaken waarbij iedereen elkaar voor de voeten loopt en het is wel duidelijk dat er gezamenlijke strategieën en samenwerkingsverbanden bedacht moeten worden."

Eerste aanleiding voor de studiedag was de pedofilie-kwestie in Oude Pekela. "Dat is nou precies een zaak die zó fout is aangepakt dat de waarheid nooit meer boven water komt. De hele sociale structuur van dat dorp lag uit elkaar. Ouders gingen elkaar bijna te lijf. De één vond dat het kind moest worden ondervraagd, de ander wilde dat juist niet. Hele gezinnen meldden zich bij het RIAGG (Regionaal instituut voor ambulante geestelijke gezondheidszorg, red.). Iedere instantie bemoeide zich alléén met de eigen discipline, had een eigen afsprakensysteem. De politie was soms de grootste vriend en soms de grootste vijand. Er zijn gezinnen uit het dorp vertrokken omdat het er niet te harden was; niemand vertrouwde nog iemand."

Gekwetst

Bundeling van aanpak is dus geboden, vindt Van Naerssen. Maar cliënten zijn volgens hem pas echt geholpen als de manier waarop ze worden behandeld ook inhoudelijk verandert. Over die aanpak verschillen de meningen nog sterk.

"Bij pedofilie-zaken kom je dingen tegen als de poppenmethode van de 'Bolderkar'. Doel van die methode is erachter te komen wat er precies is voorgevallen en of er sprake is geweest van seksueel contact. Dat heet met een duur woord *opsporingsdiagnostiek*. Ter-

wijl wij klinisch psychologen alleen willen weten of het kind zich gekwetst voelt; het maakt ons niet uit door welke handelingen het kind zich wel gekwetst is gaan voelen en door welke niet. Dat is de *klinische diagnostiek*. Wij willen klinische diagnostiek en opsporingsdiagnostiek uit elkaar houden. Die verschillende ideeën moeten we op één lijn zien te krijgen."

Ook de politie moet volgens Van Naerssen haar visie bijsturen. Vooral de manier waarop ze aankijkt tegen plegers verdient nuancering. Zelf gaf Van Naerssen vier jaar lang cursussen 'ontucht of pedofilie' op de politie-rechterschool in Zutphen.

"Daar was het idee over pedofilie: er is een volwassene die vieze spelletjes doet met kinderen. Ik heb geprobeerd uit te leggen dat dat niet altijd een realistische weergave is van de feiten, dat er ook sprake kan zijn van een echte pedofiele relatie waarin geen misbruik van het kind plaatsvindt. Niet alle pedofilie verdient het stempeltje 'criminaliteit'.

Die visie stuit op ongelooflijke weerzin bij politie-mensen. Ze vinden dat ze niks te maken hebben met de psychologie achter het delict. 'Is er sex geweest, ja of nee', dat is alles wat ze willen weten. Dus als ze in hun praktijk te maken krijgen met pedofielen, domineert dat hun aanpak."

Samenwerking

Van Naerssen wil op de studiedag theorie en praktijk met elkaar combineren. Daartoe heeft hij sprekers uitgenodigd met heel verschillende achtergronden: praktiserende advocaten en opleiders van juristen, een reclasseringsmedewerker, psychologen, seksuologen, iemand van de politie-opleiding.

"Zowel sprekers als deelnemers zijn in de organisatie waarvoor ze werken sleutelfiguren, omdat ze aan de top staan of omdat ze de afdeling scholing onder hun hoede hebben. Op die manier proberen we de hele brede achterban van die mensen te bereiken. Onze hoofdvraag is: hoe pak je de zaak op zo'n manier aan dat het slachtoffer er zo min mogelijk last van heeft.

Aan het eind van de studiedag willen we een manier bedenken om samenwerkingsprocedures op gang te brengen. Op termijn wil ik aan de studiedag een vervolg vastknopen in de vorm van studiemiddagen waarop verschillende alternatieven voor aanpak worden besproken. Mijn optimistische hoop is dat we over een jaar concrete plannen hebben voor het verwerken van ideeën in wetenschap, onderwijs en dienstverlening.

Wetenschappers kunnen zich bijvoorbeeld buigen over het kind als getuige. Het onderwijs aan psychologen kunnen we misschien combineren met het pakket dat de reclasseringsopleiding aanbiedt, zodat de aanpak van die groepen in de toekomst meer overeen komt.

Dienstverleners moeten zich meer realiseren dat het meeste geweld binnen relaties plaatsvindt en niet tussen onbekende mannen en vrouwen. Dat betekent dat je als hulpverlener moet inspelen op de dagelijkse omgeving van de pleger. Die kant is nog onderbelicht. Moet je mensen aanraden uit elkaar te gaan of juist helpen de relatie te lijmen. Over al dat soort dingen wil ik vragen en ideeën bundelen."

Dienstverlening: ALTERNATIEVE
OF ALTE NAIEVE STRAF?
FRAGMENTEN UIT UN 10

Het opleggen van een alternatieve straf biedt evenmin de garantie dat de gestrafte er als een beter mens uit tevoorschijn komt, maar de maatschappij krijgt in ieder geval nog iets terug voor de geleden schade. Bovendien werkt een dergelijke straf minder ontwrichtend op de privé-omstandigheden dan de vrijheidsstraf. Ook lijkt de kans op herhaling kleiner, al zijn objectieve cijfers daarover niet voorhanden. Al met al reden genoeg voor Justitie om dienstverlening als straf na tien jaar experimenteren een wettelijke basis te geven.

In de dagelijkse rechtspraak wordt de alternatieve sanctie nu nog gerangschikt onder de bijzondere voorwaarden. De rechter heeft in bepaalde gevallen de mogelijkheid om een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf om te zetten in een voorwaardelijke, met als bijzondere voorwaarde dat de persoon in kwestie een aantal uren dienstverlening gaat verrichten. De verdachte moet dat zelf aanbieden, omdat er anders sprake zou zijn van dwangarbeid en dat is bij internationaal verdrag verboden. Als aan de bijzondere voorwaarde niet binnen zes maanden is voldaan, dan moet de veroordeelde alsnog 'brommen'.

Na een periode waarin rechters heel verschillend omsprongen met de mogelijkheid om dienstverlening op te leggen, is in de jurisprudentie langzamerhand de norm van 150 uur dienstverlening in plaats van drie maanden gevangenisstraf ontstaan. Het wetsvoorstel dat de Tweede Kamer inmiddels gepasseerd is, gaat beduidend verder: het bereik van dienstverlening wordt uitgebreid tot delicten waarvoor zes maanden geëist kan worden. Daar tegenover staat een dienstverlening van 240 uur.

Nieuwe norm

Als straks de nieuwe norm van 240 uur voor zes maanden in werking treedt, kan het moment van afscheid langer worden uitgesteld. Voor de rest ziet Mr. Spee echter vooral nadelen kleven aan de versoepelde norm. Spee: "Als een officier van Justitie zes maanden gevangenisstraf eist is er meestal sprake van recidive of een zodanig ernstig misdrijf dat je je afvraagt of iemand nog wel voor dienstverlening in aanmerking mag komen. Bovendien vraagt een tijdsduur van 240 uur zowel van de dienstverlener als van de projecten de nodige volharding en dat kan best gevolgen hebben voor het percentage geslaagde dienstverleningen". Spee voorziet dan ook dat de rechters voorlopig niet zo happig zullen zijn om ook in de zwaardere gevallen dienstverlening op te leggen. "De wetgeving kan wel zeggen dat een rechter 240 uur mag opleggen, maar er staat nergens dat-ie er toe verplicht is".

De kans op een succesvolle dienstverlening wordt volgens Huib Clarisse niet zozeer bepaald door de zwaarte van het delict, als wel door de persoon van de veroordeelde. Clarisse: "Wij hebben te maken met mensen die gigantische delicten hebben gepleegd, maar die voor mijn gevoel toch heel goed dienstverlening zouden kunnen doen. Terwijl er ook jongens rondlopen die helemaal niet zulke zware dingen doen, maar waarvan ik toch denk: dat wordt een enorm probleem. Natuurlijk zeggen wij ook van bepaalde delicten dat je er niet aan moet beginnen. Het is een kwestie van vertrouwen tussen de projecten en Dienstverlening dat wij geen moordenaars op ze af sturen. En een pedofiel moet niet in een speeltuin werken, dat is zonneklaar".

Gerelings gaat er van uit dat de nieuwe situatie niet wezenlijk zal verschillen van de huidige. Gerelings: "We hebben nu ook mensen van 240 uur en zelfs eentje van 300 uur. Aan de ene kant is het moeilijker, aan de andere kant heb je er langer plezier van als ze eenmaal zijn ingewerkt". Zijn collega van De Vechtsebanen is wat minder laconiek. Bongenaar: "Wat ik me steeds heb afgevraagd is: die verhouding van 150 uur voor drie maanden, waar komt die vandaan? Ik ben geen jurist, maar gevoelsmatig zeg ik: dat is een goeie deal voor die jongens. En die verhouding wordt straks zelfs nog versoepeld. Terwijl iemand die een half jaar gevangenis krijgt toch het een en ander heeft uitgespookt. Hoe reageren m'n mensen dan? Dat moet ik afwachten".

Bongenaar zou het toezien als Justitie de dienstverlening wat meer zou gaan ondersteunen. Per slot levert de ten uitvoer legging van straffen door particuliere projecten het ministerie een aanzienlijke besparing op. De tegenprestatie bestaat tot dusver uit een bedrag van vijftig gulden per dienstverlening, uit te betalen aan het Bureau Dienstverlening. Van dat bedrag kan voor de zeer armlastige projecten wat materiaal worden gekocht. Bongenaar: "Als zwaardere delicten straks ook in aanmerking komen, moet er meer begeleiding komen. Anders loopt het fout, daar kun je op wachten. Je zou er eigenlijk een beroepskracht bij moeten zetten met verstand van zaken. Daar hangt alleen wel een prijskaartje aan en Justitie wil voor een dubbeltje op de eerste rang zitten".

Pleidooi voor samenhangende aanpak 'Hulp na incest zou in het ziekenfondspakket moeten'

(Van onze verslaggever)

ROTTERDAM — „De meeste hulpverleners doen wèl wat, ik ga geen pessimistisch verhaal ophangen. De meerderheid probeert te helpen, zo goed en zo kwaad als het kan. Toegegeven, het gebeurt in veel gevallen op eigen houtje en dat moest niet mogen. Eigenlijk! En het is nog altijd linke soep, maar dat is incest altijd al geweest.”

De schouders van de coördinatrice van het Netwerk tegen Seksueel Geweld in Rotterdam, Ineke van Geenen, gaan vrijwel ongemerkt omhoog. De risico's van het vak jagen haar duidelijk geen angst aan. Integendeel, het team van De Bolderkar — zij steekt het niet onder stoelen of banken — heeft misschien niet goed genoeg gehandeld, maar de medewerkers van het kinderdagverblijf hebben, toen vermoedens omtrent seksuele kindermishandeling de kop op staken, tenminste wèl samengewerkt. „Zelfs heel goed samengewerkt”, gaat zij in de aanval.

Nek uitsteken

De opmerking oogst de bijval van Elsa van Willenswaard, stafmedewerkster Preventie van het Regionaal Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg RNO in Rotterdam. „Het team heeft er na intern overleg en overleg met Justitie en de kindbescherming plus volop overleg met vakgenoten zelfs voor gekozen om naar buiten te treden. Kritiek, dat zegt me niet genoeg. Dat heb je al gauw op zak wanneer je in dit land je nek durft uit te steken.”

De discussie verplaatst zich, want noch Ineke van Geenen noch Elsa van Willenswaard ontkent dat de

samenwerking tussen hulpverleners onderling en met allerlei andere betrokken instanties nog bar veel te wensen overlaat. Dat laatste is de reden waarom zij zich hebben gestort op de organisatie van het komende congres 'Incest, knelpunten in beleid' op 20 juni in Rotterdam.

Het is naar hun mening hoog tijd dat er in Nederland zowel door de ministeries, als door Justitie, politie en werkgevers van hulpverleners goed wordt nagedacht over de manier waarop seksueel misbruik van kinderen het best kan worden bestreden. „Het gaat immers om kinderen”, brengen zij in herinnering.

Niet zo slecht

„Het idee voor dit congres is tijdens het eerste internationale congres over seksueel geweld in Zürich, in 1987, ontstaan. Wij hoorden er de verhalen uit de Verenigde Staten, Frankrijk en Zwitserland en constateerden dat wij er in Nederland niets eens zo slecht afkomen, zowel inhoudelijk als organisatorisch. Wij blijken in Nederland aardig te kunnen organiseren, maar dat ontstaat je niet van de plicht het nog beter te doen”, zegt Elsa van Willenswaard.

„Wij zijn eerst gaan bestuderen

wat er allemaal nog aan schort en hebben ter voorbereiding van het komend congres in juni een aantal hotemetoten in het Rotterdamse stadhuis ontvangen voor kritiek op ons werk. Er kwam weinig commentaar. De door ons gesignaleerde knelpunten zijn ook niet 'overdreven'. Wij willen op het congres zelf met zo'n 250 mensen op directie- en stafniveau praten over oplossingen. Heel praktisch dus. Wij hebben mensen van de landelijke, provinciale en plaatselijke overheden uitgenodigd. En vertegenwoordigers van hulpverleningsinstanties en Justitie. Het Openbaar Ministerie zit ook in de organisatie.”

Spervuur

Een spervuur aan voorbeelden van wat er nog allemaal fout gaat in de aanpak van en hulpverlening na seksuele kindermishandeling volgt. Het zijn stuk voor stuk nogal voor de hand liggende verhalen. Het is allemaal heel verklaarbaar, maar je zal maar dat 9-jarige meisje zijn, dat door de schoolarts wegens gedragsproblemen naar een Regionaal Centrum voor Geestelijk Volksgezondheidszorg is verwezen. En je zal de hulpverlener maar zijn, die na een aantal gesprekken vermoedens van incest begint te krijgen...

Elsa van Willenswaard: „Zo'n medewerker weet dat hij/zij een hele machinerie in werking moet zetten, nog voor hij met het meisje over de vermoedens zal kunnen praten. Je kunt natuurlijk ook of direct daarna eerst eens voorzichtig de ouders polsen, maar het is niet ongebruikelijk dat het kind dan plotse-ling niet meer komt opdagen. En

dan weet je vrijwel zeker dat het misbruik doorgaat.”

De machinerie zou in dit geval bestaan uit de schoolarts, de leerkracht, minstens twee hulpverleners (dezelfde voor het kind, een ander om de ouders te benaderen), de Raad voor de Kinderbescherming, de politie, de officier van justitie. „Het heeft waarschijnlijk ook zin de huisarts te raadplegen en misschien ook nog wel de in het gezin werkende thuishulp of wijkverpleegkundige. Het bureau Vertrouwensartsen kan er aan te pas moeten komen en er moet, wanneer het serieus blijkt te zijn, ook nog hulp voor de dader, de moeder en de broertjes en zusjes klaarstaan”, ratelt zij.

Financiële redenen

De invalshoek verandert. „En dan te bedenken dat sommige medewerkers niet duidelijk weten wat ze wanneer wel of niet moeten doen en dat alles in het besef dat RIAGG's tegenwoordig ook produktie moeten maken en om financiële redenen naar aantallen cliënten moeten kijken.”

Ineke van Geenen neemt het over: „Het kan allemaal weer anders worden nu het kabinet is gevallen, maar het is belangrijk om na te gaan wat het plan-Dekker voor gevolgen heeft. Het klinkt misschien gek, maar het zou wel eens een voorwaarde voor de werkelijke aanpak van seksuele kindermishandeling moeten worden. Het klinkt gek, maar ik bedoel het serieus. Hulp na incest zou in het ziekenfonds- ofwel basispakket moeten.”

„En” schiet zij naar het volgende onderwerp. „wat doen we nu wel

of niet met de meldingsplicht? Ik weet het niet, hoor. Ik kom er niet uit. De redenering dat je met zo'n plicht het vertrouwen van toch al in grote moeilijkheden verkerende kinderen schaadt en het probleem mogelijk helemaal onder tafel schuift, snijdt ook hout.”

Amateurs

De volgende noot op haar zang: „Het zou prachtig zijn als politie/Justitie en hulpverleners het eens zouden worden over hun verschillende taken ten aanzien van signalering, hulp en bewijsvoering. Het zou ook prachtig zijn als hulpverle-

ners zich niet meer spontaan op het moeilijke vlak van bewijsvoering zouden bewegen en als amateurpsychologen als rechters en advocaten het aan vakmensen over zouden laten.”

En dan, heel eensgezind, uiten de twee vrouwen een gezamenlijke wens over de uitspraak die minister Brinkman van WVC op 20 juni aanstaande ter afsluiting van het congres aan de Erasmus Universiteit zou moeten doen. „Hij is weliswaar demissionair, maar het zou al prachtig zijn wanneer de minister zijn coördinerende functie ten aanzien van de hulpverlening na incest

zou opeisen en zou zeggen dat die hulp moet worden ingebed in het nieuwe sociale verzekeringsstelsel.”

● Annemiek van Oosten

Gezamenlijke aanpak incest

Politie en hulpverleners moeten aangifte behandelen

GRONINGEN (ANP) — Politie, justitie en de hulpverlening pakken een aangifte van incest zelden gezamenlijk aan en handelen een geval van incest zelden samen af. De wijze waarop een kind geholpen wordt, is daardoor ten onrechte afhankelijk van de plaats waar de incest gemeld wordt.

Dit betoogde mr. W. A. Kloosterman, chef kinder- en zedenpolitie van de gemeente Utrecht, gisteren tijdens een internationaal congres in Groningen over seksuele kindermishandeling binnen het gezin. Kloosterman stelde voor de krachten te bundelen om tot een gezamenlijk beleid te komen. Zij bepleit-

te daartoe een meldingsrecht, waarbij hulpverleners bij aangifte en afhandeling van incest niet belemmerd zouden moeten worden door hun beroepsgeheim.

Daarnaast zou er volgens Kloosterman een informatieplicht moeten komen. Hulpverleners zouden daardoor desgevraagd wel vertrouwelijke informatie moeten verschaffen, maar ze zouden niet verplicht worden die uit zichzelf te geven. Deze voorstellen zijn ingegeven door enige irritatie van de kant van de politie over de wijze waarop hulpverleners zich vaak achter hun geheimhoudingsplicht verschuilen en daarmee politie-onderzoek belemmeren.

Verder zou volgens Kloosterman in iedere regio een meldingspunt met een vast team moeten komen om een gezamenlijke koers uit te zetten. Voor slachtoffers van incest zou een diagnostisch centrum moeten worden ingericht voor zowel medisch, psychologisch als politie-onderzoek.

Dr. H. Rensen, jeugdarts bij de gemeentelijke gezondheidsdienst in Utrecht stelde dat een derde van de verstandelijk beschadigde kinderen op scholen voor kinderen met leer- en gedragsmoeilijkheden, seksueel misbruikt is. Rensen komt tot deze schatting op basis van eigen onderzoek en praktijkervaring als arts in een probleemwijk van Utrecht.

'Plicht tot melden van mishandeling helpt niet'

Van onze redactie samenleving
GRONINGEN — Meldingsplicht van seksuele kindermishandeling door hulpverleners wordt te veel als wondermiddel gezien.

Dit zei dr. W. Wolters, hoofd van de psychosociale afdeling van het Wilhelmaziekenhuis in Utrecht gisteren op een driedaags incest-congres in Groningen. Volgens Wolters

wordt bij gebrek aan een pasklare oplossing van kindermishandeling te snel geroepen om een meldingsplicht. Eerder deze week lieten de hoogleraar jeugdrecht Doek en de geneeskundig inspecteur Wafelbakker op een congres in Rotterdam weten voorstanders te zijn van een meldingsplicht aan vertrouwensartsen.

Als artsen, hulpverleners en onderwijzend personeel incest verplicht zouden aangeven, schaadt dit volgens Wolters de vertrouwensrelatie die zij hebben met hun cliënten en leerlingen. Een meldingsplicht is voor hem niet meer dan een 'pseudoditueel', dat nodeloos geld kost.

de Kwestie

door MARIEN ABRAHAMSE

Een nieuw geloofsartikel

Is het seksueel misbruik bij kinderen nu van dien aard dat er kinderbarten begraven liggen?

HP 1-7-89

„HET SEKSUEEL MISBRUIKTE kind leeft in een oorlogssituatie, maar is te weerloos om die oorlog te kunnen voeren. Daarom moet de hulpverlener die oorlog voor het misbruikte kind voeren, dat betekent voor hulpverleners concreet: aangifte doen als het maar even kan, en of de diagnose en de procedure juist is geweest horen we dan later voor de rechtbank wel.”

Deze opmerkelijke stelling kon worden opgetekend tijdens een workshop van een congres dat vorige week in Rotterdam werd gehouden rond de beleidsmatige aanpak van seksueel misbruik van kinderen binnen het gezin. De spreker, die zich bekend maakte als hulpverlener bij het Riagg in Rotterdam, haalde zich de onversneden woede van kinderrechtser mr C. Lo Sin Sjoë — bekend van de *never ending* Bolderkar-affaire — op de hals: „Incest is geen geïsoleerd verschijnsel, maar onderdeel van een structurele verwaarlozing en fysieke mishandeling van een kind. Vaak zijn we civielrechtelijk aan het zoeken naar een oplossing en dan maken jullie er een strafzaak van. Op die manier verziekt je het hele proces en zorg je voor meer problemen dan je oplost. Waarom fixeren jullie je zo op het seksuele aspect?”

Klinisch-psycholoog dr W. Wolters formuleerde het nog scherper: „Incest is eigenlijk niet belangrijk. Het gaat om de *basale chaos* waarin een onvoorstelbaar grote groep kinderen terecht is gekomen door structurele verwaarlozing. Incest is een modeverschijnsel dat hard op weg is een nieuwe maatschappelijke fetisj te worden. Dat is een heel griezelige ontwikkeling. Er is kennelijk niets geleerd van de Bolderkar-affaire.”

DAT IS NOG ZWAK UTGEDRUKT, WANT tijdens een driedaags congres in Groningen dat volgde op de Rotterdamse bijeenkomst, bleek de Bolderkar-affaire voor de meeste deelnemers slechts een door de media opgeblazen bedrijfsongevalletje te zijn geweest.

Kinderpsychiater prof. dr C. Rümke, lid van de commissie die de Bolderkar-affaire onderzocht: „Er is in de media een ordinaire haatcampagne gevoerd die lijkt op een heksenjacht. Er is heel selectief uit het rapport geciteerd. In het rapport wordt inderdaad het onterecht beschuldigen van ouders veroordeeld. Maar er staat ook in dat het erger is wanneer het misbruik van een kind door kan gaan. En die toevoeging heb ik nergens gelezen. Men heeft zich gefixeerd op die arme ouders, maar aan de onvoorstelbare ellende van die kinderen is geen letter aandacht besteed.”

Zomin als de gemiddelde krantenlezer heeft kunnen vernemen dat de Bolderkar-commissie vierkant achter de poppenme-

21/16

9

Incest-hulpverleners schuiven kritiek door naar 'lakse' overheid

Van onze redactie samenleving ROTTERDAM — Het wordt hoog tijd dat de regering regels maakt voor de aanpak van incest. Ministers kunnen niet langer langs de zijlijn blijven staan en slechts onderzoeken en instellingen financieren.

Met De Bolderkar-affaire nog voor ogen, zit de schrik er goed in bij hulpverleners en wetenschappers op het gebied van incest. Alle kritiek die ze te verduren kregen, schuiven ze nu door naar de overheid, zo bleek gisteren op een congres aan de Erasmus-universiteit. Alle sprekers waren het met elkaar eens: eigenlijk is de titel voor de bijeenkomst 'Knelpunten in het incestbeleid' nog te veel eer voor de overheid, want de verantwoordelijke ministers voeren geen beleid en hebben zelfs geen visie op het incestprobleem.

De directrice van de Schorerstichting in Amsterdam, R. Stienstra, merkte schamper op dat de regering na het rapport van Nel Draijer, die vaststelde dat één op de zeven kinderen seksueel wordt misbruikt, wel een verontruste brief van 21 velletjes kon produceren, maar 'een financiële paragraaf ontbreekt' om een beleid op poten te kunnen zetten.

Toch was geld niet het eerste waar gisteren om werd geroepen. Al tien jaar houden psychiaters, psychologen, slachtoffers en tal van andere hulpverleners zich met het onderwerp incest bezig en het wordt steeds duidelijker dat er geen eensluidende behandelingsmethode bestaat. Iedere instelling denkt te weten hoe de problematiek moet worden aangepakt. De overheid doet niets, stelt geen criteria vast en versterkt daardoor de verdeeldheid onder de hulpverlening.

Slechte verhoudingen

Of maakt de tegenstellingen binnen de hulpverleners nog erger, zoals A. Wassenberg van de Erasmus universiteit schetste. De docent bedrijfskunde was gevraagd om zich in de slechte verhouding tussen hulpverleningsorganisaties en de overheid te verdiepen en adviezen te geven. Hij ontdekte dat de overheid bij gebrek aan visie experimenten subsidieert die elkaar bestrijden.

Hij gaf verschillende redenen voor de aarzeling bij ambtenaren om over incest na te denken. Regels worden liever vermeden omdat het recht op privacy al snel in geding

komt. Bovendien mengen ze zich liever niet in de deskundigheid van instellingen, wat weer een legitimatie is om niets te doen. Wassenberg had ook veel kritiek op de hulpverleners, die gefixeerd zijn op de eigen zelfstandigheid en geen inmenging dulden van andere instellingen.

Het congres was vooral een theoretische verhandeling van hoe het in de toekomst zou moeten. Slechts af en toe werden er aan de beleidsmakers concrete suggesties gedaan. Zo kwam Stienstra met het idee om de verjaringstermijn van twaalf jaar pas te laten ingaan wanneer het slachtoffer volwassen is.

Eigen winkeltje

Hoe hulpverleners voor hun eigen winkeltje vechten werd pijnlijk duidelijk toen Stienstra haar ongenoege kwijt moest over de geestelijke hulp aan incest-daders. Het zat haar dwars dat er de laatste tijd veel aandacht is voor daders, waarbij het 'volle gewicht' wordt gelegd bij de 'zielige jeugd' van de man. Het zat haar niet lekker dat de daders door instituten worden geholpen die met betaalde krachten kunnen werken, terwijl slachtoffers vaak zijn aangewezen op instellingen die met vrijwilligers moeten werken. Straks worden alleen nog de daders geholpen, mopperde Stienstra. De aanpak van incest blijft moeilijk en leidt al snel tot spraakverwarring. De hoogleraar jeugdrecht J. Doek en de geneeskundig inspecteur F. Wafelbakker zouden elkaars opposenten zijn in een discussie over de invoering van een meldingsplicht. Moeten buurtgenoten, onderwijzers, artsen of verpleegkundigen bij het vermoeden van kindermishandeling dat melden?

Even leek Wafelbakker een fel tegenstander te zijn toen hij de arts in bescherming nam. „Die kun je niet verplichten, dan komt het beroepsgeheim van de arts in gevaar. Bovendien loop je het risico dat ouders niet meer met hun mishandelde kind naar de dokter te gaan.”

Geen dwang

Maar na het betoog van Doek blijkt de inspecteur het toch met de hoogleraar eens te zijn. Met een meldingsplicht bij een vertrouwensarts heeft hij geen moeite, zolang mensen maar niet gedwongen worden om aangifte te doen bij de politie of de officier van justitie.

VERVOLG HP 1-7

thode is blijven staan. De commissie vindt zelfs de in brede kring geuite kritiek op de poppenmethode irrelevant, met als argument dat het hier geen psychologische methode betreft. Baartman: „De poppen zijn slechts een hulpmiddel bij het interview van het kind. De criteria en voorwaarden die je aan psychologische tests stelt gelden dus niet voor het gebruik van de poppen. Daarom zijn op het congres ook geen tegenstanders van het gebruik van de poppen als inleider uitgenodigd. Die gaan uit van de foute veronderstelling dat het een psychologische test is. Daar hoeft je dus niet mee te discussiëren, want dat heeft geen zin.”

Dat de Amerikaanse beroepsorganisatie voor psychologen het gebruik van poppen wel als een psychologische methode beschouwt en dus moet voldoen aan minimale betrouwbaarheidseisen, verontstunt Baartman allerminst: „Als ze daar de poppen als test gebruiken is die eis terecht, maar in ons land is het alleen een hulpmiddel. In de handen van een ervaren hulpverlener is het een heel nuttig instrument.” Op de tegenwerping dat de ervaringen bij de Bolderkar toch anders leren, zegt Baartman laconiek: „Iedereen maakt wel eens een fout en waar gehakt wordt, vallen nu eenmaal spaanders.”

Eenzelfde opvatting valt te beluisteren in een aantal van de negentien arrondissementen in ons land. Mr G.J.A.M. Botman is als officier van Justitie in Alkmaar speciaal belast met incestzaken. Hij constateert dat steeds meer rechters na de Bolderkar-affaire hun vingers niet meer aan de poppen willen branden: „Dat is een heel kwalijke ontwikkeling, omdat ons op die manier een nuttig hulpmiddel bij de bewijsvoering wordt ontnomen. Wij krijgen een toenemend aantal meldingen van misbruik bij echtscheidingszaken. Bij ongeveer de helft van die zaken blijkt het om

een valse aangifte te gaan en bij die onderzoeken gebruiken we ook de poppen, maar daar hoor je de tegenstanders niet over.”

In Groningen en Amsterdam wijzen politie en justitie het gebruik van poppen als bewijsmateriaal radicaal af. Het diagnostisch centrum in Groningen, waar veel met poppen wordt gewerkt, bood haar diensten aan en liet bij wijze van demonstratie enkele videobanden van interviews met poppen zien. Hoofdofficier van Justitie mr J.A. Blok: „Daar zijn we echt van geschrokken. De conclusies die op grond van die interviews werden getrokken gingen veel te ver.” In Amsterdam volgen de onderzoekers van de afdeling Jeugdzaken een speciale cursus om beter kinderen te kunnen interviewen. Na Oude Pekela schakelde vrijwel elk politiekorps bij het verhoor van kinderen gedragswetenschappers in om de daar gemaakte fouten te voorkomen. Afdelingschef J. Oost: „In die gezamenlijke verhoren zat nogal wat ruis uit de zachte sector. Voor de rechtbank werden we daardoor meteen door de advocatuur onderuit gehaald. Dus willen we het weer in eigen hand houden. Vandaar die cu.us, maar poppen komen er bij ons niet in.”

Intussen staat de ontwikkeling van nieuwe modellen niet stil. In Amerika is recentelijk een serie poppen met verwisselbare penissen op de markt gebracht. Naar keuze kan een besneden dan wel onbesneden exemplaar worden aangebracht. Onder gebruikers van de poppen is nu discussie ontstaan over de vraag wie bepaalt wanneer met welke versie wordt gewerkt: de ondervrager of het ondervraagde kind.

HET IS NIET DE ENIGE CONTROVERSE over de vraag hoe seksueel misbruik van kinderen het best kan worden ontdekt en bestreden. Onder hulpverleners pleiten voorstanders van de harde lijn voor een meldplicht. Hulpverleners, artsen en on-

derwijzend personeel die verzuimen seksueel misbruik te melden zouden moeten worden bestraft met een boete of gevangenisstraf. Als een melding later ten onrechte blijkt te zijn geweest dient de melder gevrijwaard te zijn van strafrechtelijke of civielrechtelijke vervolging. Door zo'n meldplicht zou de omvang van incest beter in kaart kunnen worden gebracht en daders effectief worden aangepakt.

Tegenstanders van de meldplicht vrezzen een heksenjacht en menen dat slachtoffers uit angst voor de gevolgen van verplichte melding geen beroep meer op hulpverleners zullen doen. Wel is men het eens over de vorming van regionale centra voor de bestrijding van incest. Maar men twist over de vraag of die centra alleen door hulpverleners moeten worden bemand of dat justitie en politie er ook aan deel moeten nemen. Vast staat dat zo'n centrum moet worden uitgerust met een poppenkamer.

Over de aanpak van daders lopen de meningen al evenzeer uiteen en bewegen de standpunten zich tussen alleen maar straffen en alleen maar therapie. Gevangenisstraf lijkt weinig effectief. Uit Amerikaans onderzoek blijkt dat negentig procent van de daders die gevangenisstraf kreeg in herhaling vervalt. Voor daders die alleen therapeutisch werden behandeld was dat veertig procent. In sommige Amerikaanse staten kan de dader kiezen, maar de Zweedse psychotherapeute Eva Hedlund wijst erop dat daarmee een nieuwe vorm van klasse-justitie wordt ingevoerd: „De rijke goedgebekte dader kletst zich wel een therapiegroep in, terwijl een wat minder ontwikkelde dader zijn straf gewoon moet uitzitten.”

Seksueel misbruik-ideologen zijn het ook al niet eens over de oorzaken. Volgens de een is het een aangeleerde perverse afwijking, anderen menen stellig

te weten dat het hier gaat om de ultieme expressie van vrouwenhaat en vrouwenonderdrukking.

Congresvoorzitter Baartman verklaarde de onderlinge tegenstellingen als volgt: „De situatie is het best te vergelijken met een aantal blinden, die samen een olifant betasten en met elkaar en aan elkaar moeten uitleggen hoe dat dier eruit ziet. Maar er is geen ziende om de beschrijving van die blinden te verifiëren.”

EN ZO KAN HET GEBEUREN DAT HET artsen-echtpaar Jonker uit Oude Pekela er heilig van overtuigd is dat het seksueel misbruik van kinderen z'n oorsprong vindt in de Satanskerk. De omgeving van Oude Pekela is volgens die theorie door de Satanskinderen uitgeroepen tot een Heilige Graal waar men eredienssten voor Satan houdt. Bij wijze van zoenoffer wordt bij nog levende babies het hart uitgerukt en vervolgens in een gouden kistje begraven. Om die eredienssten te kunnen financieren en machthebbers om te kopen zodat hun activiteiten geheim blijven, werd de kinderporno in Oude Pekela gemaakt.

En zo werden onlangs drie zandbakken die als grafheuvel voor de kindhartjes waren aangewezen aan een nader onderzoek onderworpen, want Justitie in Groningen neemt elke melding die uit Oude Pekela komt serieus. Het onderzoek leverde niets op en dus moeten die hartjes volgens de Jonkers op een andere plek in Oude Pekela zijn begraven. Navraag bij justitie leert dat er in Oude Pekela of omgeving geen babies worden vermist.

Nogal logisch, vinden de Jonkers: het gaat immers om babies van drie illegale Columbiaanse heroïnehoortjes die zonder vaste woon- of verblijfplaats door noord-oost Groningen trekken.

'Verwaarlozing is voor kind net zo erg als incest'

(Door Patricia van der Zalm)

UTRECHT — Alle aandacht voor seksueel misbruik van kinderen houdt het gevaar in dat 'gewone' verwaarlozing nauwelijks wordt opgemerkt. Jeugdarts Ben Rensen, werkzaam bij de gemeentelijke gezondheidsdienst in Utrecht, noemt die tendens vreemd en gevaarlijk.

Tijdens een Gronings driedaags congres over incest heeft hij eind vorige week ook al de aandacht op dit onderwerp gevestigd. Jongstleden zondag nam hij deel aan het panel van Het Capitool, eveneens gewijd aan (seksuele) kindermishandeling.

Rensen heeft in zijn werk in wat doorgaat voor een moeilijke buurt (Ondiep/Zuilen) geregeld te maken met kinderen die seksueel zijn misbruikt of op een andere manier lichamenlijk en emotioneel zijn verwaarloosd of mishandeld. Zijn werk lijkt op vechten tegen de

bliekaal. „Bij seksueel misbruik is in 20 procent van de gevallen medisch gezien iets aan te tonen. Een geslachtsziekte, kapotte geslachtsdelen, zelfs seropositiviteit. Slechts 5 procent wordt bij een vertrouwensarts of de politie gemeld. Het aantal gevallen waarin naar een oplossing wordt gezocht is nog kleiner. Er heerst bij de hulpverlening ook een zekere angst om het aan te kaarten”.

Onderkennen

De nadruk ligt volgens Ben Rensen heel erg op het onderkennen van seksueel misbruik. „Terecht. Maar als je als kind wordt verwaarloosd, krijg je helemaal geen aandacht. Dat werkt in je latere leven net zo funest door”, zegt hij. „Er zijn hier kinderen die lichamenlijk of geestelijk zijn verwaarloosd en waarvan dikke mappen zijn bijgehouden maar waar verder niets mee gebeurt. Pas zodra het woord seksueel geweld valt, komt iedereen, school, maatschappelijk werk, in actie. Ik vind die eenzijdige aandacht op z'n zachtst gezegd raar”.

Uit eigen onderzoek onder

250 lichamenlijk en geestelijk mishandelde kinderen, is Rensen en twee andere Utrechtse jeugdartsen al eerder gebleken dat in eenderde van de gevallen sprake was van kinderen met gedragsproblemen, leer-moeilijkheden of emotionele stoornissen. Zij volgen speciaal en aangepast onderwijs, een vorm waarop juist wordt bezuinigd. Klassen worden groter en de aandacht van de leerkracht voor elk kind apart neemt af. Terwijl juist letten op absentie volgens Rensen belangrijk is. Het kan een signaal zijn dat er iets aan de hand is.

Onderscheid

Rensen maakt in het algemeen een onderscheid tussen lichamenlijke en geestelijke mishandeling, verwaarlozing op beide vlakken en seksueel misbruik binnen en buiten het gezin. Jaarlijks zien hij en een verpleegkundige ongeveer 2.000 kinderen, variërend in leeftijd van vier tot negentien jaar. Veertig procent is kind van buitenlandse ouders.

Bloedarmoede, vervuiling, eenzaamheid, gedragsmoei-

lijkheden, ziekten, overspannen of alcoholische ouders zijn geen uitzondering in de praktijk. „Die omstandigheden”, haast Rensen zich te zeggen, „kunnen ook voorkomen als je uit een middle-classgezin komt. Psychische problemen bij kinderen zijn democratisch verdeeld. Maar in zwakkere milieus komen daar nog extra moeilijkheden bij: veel kinderen, slechte huisvesting, werkloosheid, ongezonde voeding.

Geen wonder dat zich dan bijvoorbeeld leerproblemen kunnen voordoen. Dat houdt niet vanzelf op. Je moet onderzoek blijven doen en er de middelen voor hebben”.

Uitbreiding van speciaal onderwijs is volgens hem één van die middelen. Er moet geld zijn voor iets extra's, voor zaken die preventief werken, zoals spraaklessen. Zij kunnen voorkomen dat een kind bij voor-

beeld jarenlang voor 'achterlijk' wordt versleten terwijl het alleen een spraakstoornis heeft.

Ook de kinderopvang moet worden verbeterd, vindt hij. „Want wat heb je aan overspannen ouders? Nederland moet kindvriendelijker worden”.

Rensen hekelt de Westerse 'onverschilligheid' ten opzichte van kinderen en 'probleemkinderen' in het bijzonder. „Ik heb als arts in Tanzania gewerkt en dacht dat ik veel ellende had gezien. Maar ellende is er ook vlak om je heen, dicht bij huis. Ik kan nog begrijpen dat er in de tropen mensen ten onder gaan aan natuurrampen. Maar dat er bij ons, in een van de rijkste landen ter wereld, kinderen kapot gaan als gevolg van menselijke onverschilligheid en nalatigheid, is niet te geloven”.

Beroep tegen vrijspraak

ROTTERDAM — Het openbaar ministerie heeft beroep aangetekend tegen de vrijspraak van een vader in de Bolderkar-zaak. De Rotterdamse rechtbank sprak de een 27-jarige man vrij van seksueel misbruik van zijn 4-jarig dochtertje dat het medisch kleuterdagverblijf in Vlaardingen bezocht. Officier van Justitie mr. H. Moraal had een

jaar gevangenisstraf geëist tegen de man, die al twee beken-tenissen had afgelegd. Toen hij daar op terug kwam vond de rechtbank dat er onvoldoende bewijs was voor een veroorde-ling. Volgens advocaat mr. D. Vermaat heeft het OM geen schijn van kans omdat het von-nis van de rechtbank duidelijk is.

h
20.5.01 N4/NX

Hulpverleners zijn gefixeerd op incest

EDE, 15 juni — Hulpverleners zijn gefixeerd geraakt op incestgevallen. Zij dreigen daardoor andere problemen op gebied van seksueel geweld uit het oog te verliezen. Dat is een conclusie uit een landelijk onderzoek van de vakgroep andragologie van de Universiteit van Amsterdam naar het functioneren van de samenwerkingsverbanden tegen seksueel geweld. Van de onderzochte samenwerkingsverbanden bleken vijftien zich vrijwel uitsluitend met incestgevallen bezig te houden.

Er is iets mis met de incest-hulp

Laten we de overbodige kinderbeschermers omscholen tot milieu-agent of een ander beroep waarin hij minder kwaad kan dan bij de 'behandeling' van kinderen. Onder geen beding mogen die worden opgeofferd aan het prestige van de sociale sector.

NRC 26 Door J. Wind

Met de Bolderkar-affaire en de recente oprichting van de vereniging *Ouders voor Kinderen* is algemeen duidelijk geworden, dat er met de kinderbescherming in ons land iets mis is — ernstig mis. Ieder die bij die oprichting aanwezig was, is geschrokken van de voorbeelden van eigenwijs, autoritair, arrogant, incompetent en voor de kinderen (en volwassenen) schadelijk optreden van Raden voor de Kinderbescherming, voogdijverenigingen, Medisch Kleuterdagverblijven, RIAGG's en zelfs kinderrechtshouders. Illustratief daarvoor is een vergelijking tussen de jeugdbescherming en een andere sector van hulpverlening, die van de geneeskunde.

In beide sectoren, zo mogen we aannemen, zijn de percentages capabele hulpverleners en tevreden cliënten hoog. Maar hoe zit het met de minderheid? De kans dat in de medische sector de cliënt/patiënt ontevreden is over de hulpverlening is aanzienlijk kleiner. Immers, de patiënt zoekt zelf zijn hulpverlener uit: er is vrije artskeuze. Bovendien is de opleiding tot maatschappelijk werker korter dan die tot arts, waardoor de eerste gemiddeld wat minder levenservaring zal hebben dan de laatste. Als een patiënt ontevreden is kan deze als gelijkwaardige partner met de arts in discussie gaan, de behandeling weigeren, een andere arts 'nemen' en een verwijzing naar een specialist of zelfs naar een hoogleraar vragen.

Mocht er naar zijn oordeel fout zijn gehandeld, dan kan hij zich ook nog wenden tot een patiëntenraad, de ziekenhuisdirectie, de Inspectie voor de Volksgezondheid, een Medisch Tuchtcollege en uiteindelijk de civiele rechter. Er bestaat dus een scala mogelijkheden om zwakke, zich vergissende of niet-goedwillende broeders bij te sturen en de schade te beperken of te laten vergoeden (nog afgezien van het marktmechanisme, dat de omvang van de cliëntèle van de meeste artsen mede bepaalt en dus zijn motivatie en inzet).

In de kinderbeschermingssector daarentegen kunnen de (vaak tot cliënt gebombardeerde) betrokkenen de instantie niet uitzoeken. Zij vallen automatisch onder de maatschappelijk werk(st)er die de Raad voor de Kinderbescherming of de voogdijvereniging voor hen heeft bestemd, of onder de kinderrechtshouder. Bij ontevredenheid kunnen betrokkenen alleen maar hopen en bidden dat de instanties genadig zullen zijn. Zijn ze dit niet dan kan vaak (dus niet altijd) een kort geding worden aangespannen en kan men in hoger beroep gaan. Maar daarvoor is moed, geld en geduld nodig: het Hof geeft pas uitsluitel na een maand of vijf, wat bij een uithuisplaatsing bij voorbeeld veel te lang is gezien de kans op onherstelbare schade voor het kind.

Het 'voetvolk'

Bovendien is zoiets bij een rechter niet per definitie in goede handen. Behalve dat ook onder de rechtshouders zwakkere broeders (en zusters) zitten en zij geen verstand van psychologie hoeven te hebben, nemen zij een beslissing nadat ze zich hebben laten voorlichten door deskundigen. En dat zijn de Raad voor de Kinderbescherming, het Medisch Kleuterdagverblijf of de voogdijvereniging, die niet bij voorbaat terzake kundig hoeven zijn. Want het gros van de gevallen wordt bekeken door het 'voetvolk' van de

hulpverleners, de maatschappelijk werkers. Niet eens door de bekende 'gogen' en 'logen', laat staan door psychiaters, terwijl de beslissingen gaan over problemen waar zelfs deze laatsten moeite mee zouden hebben.

Als de cliënt het niet met zo'n hulpverlenende instantie eens is, luidt de reactie: „U moet niet bij ons zijn; wij geven alleen maar een advies, de kinderrechtshouder beslist”. De kinderrechtshouder op zijn beurt: „Het spijt me, maar ik moet afgaan op het advies van mijn deskundige”. Dit zich achter elkaar verschuilen is in de medische sector heel wat moeilijker. Daar is de rechter geen partij (en dat dan ook nog in een geheime zitting) terwijl de cliënt — laat staan het kind — niet automatisch door een advocaat wordt bijgestaan. Daar zijn (evenals trouwens in het straf- en civiel recht) twee partijen, elk met hun verdedigers en onafhankelijke deskundigen, waarboven de rechter staat, of een college.

De ergste ontsporingen van de kinderbescherming betreffen, zoals nu eindelijk via 'de Bolderkar' in de publiciteit is gekomen, 'legale kidnapping' van kleine kinderen. Terwijl noch het trauma door mishandeling door de ouder(s) noch dat door de uithuisplaatsing goed gekwantificeerd kan worden, gaat een vergelijking tussen het trauma door een plotselinge plaatsing in een inrichting van een vierjarig kind en een somatisch trauma natuurlijk mank. Maar zeker is dat zo'n plaatsing, vooral door het verbreken van de ouder-(voornamelijk de moeder-)kindbinding, traumatiserend werkt —

al is er variatie in het incasservermogen van kinderen.

Ieder weldenkend mens weet, dat de moeder-kind-binding een belangrijke, zo niet de belangrijkste uit ieders leven is. En dat bij een opname in bij voorbeeld het ziekenhuis, de moeder(figuur) die band moet handhaven. Een plotselinge verbreking ervan zou men, volgens kinderpsychiaters, qua ernst kunnen vergelijken met de amputatie van een gezond been, hoewel die 'amputatie' een langduriger operatie is dan de chirurgische: pas na enige weken zal het kind de hoop opgeven en wordt de wond zo diep dat herstel moeilijk zo niet onmogelijk wordt. Een uithuisplaatsing mag dus pas gedaan worden als men er 100% van overtuigd is, dat het niet verrichten van deze ingreep tot nog ernstiger schade zou leiden.

Pover excuus

De moeilijkheid van dit dilemma, waarachter de Bolderkar-staf en de Rotterdamse Raad voor de Kinderbescherming zich hebben verschanst, is een pover excuus. Waarom zo overhaast gehandeld? Waarom niet het oordeel van een kinderpsychiatrisch team gevraagd?

In de geneeskundige sector zou het onmogelijk zijn dat een chirurg onverhoeds de zaag zet in een, volgens de ouders en het kind gezond, kindbeen zonder dat er ook maar met de ouders is overlegd. Hij zou eerst de ouders van de noodzaak hebben moeten

overtuigen en hij zou zeker met deskundige collegae hebben overlegd: en als hij deze ingreep toch zou willen verrichten, zouden deze hem naar zijn redenen hebben gevraagd. Zij en de directie en verpleging van het ziekenhuis zouden zo'n onnodige ingreep hebben verhinderd. Inspectie,

Tuchtcollege, Justitie, medische staf en ziekenhuisdirectie zouden de arts hebben gecorrigeerd, bestraft en mogelijk zelfs ontslagen. In de media zou het breed uitgemeten worden.

In het kinderbeschermingscircuit, zoals nu bij 'de Bolderkar', gebeurt er daarentegen niets (behalve dan eindelijk aandacht in de media). Zelfs nu het vernietigende rapport is uitgekomen, biedt geen der betrokkenen excuus aan, laat staan dat er ontslagen vallen. De legaal gekidnapte 5-jarige Isabel moet volgens de directeur van de Raad voor de Kinderbescherming nog een aantal maanden zitten: ze vertoont nog gedragingen die ze al voor de opname had, hoewel die toen niet tot opname leidden. Begint de 'operateur' nu dus, door deskundigen en de media geloofchend, met de amputatie van het tweede gezonde been, omdat daar toch ook nog een wratje op zit?

In tegenstelling tot de medische sector, worden bij de incest'behandeling' essentiële vragen niet gesteld, althans niet beantwoord. Wat noem je incest? Gezien haar uitlatingen in deze krant, is het voor de pedagoog Van Deutekom (van de Bolder-

kar) waarschijnlijk: het niet geblinddoekt aan- en uitkleden of baden van je kind of nog ergere dingen. (Bibs afvegen door eigen vader of moeder is vanzelfsprekend helemaal uit den boze; maar mogen van Van Deutekom jongetjes nog wel borstvoeding? Mogen jongetjes nog wel langs natuurlijke weg geboren worden?)

Aan de andere zijde van het spectrum van definities bevindt zich het lichamelijke, en daardoor psychisch, vaak traumatiserend penetreren van lichaamsopeningen.

Wat is nu erger: die incest (hoe ook gedefinieerd) of uithuisplaatsing van het kind of de vader? Maar we hebben kennelijk niets geleerd van de *Cleveland Child Abuse Affair* (de Engelse 'Bolderkar') uit 1987. Raadselachtig blijft waarom 'De Bolderkar' geen contact heeft gezocht met de Kinderpsychiatrie van de Rotterdamse universiteit. Dat men daar tot een heel wat bezonkener aanpak komt, blijkt uit een artikel van dr. Berden en dr. Van Woerden in het *Nederlands Tijdschrift voor de Geneeskunde* van 4 feb. jl.

Kwetsbaar kind

Als we nu zo'n vrijheidsbeneming à la Bolderkar vergelijken met de voorzorgsmaatregelen die bestaan bij het tegen zijn zin en tegen die van zijn familie gedwongen opnemen van een volwassene in een psychiatrische inrichting, dan zien wij dat dit praktisch nooit voorkomt, want daar zijn de hulpverleners (althans hun geldschietters) wel blij met de zorgzame samenleving. Ook blijken er dan (net als in het strafrecht trouwens) voor de volwassene veel meer waarborgen te bestaan dan voor het juist extra kwetsbare kind!

De waarde van medische, en met name de lichamelijke, diagnostiek in handen van een orthopedagoog is zeer dubieus. Het heeft er alle schijn van dat er in de Bolderkar sprake is geweest van onbevoegd uitoefenen van de geneeskunde. Erger is dat zelfs maatschappelijk werkers van het kinderbeschermingscircuit dagelijks diagnostiek bedrijven met even ernstige gevolgen, zoals het verbreken van ouder-kind-contacten.

Met het Bolderkar-rapport (en het uitblijven van excuses en ontslagen) is de kous overigens allerm minst af. Behalve dat kinderen nu mogelijk onherstelbare schade

hebben opgelopen en de ouders groot leed is aangedaan (niet te compenseren met smartegeld), is nu ook een sociaal-psychologisch en historisch even interessant als verontrustend verschijnsel in gang gezet: de zich epidemisch uitbreidende heksenjacht. De hoogleraar in de massapsychologie, Marten Brouwer, heeft dit betiteld als een collectieve waan. Dat deze zich nu uitbreidt, wordt bevestigd door de kinderpsychiater prof. De Levita, die niet alleen in zijn eigen praktijk een toenemend aantal 'Bolderkar'-gevallen ziet, maar dit ook van zijn collega's hoort.

Hoe nu verder? Wellicht zijn deze excessen niet meer dan een laatste stuip trekking van de hypertrofische sociale sector, zoals we die vroeger hebben gewild. Eigenaardig is dat men daar niet luistert naar de gezaghebbendste kinderpsychiaters, die ervan overtuigd zijn dat zolang ouders een kind willen verzorgen, dit thuis in de beste handen is. Al even vreemd is dat de sector het non-aureool van de residentiële behandeling niet in wil zien. In afnemende mate wordt door de patiënt een paternalistische of zelfs autoritaire houding van de arts gewenst en gewaardeerd, maar hoe vaak wordt een dergelijke houding van een maatschappelijk werker door de cliënt gewaardeerd? Zo'n houding is niets anders dan een uiting van zwakte.

Eigen initiatief

Concluderend: wat er ook in de slaap- en badkamers van de mensen moge gebeuren, zolang een kind geen ernstige gedragsstoornissen vertoont, loopt het er weinig of geen risico. Vanzelfsprekende overheidsbemoediging is uit den boze; volgens de Haagse advocaat mr. P. Prinsen moet die worden gedecimeerd. De mensen dienen het primair zelf uit te zoeken en op vrijwillige basis hun hulpverleners te selecteren. Als er dan conflicten zijn, zou een onafhankelijke rechter beide partijen moeten horen.

Hopelijk komt de vereniging *Ouders voor Kinderen* met initiatieven voor een nieuw wetsontwerp, zoals ook prof. J. van Akker met een goed idee kwam: hulpverlening aan de ouders betalen door sluiting van geldverslindende kindertehuizen; immers, residentiële verpleging is bij getraumatiseerde kinderen zelden nuttig en meestal juist schadelijk. Als echte deskundigen een uithuisplaatsing zouden adviseren, dan is dus een pleeggezin te verkiezen.

De auteur is arts en als universitair docent verbonden aan de medische faculteit van de Vrije Universiteit.

Incest plegende ouder staat in medisch model gelijk aan ziekteverwekker

De valse premissen van Wind

In 'Er is iets mis met de incest-hulp' in NRC Handelsblad d.d. 26 juni 1989 propageert J. Wind een medisch model voor de behandeling van kinderen die incest ervaren hebben. Wind baseert zijn uitspraken echter op valse premissen.

Een jong kind dat incest ervaren heeft is helaas zelf niet in staat tot het uitzoeken van een hulpverlener en zou het dat kunnen, dan vindt het de van incest verdachte ouder op zijn weg. De ouder die incest pleegt staat in het medisch model gelijk aan de ziekteverwekker. Ziekteverwekkers zoals bacteriën, virussen, tumoren of deficiënte organen worden verdeeld, verwijderd of getransplanteerd. Een persoon als ziekteverwekker, zeker als het een ouder betreft, heeft echter rechten.

Daarom kan bij de behandeling niet volstaan worden met de gebruikelijke praktijk van de dokter, maar moet de rechter er aan te pas komen. De rechter heeft dan niet de rol van instantie van beroep, zoals Wind suggereert. Hij

NRC 5-7 Door C. F. M. van Lieshout

heeft als verlengstuk van de dokter een heel andere rol, bijvoorbeeld eerder die van het behoedzame mes van de chirurg.

Bij de diagnose beschikt de door Wind verheerlijkte kinderpsychiater helaas niet over betere middelen dan gedragswetenschappers of maatschappelijk werkers. Meestal zijn deze deskundigen op elkaars bevindingen aangewezen om tot een diagnose te kunnen komen.

Er is de laatste decennia zowel door psychologen en pedagogen als door kinderpsychiaters veel onderzoek gedaan naar het belang van de vroegkinderlijke opvoeder-kind relatie en naar de effecten van scheiding tussen beiden voor de latere ontwikkeling van kinderen. Korte- en lange-termijneffecten van scheiding en ook van vervanging van een van de ouders zijn vooral onderzocht bij echtscheidingen en bij hertrouwen.

Daarbij blijken de effecten van scheiding tussen ouder en kind als zodanig veel minder nadelig dan de effecten van bijverschijnselen van echtscheiding, zoals langdurige openlijke ruzies tussen scheidende — of niet scheidende — ouders, de effecten van stress waaraan de ouder is blootgesteld die de kinderen toegewezen krijgt, de langdurige inconsistentie in opvoedingspraktijken, verbreking van het sociaal netwerk van een kind van vrienden en vriendinnen en bekende volwassene als gevolg van verhuizing, en vermindering van materiële middelen van een gezin zonder kostwinner.

De bedreiger

Problemen in gedrag en beleven bij een kind tijdens of kort na een echtscheiding verdwijnen gewoonlijk wanneer de gezinsom-

standigheden enige tijd na de scheiding tot rust komen. Zulke kinderen zijn beter af dan kinderen die voortdurend blootgesteld blijven aan aanhoudende problemen tussen de ouders. Bevindingen uit dit onderzoek wijzen erop dat scheiding van een bedreigende ouder, zoals het geval is bij incest, verre te verkiezen is boven het laten voortbestaan van de bedreigende relatie.

De schade is geringer naarmate de scheiding effectiever kan worden doorgevoerd en juridische touwtrekkerij, waarbij het kind betrokken is of die stress meebrengt voor de verzorgende ouder, achterwege blijft. Daarbij blijft de moeilijke diagnose helaas de bottleneck. De vraag is echter of in geval van twijfel het belang van het kind met de klacht niet zwaarder moet wegen dan dat van de verdachte ziekteverwekker.

De auteur is hoogleraar Ontwikkelingspsychologie aan de Katholieke Universiteit, Nijmegen.

Strakkere regels uit huis plaatsen kinderen

Korte-Van Hemel wil les trekken uit Bolderkar-affaire

Van onze parlementsredactie
DEN HAAG — Staatssecretaris Korte-Van Hemel van justitie wil de voorlopige ondertoezichtstelling van kinderen bij de Raad voor de Kinderbescherming aan een maximumtermijn binden. Binnen die termijn dient de kinderrechtter een beslissing te nemen over het eventueel definitief maken van die beslissing.

De bewindsvrouw zegt dit in haar antwoorden op schriftelijke vragen van het Kamerlid Leerling (RPF) over de Bolderkar-affaire, waarbij in het geval van veertien kleuters van het Vlaardingse medisch kinderdagver-

blijf De Bolderkar werd geconcludeerd dat zij het slachtoffer waren geworden van seksueel misbruik. De kleuters werden voor een deel langere tijd aan de ouderlijke macht onttrokken, naar later bleek veelal ten onrechte.

Interviews

Bij de kinderen uit de Bolderkar werden conclusies getrokken op grond van interviews, waarbij gebruik werd gemaakt van poppen met zeer duidelijke genitaliën.

Korte vindt dat de Raad van de Kinderbescherming niet alleen op grond van deze onderzoeksmethoden conclusies mag trekken. In het

geval van de Bolderkar onkent zij ook dat dat is gebeurd. Niettemin wil zij in de wet veranderingen aanbrengen, waardoor de kinderrechtter niet meer kan beslissen zonder de ouders voor een verhoor te hebben opgeroepen. Een dergelijke wetswijziging van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering ligt al bij de Nederlandse vereniging voor rechtspraak voor advies.

Volgens de staatssecretaris is nog geen van de vijf verdachten in de Bolderkar-affaire veroordeeld. Wel zijn acht kinderen uit zes gezinnen door de kinderrechtter definitief onder toezicht gesteld.

Korte-Van Hemel stelt dat de Raden voor de Kinderbescherming vorig jaar met ongeveer vijfhonderd gevallen van incest te maken gekregen hebben. In tweehonderd gevallen leidde dat tot een verzoek aan de kinderrechtter om het kind uit huis te plaatsen. De overgrote meerderheid verblijft langer dan drie maanden buiten het gezin.

In haar antwoorden aan Leerling wijst zij nog eens op een uitspraak van de zogenoemde commissie-Baartman, die de Bolderkar-affaire onderzocht. Die commissie stelde, dat seksueel misbruik, vooral bij jonge kinderen, zelden een op zichzelf staand probleem is.

In '88 na incest 200 kinderen uit huis geplaatst

Door een onzer redacteuren

DEN HAAG, 27 juni — De raden voor de Kinderbescherming hebben vorig jaar bij ongeveer 500 kinderen incest of seksueel misbruik vermoed. Bij 200 kinderen vonden de raden aanleiding om de rechter een maatregel van Kinderbescherming te vragen en een uithuisplaatsing.

Minister Brinkman (WVC) en staatssecretaris Korte-van Hemel (justitie) delen dit het Tweede Kamerlid Leerling (RPF) mee op schriftelijke vragen die hij stelde.

De gegevens over 1988 baseren de bewindslieden op een enquête. Daaruit is ook naar voren gekomen dat van die 200 kinderen er 170 langer dan drie maanden uit huis zijn geplaatst. Het is niet duidelijk in hoeveel gevallen het openbaar ministerie tot vervolging van de ouders is overgegaan. De ministers kunnen de Kamer ook niet meedelen hoe lang een uithuisplaatsing of onder toezichtstelling gemiddeld duurt. Deze

termijnen worden in het Nederlandse recht geheel aan de kinderrechtter overgelaten.

Voor de kwalificatie „overhaast en onzorgvuldig” die Leerling voor de directie van het medisch kinderdagverblijf De Bolderkar in Vlaardingen hanteert is volgens Korte-van Hemel geen aanleiding. Zij meent dat uit het onderzoek van een onafhankelijke commissie is vast komen te staan

dat het kinderdagverblijf zich nooit alleen op eigen informatie baseerde maar „ook relevante informatie van andere instanties” hanteerde. De Rotterdamse Raad voor de Kinderbescherming is bij het nemen van beslissingen over kinderen waar De Bolderkar over rapporteerde, nooit uitsluitend afgestaan op de omstreden spelinterviews met „anatomisch correcte poppen”. Wel zegt Korte-van Hemel toe dat de rapportagemethoden die De Bolderkar toegepast „specifiek worden getoetst”.

Korte-van Hemel zegt ook toe de rechtsbescherming van ouders te verbeteren. Zij zegt de kinderrechtter een termijn te zullen stellen voor onder toezicht geplaatste kinderen, waarbinnen de kinderrechtter opnieuw moet beslissen. Doet de rechter dat niet, dan vervalt de ondertoezichtstelling. Volgens Korte-van Hemel is dat nodig omdat tegen een maatregel van Kinderbescherming geen beroep openstaat „en zij in een aantal gevallen tot een jaar van kracht blijkt te kunnen zijn”.

Voor hof twee jaar geëist voor ontucht

(Van onze correspondent)
LEIDEN — De stichtingen Tegen Haar Wil en Tegen Seksueel Geweld hebben bij de Nederlandse Orde van Advocaten een klacht ingediend tegen de Haagse advocaat mr. G. Spong. De organisaties verwijten Spong verzorgd handelen in een zaak van een 43-jarige man die omgangsrecht eist met het kind dat hij bij zijn dochter heeft verwekt.

Mr. Spong heeft zich volgens de stichtingen onnodig grievend uitgelaten over vrouwen die het slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld en hen daarmee schade toegebracht.

De 43-jarige man uit Arnhem is vorig jaar juli wegens incest met zijn dochter door het Hof in Arnhem veroordeeld tot een gevangenisstraf van twaalf maanden, waarvan twee voorwaardelijk, met een proeftijd van twee jaar. Hierbij geldt de bijzondere voorwaarde dat de man gedurende de proeftijd op geen enkele manier contact met zijn dochter en het door hem bij haar verwekte kind mag zoeken. Tegen die speciale voorwaarde heeft Spong namens de man beroep in cassa-

tie aangetekend bij de Hoge Raad.

Bij de behandeling van dat beroep op 16 mei heeft Spong zich volgens de stichtingen onnodig grievend uitgelaten over slachtoffers van seksueel geweld, "wat ingaat tegen de gedragsregels en erecode van advocaten". Volgens de organisaties heeft Spong de zaak aangekaart om "de grenzen van het recht uit te testen, waarbij hij kwetsende uitlatingen in de publiciteit niet schuwde".

Mr. Spong noemde de klacht volstrekt onzin. De stichtingen schijnen niet te beseffen, zo meent de advocaat, dat er in cassatie sprake is van tegenstrijdige belangen. "Ik moet het belang van de verdachte behartigen en kan niet daarnaast ook het belang van het slachtoffer in de gaten houden. Daarvoor zou zij zelf een advocaat in de arm moeten nemen".

UN 13/6
let op de koppen!

In hoger beroep twee jaar geëist voor incest

(Van een onzer verslaggevers)
AMSTERDAM — De procureur-generaal bij het Amsterdamse gerechtshof heeft maandag in hoger beroep tegen de 39-jarige Amsterdamer R. P. twee jaar gevangenisstraf geëist wegens ontucht met jongens. De 43-jarige B. B. uit Castricum hoorde één jaar tegen zich eisen.

De twee werden eerder door de rechtbank in Utrecht veroordeeld tot respectievelijk twaalf en acht maanden cel. Procureur-

generaal, mevr. mr. M. Koers van der Linden, vond deze straffen echter veel te laag.

De zaak kwam aan het rollen toen in september 1988 een Utrechter in Engeland werd aangehouden met een koffer vol foto's waarop jongens van acht tot veertien jaar seksuele handelingen pleegden met volwassen mannen. Kort daarop hield de politie P. en B. aan op verdenking van productie van kinderporno. Een derde verdachte, de 54-jarige F. V. uit Huizen, moet zich nog voor het hof verantwoorden.

De Huizer zou een centrale rol in de affaire hebben gespeeld. In zijn caravan in Warmond nodigde hij pedofielen en jonge jongens uit. Daar hadden allerlei contacten plaats. Zelf heeft de man tussen 1984 en zijn aanhouding met zeker elf kinderen seksuele handelingen gepleegd. De inwoner van Castricum moest zich voor vier contacten verantwoorden. In drie gevallen was volgens B. sprake van 'monogame relaties'. Een keer had hij zich in een setting bij de caravan tot sex met een hem vrijwel onbekend jongetje laten verleiden.

De Amsterdamer wordt verweten, dat hij met zeven jongens sex heeft gehad. De jongste was acht toen de contacten begonnen. Ook bracht hij de kinderen ertoe met elkaar allerlei handelingen te plegen. De man stelt, dat alle contacten gebaseerd waren op wederkerigheid. P. en B. verklaarden dat ze niets met de verspreiding van de in de caravan gemaakte foto's te maken hebben gehad. Dat zou een initiatief van de afwezige Huizer V. zijn geweest.

Uitspraak op 26 juni.

Conform
12 mei 1988

Klacht tegen advocaat van incestpleger

(Van onze verslaggever)

LEIDEN — De stichtingen Tegen Haar Wil en Tegen Seksueel Geweld hebben bij de Nederlandse Orde van Advocaten een klacht ingediend tegen de Haagse advocaat van de 43-jarige man die voor de Hoge Raad een omgangsregeling eist met het kind dat hij bij zijn dochter heeft verwekt.

De advocaat, G. Spong, heeft zich volgens de stichtingen onnodig grievend uitgelaten over vrouwen die het slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld en hen daarmee schade toegebracht.

Vertegenwoordigsters van de stichtingen overhandigden de klacht gisteren in Leiden aan mr. J.G. Geelkerken, deken van de Orde van Advocaten in het arrondissement Den Haag. Deze zal een vooradvies geven aan de Raad van Discipline.

Spong noemde de klacht 'volstrekt onzin'. De stichtingen schijnen niet te beseffen, zo meent de advocaat, dat er in cassatie sprake is van tegenstrijdige belangen.

Onder het motto 'Het zal je pa maar wezen' hebben gisteravond rond de tweehonderd vrouwen in Amsterdam gedemonstreerd tegen de eis van Spongs cliënt om omgangsrecht met het kind dat hij bij zijn dochter heeft verwekt. In Groningen betoogden namens vijf groepen tegen (seksueel) geweld ongeveer zeventig demonstranten tegen de eis.

„Omgangsverbod na incest werd terecht opgelegd”

Van onze verslaggever VK 14

DEN HAAG — Het gerechtshof in Arnhem heeft terecht bepaald dat een 43-jarige Arnhemmer geen contact mag zoeken met zijn 21-jarige dochter en het door hem bij haar verwekte kind. Dat vindt de procureur-generaal bij de Hoge Raad, mr. Meijers. Het hof veroordeelde de man vorig jaar wegens het plegen van incest en vaardigde als bijzondere bepaling een omgangsverbod uit. Dat verbod is niet onrechtmatig, zo zei Meijers dinsdag voor de Hoge Raad.

Het door het hof opgelegde omgangsverbod werd vorige maand bij de Hoge Raad aangevochten door de raadsman van de Arnhemmer, de Haagse advocaat mr. G. Spong. Volgens de raadsman is het omgangsverbod strijdig met artikel 8 van de Europese Verklaring van de Rechten van de Mens. In dat artikel is het recht op een gezinsleven vastgelegd, een recht dat zijn fundament vindt in de bloedverwantschap als biologisch gegeven.

Procureur-generaal Meijers is het met die visie niet eens. Volgens hem laat de verklaring een omgangsverbod toe. Hij meent dat het omgangsverbod om verschillende redenen in stand kan blijven.

Bijvoorbeeld omdat de biologische band „geforceerd is door inbreuk op de geestelijke en lichamelijke integriteit van de vrouw”.

Mr. Spong: „Op dit kernpunt van de conclusie van de procureur-generaal sta ik lijnrecht tegenover hem. Volgens mij staat de afgedwongen gemeenschap los van de rechten van de biologische ouders op een gezinsleven.”

Uitsluitel

De procureur-generaal stelde gisteren dat de bewijsmiddelen in deze zaak geen uitsluitel geven over het vaderschap. Omdat het hof in Arnhem in zijn vonnis daarover niets heeft vastgesteld staat niet vast wie de verwekker van het inmiddels driejarige kind is, aldus Meijers. Hij erkent wel dat uit allerlei gedingsstukken het vermoeden kan worden ontleend dat de 43-jarige man de verwekker van het kind is.

Ook op dit punt verschilt Spong van mening met de procureur-generaal: „Naar mijn mening heeft het hof de vraag over het vaderschap wel beantwoord. Dat volgt alleen al uit het feit dat het hof de bestreden bijzondere bepaling van een omgangsverbod heeft opgelegd.”

Ondanks alles vindt mr. Meijers wel dat het hof in Arnhem de zaak van de

43-jarige Arnhemmer opnieuw moet behandelen. Niet omdat de bepaling van een omgangsverbod onrechtmatig zou zijn, wel omdat de man ook is veroordeeld voor een paar feiten die hem niet als zodanig ten laste zijn gelegd en ook omdat de motivering van de strafmaat (de Arnhemmer werd tot twaalf maanden gevangenisstraf veroordeeld waarvan twee voorwaardelijk) niet duidelijk genoeg is geweest.

De door Spong aangekaarte zaak over de principiële vraag tot hoever de rechten van de biologische vader reiken heeft de afgelopen weken veel emoties losgemaakt. In Amsterdam en Groningen werd gisteren tegen mr. Spong gedemonstreerd door organisaties tegen seksueel geweld. Spong: „Alle klachten zijn gebaseerd op de aantijging dat ik zou hebben betoogd dat de man het omgangsrecht met het kind opeist. Dat heb ik nooit betoogd. Het gaat om een zuiver principiële-juridische zaak.”

De Hoge Raad zal op 3 oktober arrest wijzen.

Verbod geëist op omgangsrecht incestpleger

(Van onze verslaggever)

DEN HAAG — Het moet verkrachters en plegers van incest onmogelijk worden gemaakt omgangsrecht te krijgen met door hen op deze wijze verwekte kinderen. Als vrouwen door een omgangsregeling steeds opnieuw worden geconfronteerd met de incestpleger of verkrachter, wordt het hen onmogelijk gemaakt om de gevolgen van het seksueel misbruik te verwerken.

Dat stellen de Stichting tegen Haar Wil in samenwerking met de Stichting tegen Seksueel Geweld. Om hun eis kracht bij te zetten organiseren zij maandagavond een demonstratie bij het gerechtsgebouw in Amsterdam.

Directe aanleiding is de zaak van een incestpleger, die in hoger beroep omgangsrecht eist met zijn dochter en het kind dat hij bij haar heeft verwekt. De procureur-generaal brengt hierover op 13 juni advies uit aan de Hoge Raad.

Spong (r) kijkt met enkele agenten de leuzen die op en voor zijn kantoor zijn geschilderd.

De raadsman van de verdachte, G. Spong, beroept zich op de bloedband, die de vader recht zou geven op omgang.

Tot nu toe onbekende daders hebben Spong dit laatste zo kwalijk genomen, dat zij gistermorgen zijn

kantoor hebben beklad met de teksten 'vrouwenhater' en 'incest valt niet te verdedigen'. Spong verdedigde deze week bij Amsterdams gerechtshof ook een vrouwenarts, die een reeks van patiënten seksueel zou hebben misbruikt.

Smet op tehuizen

Belangengroep: Inspectie beter regelen

Van een onzer verslaggevers

AMSTERDAM — Het indienen van klachten bij de inspectie voor toezicht op de tehuizen van justitie is zinloos, meent de Belangenvereniging Minderjarigen.

In een brief aan staatssecretaris Korte van Hemel (Justitie) vraagt de belangenvereniging te onderzoeken hoe de inspectie beter kan worden georganiseerd.

„Als terechte klachten gevolgen hebben en onjuiste klachten en geruchten worden weerlegd, zal de kwaliteit van de jeugdhulpverlening toenemen”, zo schrijft de Belangenvereniging Minderjarigen. Het ministerie van justitie wilde gisteren niet reageren, omdat het de brief nog niet had ontvangen.

GENEGEERDE KLACHTEN

De belangenvereniging wijst in de brief vooral op de jarenlang door de inspectie genegeerde klachten over de ex-directeur van de Helderingsstichtingen Theo F. (55) in Zetten. Ook andere klachten zijn volgens de Belangenvereniging Minderjarigen terzijde gelegd.

Psychiater Theo F. moet dit najaar in Arnhem terechtstaan wegens ontucht met een jongen en zeven meisjes die door de justitie aan zijn zorg waren toevertrouwd. De ex-directeur is deze maand, door een blunder van justitie, op vrije voeten gekomen.

Dat het zo lang heeft geduurd, voordat Theo F. kon worden aangehouden, wijst de belangenvereniging aan het slechte functioneren van de inspectie. De inspectie had volgens de briefschrijvers in actie moeten komen, toen de directeur van de Helderingsstichtingen publiekelijk verklaarde dat bewoonsters van de inrichting nooit gelijk krijgen, of ze dat nou hebben of niet.

De organisatie herinnert de staatssecretaris er aan dat de bijzondere belangstelling die de psychiater had voor masturbatiegewoonten van bewoonsters, al in 1974 bekend was. Een in 1985 uitgebracht zwartboek over 'Zetten' werd nauwelijks ingekeken. Als reden daarvoor werd opgegeven dat justitie en de inspectie geestelijke volksgezondheid niet wilden reageren op anonieme klaagsters. Volgens de belangenvereniging is het logisch dat de bewoonsters van Zetten, uit angst voor represailles, anoniem wensten te blijven.

Gymleraar vast op op verdenking van ontucht met jongens

ZOETERMEER, KATWIJK (ANP) — Een 29-jarige Katwijkse gymleraar zit al vijf weken vast omdat hij in Zoetermeer en Katwijk ontucht zou hebben gepleegd met leerlingen. De politie van Zoetermeer onderzoekt vijftien voorvallen die op scholen in Zoetermeer zouden hebben plaatsgehad. Het gaat om scholen van de Vereniging voor Christelijk Onderwijs in Zoetermeer.

De politie van Katwijk zegt veertien aangiften van misbruik van jongens uit deze plaats te hebben ontvangen. De jongens zaten op een school in Katwijk waar de leraar les gaf of waren lid van een Katwijkse voetbalvereniging, die door hem werd getraind.

Herhaalde ontucht

• De officier van justitie bij de rechtbank in Arnhem heeft gisteren vier jaar cel geëist tegen een 47-jarige man uit Nijmegen wegens ontucht met minderjarigen. Het was de negende keer dat de verdachte voor de rechter stond wegens ontucht. De man zou nu ontuchtige handelingen hebben gepleegd met vier minderjarige jongetjes van acht tot twaalf jaar. Volgens de reclassering heeft behandeling van de man geen zin meer.

justitie

Hogere eisen tegen pedofielen in ontuchtzaak

(Van onze verslaggever)

AMSTERDAM — De procureur-generaal bij het Amsterdamse gerechtshof, mevrouw M. Koers-van der Linden, heeft gisteren tegen de 43-jarige B. B. uit Castricum een gevangenisstraf van een jaar geëist wegens het plegen van ontucht met jongens. De 39-jarige Amsterdammer R. P. wilde zij met twee jaar cel bestraft zien. De procureur-generaal vond de straffen die door de rechtbank in Utrecht waren opgelegd, respectievelijk acht maanden (vier voorwaardelijk) en twaalf maanden (drie voorwaardelijk), veel te laag.

De twee pedofielen werden samen met de 54-jarige F. V. uit Huizen - die later voor het hof terecht zal staan - aangehouden, nadat in september '88 in Engeland een inwoner van Utrecht was opgepakt met een koffer vol foto's waarop jongens van 8 tot 14 jaar seksuele handelingen pleegden met volwassen mannen en met elkaar. Het gerechtelijke vooronderzoek naar de porno-zaak is nog niet afgerond, maar in december moesten de mannen zich al wel voor de rechtbank verantwoorden voor het plegen van ontucht.

De procureur-generaal verweet hen vooral dat zij bewust misbruik hebben gemaakt van jongens die thuis moeilijkheden hadden.

Oppas pleegde ontucht met zesjarig meisje

(Van een onzer verslaggevers)

UTRECHT — De Utrechtse rechtbank heeft de 43-jarige E.E. uit Nieuwegein wegens ontucht met een 6-jarig meisje veroordeeld tot een gevangenisstraf van twaalf maanden waarvan zes voorwaardelijk met een proeftijd van twee jaar. De straf is even hoog als de eis van de officier.

Hoewel de verdachte de ontucht had ontkend, achtte de rechtbank deze bewezen.

EIS WAS 6 JAAR

Zestien maanden voor plegen van ontucht met kleuter

MIDDELBURG — De rechtbank in Middelburg heeft woensdag de 31-jarige H. V. uit Sas van Gent veroordeeld tot een gevangenisstraf van 24 maanden, waarvan acht maanden voorwaardelijk, met daaraan gekoppeld de bijzondere voorwaarde dat de reclassering toezicht houdt op V. Verder kreeg de Zeeuwsvlaming een jaar ontzegging van de rijbevoegdheid. Tegen de man werd door de officier van justitie in december 1988 zes jaar gevangenisstraf geëist. V. pleegde in september vorig jaar ontucht met een vierjarig meisje uit Sluiskil, dat hij had meegelokt naar een kerkhof. Al eerder

had de man zich schuldig gemaakt aan zedenmisdriven. Verder werd hij beschuldigd van diefstal van een boot en rijden onder invloed. Op 6 januari werd V. door de rechtbank al schuldig bevonden aan hetgeen hem ten laste werd gelegd. Er werd toen nog geen straf opgelegd, omdat de rechters wilden dat V. eerst psychiatrisch werd onderzocht. Dat gebeurde in het Pieter Baan Centrum in Utrecht en dat bracht 12 mei jongstleden een rapport uit. Het onderzoek toonde aan dat V. in sterke mate verminderd toerekeningsvatbaar was, toen hij de feiten pleegde.

ONDER VOORTZETTING THERAPIE

Voorwaardelijke eis voor ontucht met schoonzusjes

MIDDELBURG - De 37-jarige Hage-naar G. C. P. hoorde vrijdag op de zitting van de rechtbank in Middelburg zes maanden voorwaardelijke gevangenisstraf met een proeftijd van twee jaar tegen zich eisen voor het plegen van ontucht met zijn jeugdige schoonzusjes. Als bijzondere voorwaarde wilde officier van justitie mr J. J. A. Groen aan de straf verbonden zien dat hij de therapie die hij voor zijn seksuele problemen volgt tot een goed einde brengt.

De seksuele benadering van de meisjes had plaats vanaf 1980 toen P. nog in Middelburg woonde en de meisjes twaalf en veertien jaar oud waren. De meisjes waren geregeld bij hun zus en zwager te logeren. De oudste van de twee zorgde vaak voor hun kinderen, wanneer de moeder ziek was. P. kwam 's morgens vroeg bij haar in bed liggen als hij zijn kans schoon zag, waarbij hij haar aanvankelijk alleen streelde, maar later ook zover ging zijn vingers in haar vagina te brengen. Hij pakte haar stevig vast, zodat ze niet aan zijn greep kon ontkomen. Zij durfde niet te

protesteren en P. zou haarhaar hebben wijs gemaakt dat wat hij deed goed voor haar was, omdat ze zo haar lichaam leerde kennen. Maar P. bestreed tijdens de zitting dat hij dat gezegd zou hebben. Ook verklaarde hij nooit geweld te hebben gebruikt.

De jongste zus kreeg ook geregeld bezoek van haar zwager op de slaapkamer. Volgens haar zou dat al vanaf haar tiende jaar zijn gebeurd. Zij had P. als een soort grote broer beschouwd en had in het begin niet beseft dat wat hij met haar deed abnormaal was, al had ze zich wel verzet tegen zijn avances en duidelijk gemaakt dat ze het niet prettig vond.

De officier beoordeelde het gebeurde als 'niet de schokkendste feiten' op het terrein van seksuele delicten, maar vond toch dat de norm ernstig geschonden was. „De delicten getuigen van gebrek aan respect voor de integriteit van de persoon van de slachtoffers en voor hun seksualiteit,” betoogde mr Groen. Hij vond dat P. als volwassene ook zonder duidelijke afwijzing van de meisjes had moeten beseffen dat wat

hij deed echt niet kon en wees op de extra bescherming die het strafrecht biedt aan kinderen onder de zestien jaar.

P. is intussen gescheiden en krijgt zijn kinderen nooit meer te zien. Het reclasseringsrapport vermeldde voorts dat zijn kerkgenootschap tuchtmaatregelen tegen hem heeft genomen en dat hij op vrijwillige basis in psychotherapie is gegaan.

Buurmeisjes

De 63-jarige L. H. M. van der H. uit Zierikzee stond terecht voor ontucht met twee buurmeisjes. Vorig jaar juni zou hij een tienjarig kind uit zijn straat een tongzoen hebben gegeven en vervolgens onder haar kleren hebben betast. Een jaar eerder zou hij met een eveneens tienjarig meisje ontuchtige handelingen in zijn tuin hebben gepleegd.

Van der H. ontkende alles, met uitzondering van de kus, waarvan hij ten langsten leste toegaf dat hij er het initiatief toe genomen had. „Dat zoentje was een onbezonnenheid,” erkende hij in zijn laatste woord. Voor het overige wimpelde hij alles af wat de meisjes over zijn aanrakingen hadden verteld. Rechter mr G. de Wilde bracht hem onder het oog dat hij daarmee de meisjes ook nog eens als leugenaars brandmerkte, terwijl ze toch al een heel nare ervaring met hem achter de rug hadden. „U moet er rekening mee houden dat uw houding op de zitting een belangrijke rol speelt bij de strafmaat,” hield mr De Wilde hem voor. Van der H. wist zich voor het hekje bijzonder weinig van de gebeurtenissen te herinneren, hoewel de meisjes zeer gedetailleerde verklaringen hadden afgelegd. Zijn benadering had bij beiden grote angst en afkeer veroorzaakt.

Officier van justitie mr R. H. A. M. Beaumont vond Van der H.'s verklaringen 'kennelijk leugenachtig'. Hij verweet hem een selectief geheugen en had weinig respect voor de manier waarop hij met 'wijdlopijge vertogen' om de waarheid heen draaide. De officier herinnerde eraan dat ook eerder bij de voorgeleidingen geen zinnig gesprek met Van der H. over zijn seksuele voorkeur mogelijk was gebleken. Hij constateerde dat Van der H. volledig toerekeningsvatbaar voor zijn daden is en eiste zes maanden gevangenisstraf voorwaardelijk.

Volgens de advocaat mr G. Nijland heeft zijn cliënt niet 'beleefd' dat hij te ver is gegaan. „Hij heeft een eerlijke verklaring afgelegd. Ik vraag vrij-spraak,” aldus de raad. Mr Nijland had eerder om een bevestigende uitspraak gesloten deuren gevraagd, omdat Van der H. een geacht burger is in Zierikzee, maar dit verzoek werd door de rechtbank afgewezen.

Uitspraak in beide zaken 30 juni.

Voorwaardelijke straf na ontucht

MIDDELBURG - De rechtbank in Middelburg heeft de 19-jarige Yerskenaar M. K. conform de eis veroordeeld tot twee maanden voorwaardelijke tuchtschool voor het plegen van ontucht met het dochtertje van zijn werkgever.

Dat gebeurde de eerste keer in de zomer van 1986 toen hij op haar paste (het kind was toen vijf en een jaar later nog eens).

Verdachte in incestzaak vrij door wetswijziging

Van onze correspondent

DEN BOSCH - Een man die gedurende drie jaar incest pleegde met zijn dochter, is gisteren door het gerechtshof in Den Bosch ontslagen van rechtsvervolging.

De dader, een 58-jarige inwoner van Roermond, profiteerde van een wetswijziging waarbij vorig jaar de leeftijd van meerderjarigheid werd verlaagd van 21 tot 18 jaar.

In 1987, toen de volwassenenleeftijd nog 21 jaar was, werd de man door de rechtbank in Roermond voor zijn daden veroordeeld tot zes maanden cel. Ten tijde van het eerst seksueel contact was de vrouw met

18 jaar nog minderjarig.

Haar vader, destijds als maatschappelijk werker werkzaam bij de reclassering Midden-Limburg, had uit hoofde van zijn functie geregeld met incestzaken te maken.

Dat uitgerekend hij zijn dochter tot seks had 'overgehaald' viel twee weken geleden niet goed bij de procureur-generaal. „U moest toch weten wat u uw dochter aandede.”

Ondanks zijn vervolgenheid zag de procureur, naar de letter van het huidige wettelijke regiem, echter geen kans een straf tegen de man te eisen. Hoewel de incest bewezen is, sprak het hof de man vrij.

Dinsdag 13 juni 1989 Nieuwe Noordhollandse Courant.

Amsterdammer ontkent aanklacht

Twee jaar geëist voor ontucht met jongens

AMSTERDAM (ANP) - De Amsterdamse officier van justitie mr. Van Noord heeft gisteren twee jaar gevangenisstraf geëist tegen de 55-jarige Amsterdammer S.M. wegens het plegen van ontucht met negen jongens. De jongens varieerden in leeftijd van tien tot zestien jaar.

Verdachte M. ontkende tijdens de behandeling van de Amsterdamse rechtbank seks met de jongens te hebben gehad.

„Er kwamen wel geregeld jonge jongens bij mij over de vloer, vanaf 1980 zo'n 63 jongens, schat ik. Ik ben te ruimdenkend met de jongens omgegaan. Dat resulteert nu in een hetze tegen me. Als ik in bad zat, kwamen ze er wel eens een jongen bijzitten maar ik heb ze niet aangeraakt. De jongens kregen altijd geld van me, daar kwamen ze voor. Ik gaf ze het geld omdat ze anders winkeldiefstallen zouden plegen, ik wilde ze helpen”, aldus de ver-

dachte die zelf op jonge leeftijd seksueel werd misbruikt.

De officier baseerde zijn bewijzen tegen M. op een groot aantal verklaringen van de jongens en op een anonieme getuige die bij M. in het Huis van Bewaring verblijft.

„M. gebruikte de kinderen om zijn eigen behoeften te bevredigen onder het mom van hulpverlening. Het lijkt zo onschuldig als er jongetjes over de vloer komen maar in die vermeende onschuld schuilt een groot gevaar”, aldus Van Noord.

De verdachte is sinds 1952 regelmatig veroordeeld voor on-

tucht met minderjarige jongens. De rechtbank wijst op 26 juni vonnis.

Faye Dunaway en Klaus-Maria Brandauer in 'Burning Secret'

Machteloze kindervuist

Burning Secret. Regie: Andrew Birkin. Met: Faye Dunaway, Klaus Maria Brandauer, David Eberts. Amsterdam, Tuschinski 3.

NRC 31-5-'89

Door ANTOINETTE POLAK

'He who takes the child by the hand, takes the mother by the heart', luidt het motto van Andrew Birkin's verfilming van Stefan Zweigs 'Brennendes Geheimnis'. Wie de novelle niet las, of de eerste, Duitse verfilming van Robert Siodmak uit 1933 niet zag, zou zich gemakkelijk op een verkeerd spoor kunnen laten zetten door deze formulering, die een sympathieke verovering op twee fronten suggereert. Niets is echter minder waar, zo blijkt. Ook in *Burning Secret* gaat het, onder meer, juist om een heel sluwe tactiek: wie de moeder wil veroveren, doet dat het handigst via het kind. We schrijven Wenen, 1919. Edmund (David Eberts), de dertienjarige zoon van een diplomaat, lijdt aan astma. Terwijl vader in Wenen achterblijft, vertrekt de zoon met zijn moeder naar de bergen, waar de ijle lucht hem goed zal doen. In het Winter Palace, zo'n hotel waar het voltallige personeel nog iedere ochtend aantreedt om de witte handschoenen op vuil te laten controleren, nemen zij hun intrek. Edmund leert er een baron kennen, de enige autobezitter onder de gasten en bovendien een boeiend verteller. De nog vers in het geheugen liggende oorlogservaringen zijn het voornaamste onderwerp van gesprek van de baron, die demonstratief zijn dasspeld in de door littekens ontsierde buik prikt en daarbij dubbelzinnig opmerkt: 'You see? No feelings, none at all'.

Hoe gevoelloos zijn pas verworven vriend werkelijk is, merkt de jongen als de baron kennis maakt met zijn moeder. Dan is er voor hem ineens veel minder aandacht, dan ontpopt de baron zich als een leugenaar, die hem onder valse voorwendsels om boodschapjes stuurt, en intussen zijn moeder het hof maakt. Als in Edmund het jaloerse besef rijpt, dat de vriendschap van de baron slechts een middel was om zijn moeder te bereiken, balt hij de machteloze kindervuist. Op

oudejaarsavond betrapt hij het paar op heterdaad, al realiseert hij zich niet precies wat er gaande is. Verward keert hij alleen naar Wenen terug, zijn kinderjaren voorgoed in de bergen achter zich latend.

Andrew Birkin (de broer van Jane) schreef zelf het scenario voor zijn eerste lange speelfilm en deed daarbij alle mogelijke moeite Zweigs subtiele, tijdloze verhaal interessanter te maken. Zo voegde hij de al eerder genoemde oorlogservaringen toe, die van de baron een wrede cynicus maakten, in plaats van Zweigs dwangmatige vrouwenveroveraar die zo mooi kon vertellen over de olifantenjacht. Ook Goethe's 'Erlkönig', het prachtige gedicht over het stervende kind, dat door de baron wordt voorgedragen, is een toevoeging van de regisseur, het komt bij Zweig niet voor. Het is toepasselijk, dat wel, maar ook een beetje overbodig. Ik wil beslist niet beweren dat het oneerbiedig of betweterig is wanneer een filmregisseur de literatuur naar zijn hand zet, maar het is altijd een beetje pijnlijk te moeten ontdekken hoe geforceerd het resultaat aandoet.

Door de aanpak van Birkin werd het universele bovendien wat gedateerd, en krijgen de besneeuwde lokaties in Mariënbad een belang-

rijke rol toebedeeld. Zweigs novelle speelt zich daarentegen voornamelijk in de gedachtenwereld van zijn personages af. Met veel psychologisch inzicht formuleert hij helder wat hen drijft.

Bij Birkin blijft het gissen naar de motieven van de baron, en zeker naar die van de moeder van Edmund (die bij Zweig overigens Edgar heet - waarom dat nu veranderd moest?). Ze wordt gespeeld door Faye Dunaway, een actrice in wie ik met de beste wil van de wereld geen moeder kan zien, laat staan een joodse moeder. Voor dat laatste vond de regisseur een oplossing: hij maakte van haar een Amerikaanse diplomatenvrouw. De vrouw die heen en weer wordt geslingerd tussen hartstocht en offering, die moet kiezen tussen het vrouwelijke en het moederlijke, tussen de opwinding van een nieuwe erotische ervaring en de definitieve berusting, is in *Burning Secret* echter niet te vinden. Klaus Maria Brandauer voldoet als de baron, al is het niet zijn beste rol. De gevaarlijke spanning die deze duivelse acteur altijd weer oproept, is hier wat overdreven, en doet een veel dramatischer ontknoping verwachten dan het volwassen worden van de jongen, die in zijn onrust de stem van het moederhart en het geweten vertolkte.

David Eberts en Faye Dunaway in 'Burning Secret'

Trouw DONDERDAG 8 JUNI 1989

Film - Kunst

Keaton is treffend truttig

Incest-problematiek en de idealen van de jaren zestig

'The good mother'

door Hans Kroon TR 8

'The good mother', de verfilming van het gelijknamige boek van Sue Miller, begint met een lange en nostalgisch getinte flashback naar de jaren zestig. Daarin introduceert regisseur Leonard Nimroy zijn hoofdthema: het failliet van de idealen van dat roemruchte decennium.

In die flashback kijkt de nu ongeveer 35-jarige Anna terug op haar zomervakanties in de jaren zestig. Die bracht ze met haar hele familie door in het prachtige, aan een meer gelegen landhuis van haar grootouders. Veel plezier had de kleine Anna daar niet.

Haar opa, oma, ooms en tantes waren welgestelde en traditioneel denkende lieden, die een kind meer verboden dan toestonden. Alleen Babe, de jongere en rebelse zuster van haar moeder, zorgde voor wat vertier en leven in de brouwerij. Babe droeg aanstootgevende minijurkjes, pafte er lustig op los en luisterde naar oerend-harde tophits op een transistor-radiootje. Tot woede van grootvader nam ze iedere avond de wijk naar een eiland om met een vriendje te vrijen. Met de opstandige Babe kreeg Anna een speciale band.

Samen maakten ze stiekeme tochtjes met de roeiboot. Samen genoten ze van gestolen snoepgoed. Ook liet Babe de kleine Anna zien en voelen hoe haar lichaam veranderde nadat ze plotseling zwanger was geworden.

Aan de intieme relatie met Babe kwam echter plotseling een eind. Om een schandaal te voorkomen werd Babe naar Zwitserland gestuurd. Het kind dat ze daar baarde, moest ze afstaan.

Na die gebeurtenissen verscheen ze – en altijd aangeschoten en flirtend – nog maar zelden op de familievakanties. Op een duistere nacht heeft ze zich tenslotte verdrongen.

Moraal

De moraal van dit verhaal is wel heel simpel: de vrije omgangsvormen uit de jaren zestig waren ten dode opgeschreven.

In het middenstuk van 'The good mother' wordt die ongenueerde

visie ook nog een geactualiseerd. Wat Babe in de swingende jaren zestig overkwam, overkomt Anna nu in de restauratieve jaren tachtig.

Anna, ze wordt treffend truttig gespeeld door Diana Keaton, heeft zich ontwikkeld tot een keurige en door en door gefrustreerde huisvrouw.

Na haar scheiding van Brian (James Naughton) komt haar leven in een stroomversnelling. Ze ontmoet een mannelijke versie van Babe: Leo, een levenslustige Ierse beeldhouwer.

Bevrijdend

In de armen van deze aantrekkelijke vrijbuiters wordt Anna even vrij en begerig als eens haar rebelse tante. Ook haar dochttertje Molly, de evenknie van de kleine Anna uit de openings-flashback, ondergaat de bevrijdende invloed van de bohemien Leo.

Anna's grootvader en ex-man maken zich grote zorgen over de komst van de Ierse beeldhouwer. Ze vrezen dat ook de kleine Molly zich tot een ongedisciplineerde vrijbuiters zal ontwikkelen en zinnen op maatregelen om Anna weer in het gareel te krijgen.

Tot zover weet Nimroy krachtens het principe 'l'Histoire se répète' de jaren zestig en tachtig volledig aan elkaar gelijk te stellen. Dat die gelijkschakeling van twee zo verschillende tijdperken eigenlijk onmogelijk is, moet Nimroy echter ook beseft hebben.

In het laatste deel van 'The good mother' namelijk laat hij zijn hoofdthema helemaal los. Meer en meer verengt zijn film zich dan tot een betoog over een – zeker in het door incest-schandalen geteisterde Nederland – heel actueel sociaal probleem.

Net zoals eens Babe moet ook Anna tenslotte voor haar 'zonden' boeten. Brian komt er achter dat zij en Leo met Molly – op een heel respectabele en zuivere manier overigens – dingen doen, die hij nooit met zijn dochttertje zou uitspoken.

Zo nemen ze het kleine meisje wel eens bij zich in bed en bad en deinen er niet voor terug haar te laten zien en voelen wat nu precies de verschillen tussen man en vrouw zijn.

Proces

Brian, die zich nog nooit naakt aan zijn dochttertje vertoonde, haalt Molly bij haar moeder weg een be-

Diana Keaton in 'The good mother'

gint een proces om de voogdij van het kind. De vraag of de idealen van de jaren zestig levensvatbaar waren en zijn, wordt hierdoor verdrongen door de vraag naar de grens tussen wel en niet geoorloofde lichamelijke contacten tussen kinderen en volwassenen. Een gecompliceerd probleem, waar Nimroy zich veel te makkelijk van afmaakt.

Van de lichamelijke omgang tussen Anna, Leo en Molly maakt hij een suikerzoete en probleemloze Ster-spot.

De rechtszaak buigt hij om tot een sentimentele draak waarin Anna, om haar kind te behouden, haar minnaar moet verraden. De rechter en Brian tenslotte zet hij neer als ultra-conservatieve botteriken.

Amsterdam-Tuschinski, Den Haag-Asta, Rotterdam-Calypto, Hilversum-Euro, Heerlen-H2, Utrecht-Rembrandt, alle leeftijden.

Is straks ook de Duitse rechtsstaat de onze niet?

GA 20

Binnenkort kan iedere Nederlander op onverdrachte momenten naar een legitimatiebewijs worden gevraagd. Bij politie en Koninklijke Marechaussee zullen 'contactambtenaren' uit Duitsland, Frankrijk of de Benelux-partners zijn gedetacheerd. Op het grondgebied van deze vijf staten zullen de opsporingsdiensten in verhoogde staat van paraatheid worden gebracht, langs de grenzen met andere landen loopt men bij nacht en ontij het gevaar op gewapende grenspatrouilles te stuiten.

Voorhands is ons vredig laagland wars van zulke repressieve maatregelen. Mede onder invloed van verlichte geesten als L. Hulsman en H. Bianchi kent Nederland een strafrechtelijk klimaat dat we liberaal mogen noemen. Voorstellen om twee gedetineerden in één cel te stoppen of om verdachten op borgtocht vrij te laten, kunnen hier steevast rekenen op een stortvloed van protesten, en gaan dus ook niet door.

Anders ligt het met een samenhangend pakket maatregelen dat in het geheim op het ministerie van Justitie wordt voorbereid met het oog op het opengaan van de grenzen in 1992. Nederland sloot in 1985 een verdrag met Duitsland, Frankrijk, België en Luxemburg, het zogenaamde 'Akkoord van Schengen', waarin men tracht de gevolgen van het wegvallen van de huidige douanecontrole te ondervangen.

'Schengen' is bedoeld als laboratorium voor Europa na 1992, en het ligt in de lijn der verwachting dat de oplossingen waar nu met vijf landen overeenstemming over wordt bereikt, door de overige in dank zullen worden aanvaard. We hebben het over maatregelen ter bestrijding van criminaliteit en terrorisme, tevens ontworpen om de door sommigen verwachte vluchtelingenstroom 'in te dammen'.

Wie de Aanvullende Overeenkomst bij het Akkoord van 14 juni 1985, gesloten te Schengen, betreffende de geleidelijke afschaffing van de controles aan de gemeenschappelijke grenzen leest, slaat de schrik om het hart. Dit stuk, een neerslag van vier jaar ambtelijk en politiek overleg, is de blauwdruk voor het nieuwe Schengenverdrag dat waarschijnlijk eind dit jaar

door de vijf betrokken landen ondertekend zal worden. Bange vermoedens van vluchtelingenwerk Nederland en het Landelijk Steunpunt Vluchtelingen blijken volstrekt gegrond: Het 'Fort Europa' is in aanbouw. Asielzoekers, drugsverslaafden, maar ook werklozen worden de paria's van het welvarende West-Europa. De uitvoering van het Schengen-akkoord bedreigt daarom niet alleen hen, maar tevens onze rechtsstaat en de permissieve society.

Het is geen geheim dat de Duitse Justitie druggebruikers fanatieker vervolgt dan wij. Juist nu onze aanpak internationaal erkenning oogst, wekt het dan ook verbazing dat Nederland zich voorneemt (artikel 105 van de Aanvullende Overeenkomst) 'maatregelen met betrekking tot de controle op verdovende middelen te treffen, opdat aan de doelmatigheid van strengere controles (van mede-ondertekenaars, in casu Duitsland) geen afbreuk wordt gedaan'. Blijkens het werkdocument streeft men in Schengen-verband naar het instellen van een permanente werkgroep die zich met de drugsbestrijding gaat bezighouden. Intussen verplicht ons land zich 'het afleveren van drugs, inclusief cannabis, aan onderdanen van andere landen strafrechtelijk en bestuurlijk tegen te gaan'.

Grammetje
Naleving van dit voorstel betekent sluiting van een coffeshop die een grammetje hasj verkoopt aan een toerist uit een der andere Schengen-landen. De opzet is duidelijk. Als de grenzen opengaan moeten er andere wegen worden gevonden om het 'drugstransport' tegen te gaan. De angst dat Nederland overspoeld wordt door jonge mensen die in hogere sferen willen raken is zo groot, dat de regering vooralsnog bereid is in het Schengenverdrag een bepaling op te nemen die indruist tegen de Grondwet. Iemand die in Nederland een strafbaar feit pleegt maar hier niet woont, of hier wel woont maar de nationaliteit van een ander Schengen-land bezit, kan aan dat land worden overgedragen om te worden berecht. Stelt artikel 1 van onze Grondwet dan niet dat 'ielen, die zich in Nederland bevinden in gelijke gevallen, gelijk behandeld worden, en dat discriminatie op grond van wat dan

ook, niet is toegestaan? De essentie van de bepaling die beoogt in het Schengen-gebied Duitsers naar Duitse wetten, Nederlanders en Fransen naar respectievelijk Nederlandse en Franse maatregelen te vervolgen, is natuurlijk pure discriminatie. Gaan de grenzen open voor goederen, diensten en kapitaal, de inwoners krijgen in toenemende mate met de lange arm van hun eigen hermandad te maken.

Volle toeren
Navraag in justitiële kring leert dat oorspronkelijk gestreefd is naar harmonisatie van het strafrecht en het bovenstaand compromis onder het kopje 'actieve overdracht van strafvervolging' uit Nederlandse koker komt. Het aandeel van de nationale delegatie in het ambtelijke Schengen-overleg heeft te maken met de geschiedenis van het Schengen-akkoord. Distributieland Nederland zag met lede ogen aan hoe Duitsland en Frankrijk afspraken maakten over vrachtovervoer. Onze ritvergunningen voor de Duitse autobaan dreigden in het gedrang te komen, zodat ons land het initiatief tot het Verdrag van Schengen nam. Een eerste outline zou op het hoogste politieke niveau, namelijk door Ruud Lubbers en collega christen-democraat Helmut Kohl ontworpen zijn.

Topambtenaren (voor Nederland zijn mr. J. H. A. M. Peek en mr. J. J. E. Schutte van het ministerie van Justitie betrokken) onderhandelen sindsdien over de finesses van de Aanvullende Overeenkomst in vier werkgroepen. Hoewel er juist in werkgroepen III en IV, Vervoer en Goederenvervoer, nauwelijks vooruitgang wordt geboekt, draaien de ambtelijke molens op het gebied van opsporing en asielbeleid op volle toeren. 'Voor Nederland is liberalisering van het internationaal goederenverkeer van grote economische betekenis', erkende minister van Justitie Frits Korthals Altes eind vorig jaar tijdens een rede in Lunteren. 'Alleen als die voordelen worden verkregen, ben ik bereid de nadelen die aan een vrij personenverkeer zijn verbonden als prijs te betalen.'

Naar schatting kosten de extra maatregelen die Nederland in het kader van de Schengen-afspraken moet

treffen een half miljard. Deze post komt geheel ten laste van de toch al krappe begroting van het ministerie van Justitie. Economisch gewin zal, zo daar al sprake van is, toevallen aan het bedrijfsleven en pas in tweede instantie aan de schatkist. Met het opbouwen van een gemeenschappelijk opsporingsregister, het Schengen Informatie Systeem (SIS), is in ieder geval 3,5 miljoen van Nederlandse zijde gemoeid. Het optuigen van de controle aan de buitengrenzen, Schiphol en de zeehavens zal ook extra investeringen vereisen. Evenals het verscherpen van de binnenlandse controle op ongewenste personen.

De immateriële schade die de Overeenkomst van Schengen voor ons land met zich mee zal brengen is echter oneindig veel groter. Wat te denken van Duitse opsporingsambtenaren die met de vinger aan de trekker een op heterdaad betrapte verdachte mogen achtervolgen tot en met tien kilometer op het Nederlandse grondgebied (Art. 48 van de Aanvullende Overeenkomst)? Deze zogenaamde 'grensoverschrijdende achtervolging' is nog onderwerp van onderhandeling. Van Duitse zijde schijnt men te opteren voor een ruimere limiet van bijvoorbeeld honderd kilometer, wat vooral voor de Benelux-landen groteske gevolgen zou hebben, maar dat is in de stukken niet terug te vinden.

Voetbal
De sfeer die het vergaderstuk ademt is onaangenaam. Te pas en te onpas komen de fenomenen staatsveiligheid en openbare orde om de hoek kijken. Zo behelst Art. 2 al reeds een ontsnapingsclausule: de afgeschatte grenscontrole kan met het oog op de openbare orde tijdelijk heringevoerd worden. Uitwisseling van informatie over verdachte personen of voorwerpen tussen de autoriteiten van de aangestoten landen is in diverse paragrafen geregeld, terwijl inzage in die registers er voor de burger niet bij is. Artikel 44, dat voorziet in een 'algemene informatie-uitwisseling', moet het voorlopig Bondsrepubliek, waarin gesproken wordt over 'personen te wier aanzien er voldoende reële aanwijzingen bestaan dat zij strafbare feiten hebben

gepleegd, plegen, of zullen plegen'. Het aanhouden van mensen vóór een demonstratie, voetbalwedstrijd of ontruiming, werd hier te lande tot nu toe ervaren als een aantasting van de rechtszekerheid. Daar mogen de Duitsers anders over denken, ik ben bang dat hun rechtsstaat ook de onze niet is. Des te verontrustender is het dat het nieuwe Schengen-verdrag achter gesloten deuren tot stand komt. Natuurlijk heeft de Tweede Kamer aangedrongen op meer inzicht in de voortgang van het overleg. Twee jaar geleden is daar al in een kamerbreed ondersteunde motie van Gerrit Jan Wolfensperger (D66) op aangedrongen. Sindsdien worden vragen van de Kamer door de regering beantwoord, maar de stukken waar het om gaat krijgt de volksvertegenwoordiging niet onder ogen. Openbare behandeling zou onze onderhandelingspositie in gevaar kunnen brengen.

Onlangs heeft de Kamer geprobeerd de voortgang van het Schengenoverleg te belemmeren door de materie 'controversieel' te verklaren. Dit is niet gelukt. De demissionaire staatssecretaris voor Europese Zaken, Van Voorst tot Voorst, zal deze week nog naar Parijs vertrekken om de besprekingen voort te zetten. Pas als het drugsbeleid van het ministerie van WVC naar het ministerie van Justitie is overgeheveld en Nederland de Schengen-partners Frankrijk en België in de terughoudende aanpak van het vuurwapenbezit tegemoet is gekomen, mag de Tweede Kamer de Aanvullende Overeenkomst op het Akkoord van Schengen ratificeren. Is de kogel door de kerk, dan is het goed te beseffen dat artikel 130 van het concept behelst dat 'het maken van voorbeholden bij deze Aanvullende Overeenkomst niet is toegelaten' en dat een voorstel tot wijziging van de overeenkomst (Art. 134) binnen drie maanden nadat het voorstel is gedaan verworpen moet zijn, wil de tekst niet automatisch van kracht worden.

GUIKJE ROETHOF

In 1992 gaan de Europese grenzen open. Ook voor de hermandad. Want vanaf dat jaar mogen opsporingsambtenaren tot diep in het buurland achter boeven aanjagen. En dat is nog maar één voorbeeld van de langer wordende armen van de verschillende Europese rechtsstaten. In het Luxemburgse plaatsje Schengen worden de nationale rechtssystemen op elkaar afgestemd. Dat wil zeggen: de Nederlandse permissiviteit wordt geofferd aan de Duitse 'Gründlichkeit'. En dat allemaal met minimale parlementaire controle. Guikje Roethof legde de hand op de 'Aanvullende Overeenkomst bij het Akkoord van Schengen', waar binnenkort in Parijs over verder wordt gepraat. Kweekt het wellevende Europa een nieuwe klasse van paria's?

Van de Pol verwacht dat van de aanwezigheid van radio en televisie een preventieve werking uit gaat. „Desnoods houden we de zitting zonder de verdachte. Het algemeen belang gaat voor". Voorwaarde voor de aanwezigheid van de uitzendende pers is voorlopig wel dat verdachten en slachtoffers akkoord gaan. Volgens mr. H.J. Schepens, persrechter van de Utrechtse rechtbank, bevordert het de rust in de zaal radio en televisie juist buiten de deur te houden. „De

In Alkmaar niet altijd tv en radio bij rechtszaken

(Van onze verslaggever)

ALKMAAR — De rechtbank in Alkmaar zal niet toestaan dat radio en/of televisie tijdens rechtzittingen opnamen maken, als de partijen in de desbetreffende zaak daartegen bezwaar hebben. Dat stelt rechtbankpresident R.C. Gisolf, in reactie op het besluit van de rechtbank in Amsterdam om per september de deuren voor alle media te openen.

Volgens Gisolf betekent dit niet dat radio en/of tv geen opnamen kunnen maken tijdens Alkmaarse rechtszaken. „Nu al geldt: als bedoelde media zich van te voren even melden bij ons en de partijen hebben geen bezwaar tegen hun komst, dan zijn zij welkom. Wij kunnen dergelijk maatwerk gelukkig nog leveren, in tegenstelling tot Amsterdam, waar het meer aankomt op confectie", aldus de president. Hij doet op een uitspraak van de Amsterdamse rechter-commissaris: U. van de Pol, die stelt dat radio en tv op termijn niet meer uit de hoofdstedelijke rechtbank te weren zullen zijn. Ook niet als een verdachte daar bezwaar tegen heeft.

Bij civiele procedures (meestal korte gedingen) is het al gebruikelijk dat opnamen worden gemaakt. Volgens Gisolf zoeken de partijen bij dergelijke zaken vaak zelf publiciteit. „Anders wordt het als het een strafzaak over bij voorbeeld een seksueel misdrijf betref. Dan weegt de privacy van de verdachte het zwaart", aldus Gisolf.

U N I R E C H T S B A N K A D A M W I L R A D I O / T V T E L E A T E N

(Van een onzer verslaggeefsters)

AMSTERDAM/UTRECHT — De rechtbank in Amsterdam wil vanaf september naast de schrijvende pers ook radio en televisie toegang verschaffen tot de rechtszaal. Het moet tegen die tijd zelfs mogelijk zijn rechtstreeks vanuit de zaal uit te zenden. De Amsterdamse rechter-commissaris U. van de Pol heeft dit gisteravond meegeedeeld voor de Tros-televisie. De Utrechtse rechtbank is niet van plan dit voorbeeld te volgen.

Van de Pol verwacht dat van de aanwezigheid van radio en televisie een preventieve werking uit gaat. „Desnoods houden we de zitting zonder de verdachte. Het algemeen belang gaat voor". Voorwaarde voor de aanwezigheid van de uitzendende pers is voorlopig wel dat verdachten en slachtoffers akkoord gaan. Volgens mr. H.J. Schepens, persrechter van de Utrechtse rechtbank, bevordert het de rust in de zaal radio en televisie juist buiten de deur te houden. „De

Een nieuwe naam, een glanzende wagen en vervolgens 'het milieu' in. Steeds vaker maken politie en justitie in de strijd tegen de misdaad gebruik van 'undercover'-agenten. Uit vertrouwelijke stukken blijkt dat jaarlijks in meer dan honderd zaken pseudo-koop plaatsvindt. De Tweede Kamer, die drie jaar geleden aarzelend toestemming gaf voor deze opsporingswijze, heeft daar niet of nauwelijks weet van. Maar volgende week zullen regeringspartijen en oppositie aan de minister vragen stellen over opsporingspercentages en de gevolgen voor het rechtssysteem.

BERT BOMMELS

Hoofdinspecteur Johan van Kassel wil best iets vertellen over selectie en vakmanschap van undercover-agenten bij de Nederlandse politie maar over werkwijze en aantallen laat hij niets los. "Zelfs de autoriteiten weten vaak niet in hoeverre zaken we pseudo-kopers inzetten. Als ze er niet om vragen, zeggen wij ook niets."

Van Kassel is door de Amsterdamse politie uitgeleend aan de Centrale Recherche Informatiedienst (CRI) in Den Haag om leiding te geven aan het Bureau Nationale Coördinator Pseudo-koop. Gehelpt wordt hij door zijn delicate werkzaamheden kijkt hij pseudo-ongeclassificeerd uit het raam als ik citeer uit een vertrouwelijk rapport. Daarin staat onder meer dat in 1985 in 108 opsporingszaken gebruik is gemaakt van politie-infiltranten. Daarna is de inzet van undercover's alleen maar toegenomen.

Thans komen jaarlijks in zo'n 125 zaken pseudo-koop-teams in actie. Politie-mensen kruipen in de huid van een crimineel en proberen door te dringen in het centrum van de misdaad met de bedoeling bewijzen te verzamelen, liefst tegen de grote bazen op de achtergrond. Soms overtuigen ze daarbij zelf de wet, bij voorbeeld door monsters clandestiene harddrugs in hun bezit te hebben of mee te spelen in illegale gokhuizen.

In dertig tot veertig procent, zegt de politie, wordt bij pseudo-koop het beoogde doel bereikt. Mislukte of voortijdig (door te grote risico's) afgebroken undercover-acties leveren daarnaast nuttige informatie op.

Van Kassel was tussen 1985 en 1987, onder supervisie van de toenmalige commissaris Sietsma, chef van de undercover's van de Amsterdamse politie. De recherche in de hoofdstad mag worden gezien als de Nederlandse proefruimte voor infiltratietechnieken. Sietsma, inmiddels topbeveiligd bij Philips, was al in het begin van de jaren tachtig in het Amsterdamse experimenteel bezig, nadat hij een uitgebreide studie had gemaakt van undercover-activiteiten bij de Royal Canadian Mounted Police. In die beginfase werd vaak gebruik gemaakt van buitenlandse undercover's. Westduitsers of

Amerikanen van de DEA, en van CRI-agenten.

De minister en de justitie in de hoofdstad waren daarvan op de hoogte, maar in het parlement wist toen nog niemand dat de nieuwe opsporingsmethode werd toegepast. Nu loopt de Tweede Kamer vaker mijlen achter als het gaat om controle op nieuwe politiemethodieken. Zoals in de jaren zeventig, toen arrestatieteams voor de aanhouding van vuurgevaarlijke criminelen hun intrede deden, compleet met snelvuurwapens. De teams en de pistoolmitrailleur waren er al lang toen de Kamer zich nog moest uitspreken of die ontwikkeling wel wenselijk was.

Met de undercover-tactiek lijkt het al met zo te gaan. Op het moment dat het parlement in 1986 met veel twijfels het groene licht gaf voor het optreden van politie-infiltranten, was na een speciale cursus op de recherschool in Zutphen de eerste lichte getrainde Nederlandse pseudo-kopers al afgeleverd. En terwijl de leden van de vaste Kamercommissies voor justitie en politie thans nog in de mening verkeren dat infiltratie slechts enkele of hooguit enkele tientallen keren per jaar plaatsheeft, zijn undercover's in Nederland vrijwel dagelijks actief. Niet alleen om bewijzen te verzamelen tegen drugshandelaren, zoals de Kamerleden denken. Het zware recherche-middel wordt ook gebruikt (en in toenemende mate - vorig jaar 54 procent) in andere misdaadzaken: illegaal gokken, vermogensdelicten, vuurwapenzaken, valsmunterij en vormen van georganiseerde criminaliteit.

Na de experimentele cursus van 1985 zijn op de Rechterschool in Zutphen inmiddels nieuwe cursussen pseudo-koop gegeven, telkens voor vijftien man. De opleiding duurt drie weken. Behalve infiltranten worden 'begeleiders' getraind en recherchechefs die de verantwoordelijkheid dragen voor de undercover's. Voor dit jaar staan er opnieuw twee cursussen op het programma.

SCENARIO

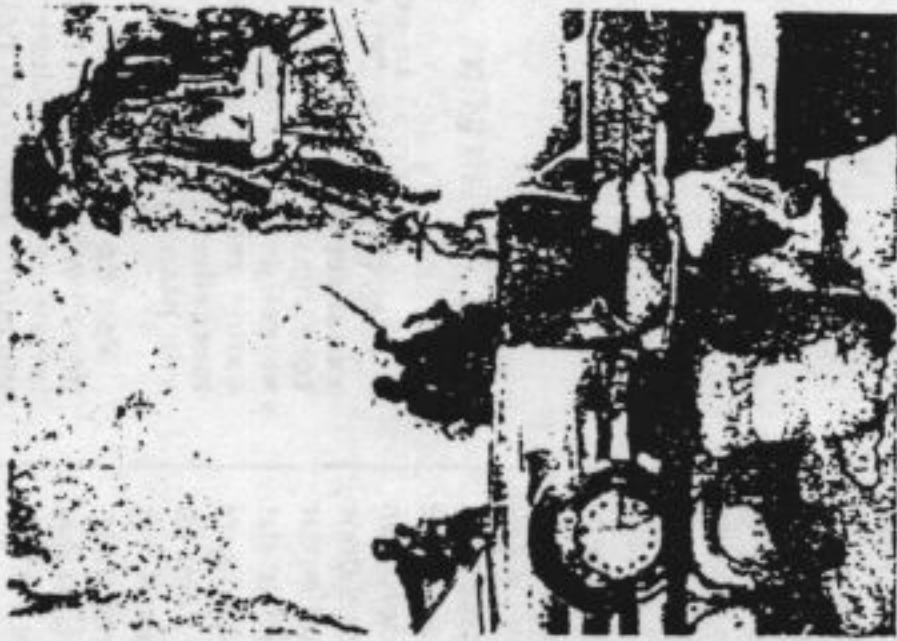
Over de exacte werkwijze bij undercover-acties zijn recherchechefs weinig loslippig. Maar uit de vele zaken die zich tot nu toe hebben afgespeeld en uit vertrouwelijke

rapporten is niettemin een beeld te vormen. Een pseudo-koop-team bestaat in de regel uit vijf rechercheurs. Slechts twee van hen zijn getraind als infiltrant. De andere drie begeleiden zijn begeleiders die op alle mogelijke manieren assistentie bieden. Een van hen is tevens teamleider, meestal een luitenant. Bij het zicht- en hoorcontact tussen pseudo-kopers en bijstandverleners wordt soms gebruik gemaakt van geavanceerde technische hulpmiddelen als zendmicro's en richtapparatuur om al te luister.

De voorbereidingen bij een infiltratie zijn geen structuur. Als collega's van criminele inlichtingendiensten (vaak via tipgevers uit 'het milieu') een misdaadorganisatie in het vizier hebben gekregen of horen van een partijverdovende middelen die te koop wordt aangeboden, wordt de pseudo-koper uitvoerig geïnformeerd over de zaak en met wie hij te maken krijgt. Alle risico's, zowel voor hem persoonlijk als voor het mislukken van de operatie, worden afgevoerd, alle mogelijke wijzigingen worden in een scenario vastgelegd.

Maar de tegenpartij is ook niet van gisteren. Moderne misdaadyndicaten hebben ook hun mensen die informaties proberen in te winnen over hun 'handelpartners', zeker als het nieuwelingen in het milieu zijn, wat een politionele undercover per definitie is. Daarom is het soms nodig dat alle sporen van de infiltrant naar zijn status van politiemann worden uitgewist. Zijn werkelijke naam, eigenlijke adres en gezinssituatie moet hij even vergeten. Eventueel vestigt hij zich tijdelijk op een nieuw adres, in het undercover-jargon een 'veldkantoor', waar zijn 'criminele vrienden' hem evenwel kunnen bellen. Soms verblijft hij daar dagen want in het milieu is het niet ongebruikelijk dat voorafgaand aan een transactie een flinke pauze wordt ingebouwd om het geschied van de 'handelpartner' op de proef te stellen. In bijzondere gevallen kan het uitwisselen van de werkelijke identiteit van de infiltrant ertoe leiden dat hij de 'buitengewone' stand zijn personalia worden gewijzigd.

Het moeilijkste moment voor een pseudo-koper is de introductie in het milieu. Meestal gebeurt dat - tegen beloning - via een informant, die vaker voor de

CRI-coördinator moet voorkomen dat undercover's elkaar tegenkomen in dezelfde bende

politie heeft gewerkt en wiens 'betrouwbaarheid' terzake op de proef is gesteld. Favoriete ontmoetingsplaatsen zijn drukke hotels en motels met veel vluchtwegen, zoals het Hilton op Schiphol, stationsstratouraatsen parkeerplaatsen.

Het aantal contacten tussen een infiltrant en een bende varieert. Het record tot nu toe was een zaak die enkele maanden duurde, waarbij de undercover zeventien keer een ontmoeting had met criminelen. Bij drugszaken doet de pseudo-koper professioneel mee in het ritueel van monstertrekken om de kwaliteit te testen en het tonen van de koffer met bankbiljetten.

BEWIJSVORING

Pseudo-koop loont, vinden veel recherchechefs. Waar vroeger moest worden gewerkt met uitgebreide observatieploegen en veel telefoontaps, kunnen nu na betrouwbare

kortstondige acties interessante afgesloten worden gedaan.

Rechters blijken steeds vaker bereid de bewijzen, vergaand door undercover's, te accepteren. De infiltrant mag in veel gevallen volstaan met een anonieme getuigenverklaring voor de rechter-commissaris. In de enkele gevallen dat rechtersbanken de undercover in openbare zitting willen horen, wordt hij na grondige bewerking door gemeent en toelichting en met verdraaide stem opgevoerd. Een belangrijk punt voor de rechter is of de politie-infiltrant de misdaad niet heeft uitgelekt. Alrijd moet bij de bewijsvoering duidelijk worden gemaakt dat de verdachte zijn plannen al had voortgezet dat hij in contact kwam met de undercover-agent.

Het Bureau Nationale Coördinator Pseudo-koop bij de CRI functioneert sinds 1 mei 1987. Er is heel wat te coördineren want de gezamenlijke Nederlandse politierechters negen pseudo-koop-teams. Om te voorkomen dat verschillende undercover's in dezelfde bende infiltreren en elkaar op het misdadige pad tegenkomen, worden alle infiltratie-acties bij het CRI-bureau aangemeld.

Van Kassel: "We weten hier precies welke zaken er spelen, om welke verdachten het gaat en wie als pseudo-kopers zijn ingezet. We hebben ook een beeld wie deel uitmaken van bepaalde criminele organisaties. Daardoor kunnen we voorkomen dat een infiltrant contact maakt met lieden die al eerder met een pseudo-koper te maken hebben gehad." Overigens zijn er volgens Van Kassel criminelien die voor de tweede keer tegen de lamp lopen door pseudo-koop.

Van de negen teams behoren er drie tot de Amsterdamse gemeentepolitie. Het gaat hier om full-time undercover's die gedurende twee jaar geen andere politiewerkzaamheden doen dan infiltreren. Ze worden volledig afgeschermd van de rest van het korps, want bij corruptiezaken in het verleden is gebleken dat er ook in politiegelieden vertekkers kunnen zitten. In bijzondere gevallen kan het gebeuren dat politie-infiltranten pseudo-omslag nemen.

De overige zes pseudo-koop-teams zijn van het koops rijkspolitie. Twee daarvan hebben hun 'uitvalsbasis' in Den Haag, de

andere in de ressorten van de procureurs-generaal in Amsterdam, Den Bosch, Arnhem en Leeuwarden. De pseudo-kopers van de rijkspolitie mogen het werk vier jaar achtereen doen, maar zijn in tegenstelling tot hun Amsterdamse collega's part-timers. 'Wij vinden het voor het welzijn van de infiltranten beter dat ze voor vijftig procent ander werk blijven doen, vaak in observatie-cams, in ieder geval in banen waarin ze geen direct contact hebben met het publiek', vertelt majoor Hans van Gangelen, hoofd justitieel dienst van de rijkspolitie in het district Den Haag en supervisor van twee pseudo-koop-teams. Ook in ons systeem weten collega's niet van elkaar wie infiltratiewerk doet.

Bijna de rijkspolitie en de gemeentepolitie Amsterdam beschikken nog andere korpsen over undercover-agenten, onder meer Den Haag, Zaaiertweert, Amstelveen en Utrecht.

TEGENSTANDER

Inmiddels heeft ook de Rotterdamse politie bekend gemaakt dat het een infiltratieteam in opwachting heeft, het eerste in Nederland. De mededeling komt amper een jaar nadat de Rotterdamse hoofdcommissaris Jan Blaauw met pensioen is gegaan.

Blaauw heeft zich altijd een overtuigend tegenstander verklaard van pseudo-koop-teams als misstout. 'Tegen een incidentele infiltratie-actie heb ik nooit bezwaar gehad. Die heb ik zelf wel laten uitvoeren, maar ik vind het lout om politiemensen dit werk jaren achtereen te laten doen. Als ze hun spel goed spelen, zullen ze volledig de kleur van het milieu moeten aannemen. Dat is tegen de natuur van een politiemann. Steeds opnieuw is hij bezig met het kunstmatig verdringen van zijn normen en waarden als politiemann. Daar houdt hij op den duur een tik aan over.'

Blaauw heeft meer bezwaren. 'In het milieu worden de zaken niet gedaan in een keik of een tempel maar in kroegen en ook wel in gelegenheden waar een diender maar beter helemaal niet kan komen. Telkens verkeert hij in een omgeving die ik zou willen aanduiden met de drie D's: drank, dames en dubbeljes. Hij zal mee moeten doen om niet door de mand te vallen.'

Op den duur komt volgens Blaauw de

infiltranten. 'Sinds we in Nederland gecombineerd met pseudo-koop werken, hebben zich nooit uitgedijders voorgedaan. De selectie is heel zwaar. Voor dit werk komen slechts politiemensen in aanmerking die stevig in hun schoenen staan. Ze moeten kunnen acteren, maar bovenal moeten het stabiele, nuchtere mensen zijn met een grote zelfdiscipline en een hoog ethisch besef, die weerstand kunnen bieden aan de verleidingen waar Blaauw over spreekt. We hebben geen behoefte aan vrijgevochten James Bond- of Miami Vice-figuren. Voor het geld hoeven ze het ook niet te doen. Een infiltrant wordt niet beter betaald dan een gewone rechercheur.

'Politiemensen die zich voor dit werk opgeven worden uitgebreid getest door de Rijkspsychologische Dienst. Slechts een kwart van de kandidaten komt daar doorheen. Tijdens de opleiding vallen er meestal nog enkelen af. Vooral bekijken we ook de privé-omstandigheden van de man en praten we met de eventuele echtgenote. Die moet er mee instemmen.

'Tijdens het werk is er een intensieve begeleiding door psychologen en psychotherapeuten. Zodra we merken dat pseudo-kopers te veel op eigen houtje opereren of vreemd gedrag vertonen, halen we ze er uit. In het verleden is dat enkele keren gebeurd, maar dat was nog in de tijd dat de selectie minder zwaar was. Van de mensen die sinds 1985 de speciale opleiding hebben gevolgd is er slechts één voorrijdij uit een pseudo-koop-team verwijderd, een Amsterdamse rechercheur die de spanning niet meer aan kon. Ook na werkijd had hij het gevoel dat hij gevaar liep. Hij heeft nu weer een gewone baan binnen de politie en heeft er verder geen nadelige gevolgen van overgehouden. Een verzoek om met de man te mogen praten wijst de hoofdinspecteur af.

DRINKT TE VEEL

Dezer dagen zal nog een politie-infiltrant eerder dan de bedoeling was zijn ondercover-activiteiten moeten staken, een pseudo-koper van een van de rijkspolitieteams. Zijn directe chef: 'Een vent met veel verdiensten maar net even te ongebonden. Hij drinkt te veel en is daardoor een gevaar voor zichzelf en zijn makkers.'

De opleiding voor pseudo-kopers aan

de Rechercheurschool in Zutphen is er vooral op gericht dat de infiltrant zijn politieke attitude kwijt raakt. Van Kassel: 'Als de infiltrant zijn certificaat heeft behaald mag niemand meer kunnen horen, zien of ruiken dat hij tot de kat behoort.' Mevrouw De kerf, majoor van de rijkspolitie en verantwoordelijk voor opleiding: 'Soms leidt dat tot identiteitsproblemen en is hulp nodig. Ze kent uit het buitenland wel voorbeelden van pseudo-kopers die uit het lood raakten en zelfmoord pleegden. Maar door de zorgvuldige begeleiding hier zie ik dat in Nederland niet gebeuren. Ik ken maar een geval van een Nederlandse politiemann die door het infiltratiewerk in de war is geraakt, een agent uit de beginjaren, toen er nog geen speciale opleiding bestond. Zijn vrouw belt me wel eens. De man is alcoholist en krijgt nu deskundige hulp. Het korps betaalt de rekening.'

Volgens Van Kassel - tevens voorzitter van de International Working Group of Police Undercoverwork - is er in het Nederlandse pseudo-koop-systeem een voortdurende controle op het doen en laten van de infiltranten tijdens hun acties. We dwen met een diepe-infiltratie, zoals in Amerika en andere landen, waar undercover's soms dagen of weken onderduiken in het criminele milieu. Bij ons gaat het om opsporingsonderzoek en waarbij op vitale ogenblikken even een pseudo-koper tussen wordt geshoven.

De risico's voor onze man zijn minimaal. Hij wordt met een duidelijk omschreven en beperkte opdracht op pad gestuurd en dient zich daar strikt aan te houden. De contacten van een infiltrant in het milieu zijn slechts van korte duur, tien minuten, een half uur, hooguit een avond. Daarbij wordt hij continu door begeleiders uit zijn team in de gaten gehouden. Alles gebeurt onder supervisie van de rechercheur en onder toezicht van de officier van justitie, die vanaf het begin van de actie daarin wordt betrokken en er ook zijn goedkeuring aan moet geven. Als de pseudo-koper, door omstandigheden van zijn oorspronkelijke opdracht nu moet afwijken, moet hij eerst contact opnemen met zijn begeleiders, die dan weer de beslissing nemen.

Blaauw heeft niet hang te zijn voor uitdagingen en van de psychologische midde-

len om dat te voorkomen is dat de pseudo-koper alles wat hij doet ook nog eens schriftelijk moet verantwoorden. Als hij aan de roultetafel in een gokhuis wat wilt, levert hij dat keuring in. Logisch, want verlies wordt vergoed.

VERBASSINGEN

Blaauw vindt dat allemaal mooie theorieën maar toch plaatst hij daar vraagtekens bij. Is een officier van justitie in de praktijk wel in staat elk plan kritisch te toetsen? En heeft elke rechercheur het in Nederland voldoende overwicht op zijn mensen om de touwtjes van zijn operatie strak in de hand te houden? Ik vrees bovendien dat contacten met criminelen niet altijd in vooraf gemaakte scenario's zijn te vatten. Er zijn natuurlijk momenten dat de pseudo-koper er alleen voor staat, je zult van de tegenpartij maar mee moeten rijden naar een afgelegen plekje en vervolgens uitgekeerd worden om te kijken of je geen zenderje op je buik hebt, of door twee of drie man onder handen worden genomen om uit te testen of je inderdaad niet van de politie bent.

Rechercheur Van Gangelen van de rijkspolitie in Zuid-Holland: 'Natuurlijk staat een pseudo-koper wel eens voor verassingen. Hij heeft bijvoorbeeld een afspraak met een bepaalde persoon en daar verschijnt opeens iemand anders. Ja, dan komt het in eerste instantie aan op zijn eigen creativiteit hoe hij de zaak oplost. Maar hij mag zich nooit in een situatie laten manoeuvreren waardoor wij de controle over de actie kwijt raken. Als dat dreigt, zal hij zich keihard moeten opstellen. Daarvoor hoeft hij nog helemaal niet te worden ontmaskerd. Het opzetten van een grote boek is in het misdaadmilieu niet ongebruikelijk. Een pseudo-koper zal ook niet gauw in de auto van de crimineel stappen. Bij onaanvaardbare risico's gaat het leest gewoon niet door.'

Van Kassel: 'Door hun extra training zijn onze pseudo-kopers veel stress-bestendiger dan de crimineel. Meestal is die veel bang. Daar komt nog bij dat de infiltrant tijdens zijn optreden zijn beetje de best beschermde politiemann van Europa is. Op het moment dat we echt toeslaan is hij omringd door tientallen collega's die de aanhouding van de verdachten doen.'

Blaauw vindt dat de veiligheidsrisico's worden onderschat. 'Als de pseudo-koper zijn werk goed doet, is hij voor het milieu een crimineel. Hoe vaak zijn er de afgelopen jaren in de onderwereld geen dodelijke afrekeningen geweest? Tientallen! Daar kan een undercover dus ook het slachtoffer van worden. Een ander facet is de kans op herkenning. Ons land is te klein voor dit soort werk. Mer het bestaan van zoveel teams zal het middel steeds vaker worden gebruikt. Vroeg of laat gaat het een keer lout. Nu is het nog betrekkelijk nieuw maar straks wordt het routine. Ik ben bang dat de intensieve begeleiding van de pseudo-kopers op zo'n grote schaal niet is vol te houden.'

INTENSIEVER

De vele successen die tot nu met infiltratie in Nederland zijn geboekt hebben in de rechter wereld geleid tot een discussie of het middel niet intensiever zou kunnen worden toegepast en de grenzen verder te verschuiven. Pseudo-koop-coördinator Van Kassel is daar een voorstander van. 'Ik zie wel mogelijkheden wat frequenter en creatiever te infiltreren en nog dichtert tot de kern van misdaadendes door te dringen. Zonder dat we meerrisico's gaan lopen. Nog te veel blijven de grote bazen buiten schot. Maar de tek die er nog in zit, zal vooral worden bepaald door de rechter. In hoeverre zal hij het aldus verkregen bewijs accepteren?'

Van Gangelen van de rijkspolitie-deams: 'De tendens van "we kunnen wel een stapje verder gaan" tekent zich af. Sommigen willen dieper en langer het milieu in. Ik hoop dat daarbij toch ook de negatieve verschuiven worden betrokken want die zijn er wel degelijk.'

Een van de neveneffecten is het antwoord uit de criminele wereld. Je merkt bij sommige acties al dat de tegenpartij steeds grotere vraagtekens plaatst. 'Hebben we te maken met politiemensen? Dat brengt het risico met zich mee dat de strijd aan werkkanten verhardt. Het mag er van onze kant niet toe leiden dat we overgaan tot aanpak van de hand gewezen lange-termijninfiltrates waarbij politiemensen wekenlang in de onderwereld weghouden. Want dan zouden de bazen dromen van commissaris Blaauw nog eens uit kunnen komen.'

UTRECHTS NIEUWSBLAD/NZC

UN 27/6
De nieuwe hulpverleners hetze!

Geweld tegen vrouw gaat vaak samen met seksuele dwang

(Van onze Haagse redactie)

DEN HAAG — Lichamelijk geweld tegen vrouwen binnen een relatie gaat veel vaker gepaard met seksuele dwang dan tot nog toe bekend was. Hulpverleners die deze dwang vermoeden, moeten vaker de moed hebben dit in gesprekken te berde te brengen.

Dit is een van de conclusies uit een onderzoek naar geweld binnen man-vrouw relaties. De onderzoekster, criminologe Renée Römken van de Stichting tot Wetenschappelijk Onderzoek omtrent Seksualiteit en Geweld, ondervroeg daartoe duizend vrouwen.

Gisteren werden de resultaten van het onderzoek aangeboden aan staatssecretaris Dees (Volksgezondheid), wiens ministerie het onderzoek heeft aangevraagd. Dees toonde zich verlegen door de omvang van de geconstateerde mishandelingen.

'Dit is mijn huis en mijn naam staat op de voordeur' zegt de man, terwijl hij zijn vrouw met geweld opsluit in een kamer. Zulke vernederingen, meestal gepaard gaand met lichamelijk geweld, komen vaker voor dan algemeen werd vermoed. Elf procent van de vrouwen in Nederland van twintig tot zestig jaar is meermalen door hun mannelijk partner licht tot zeer ernstig mishandeld. Dat varieert van het enkele keren per jaar met de vuist slaan (matig geweld, 4,8 procent) en het maandelijks iemand een lichte hersenschudding of kneuzingen slaan (ernstig geweld, 3,9 procent) tot het dreigen met vuurwapens (zeer ernstig geweld, 2,4 procent). Daarnaast heeft negen procent incidenteel en minder ernstig last gehad van gewelddadigheden in een relatie.

Het gaat in alle gevallen om eenzijdig geweld. Uit de gesprekken blijkt dat wederkerig geweld nauwelijks in relaties voorkomt. Gebeurt het wel dan gaat het meestal om minder ernstige vormen. Ook wanneer alleen een vrouw gewelddadig is tegen de man, is het geweld minder ernstig van aard.

Grijze vlak

Het onderzoek van Römken is het eerste internationale onderzoek op het gebied van geweld in relaties. De onderzoekers wilden het grote grijze vlak tussen 'die klap die overal wel eens valt' en de gang naar een blijf-van-m'n-lijf-huis in kaart te brengen. Nu blijkt dat de gezondheid van een grote groep vrouwen wordt bedreigd door geweld binnen hun relatie.

Dit is tot nu toe nauwelijks onderkend, omdat vrouwen er het zwijgen toe deden als het onderwerp ter sprake komt. Wanneer een vrouw door haar man geslagen is, wil ze nog wel eens bij een

viendin aankloppen, maar naarmate de mishandelingen ernstiger van aard worden, houdt ze uit schaamte haar mond.

De helft van de vrouwen die ooit zijn mishandeld, heeft wel eens een beroep gedaan op professionele hulpverlening. De andere vijftig procent schaamde zich of was bang voor hun man. Uit de gesprekken is gebleken dat de partner veelal uitdrukkelijk had verboden hulp te zoeken.

Het aantal vrouwen dat niet wilde meewerken aan het onderzoek was opmerkelijk hoog: van de drieduizend aangeschrevenen zijn uiteindelijk duizend vrouwen geïnterviewd. Navraag leerde dat de overige tweeduizend het niet nodig vonden over een intiem deel van hun privéleven te praten. Het gaat hier dus volgens de onderzoekster niet alleen om vrouwen die met geweld te maken hebben gehad, maar er zijn ook vrouwen die vertellen. Een groot deel vreesde de partner hiermee in een kwaad daglicht te stellen.

Opvallend is de uitkomst over de relatie tussen lichamelijk geweld en seksuele dwang. Verkrachtingen binnen een relatie komen het meest voor bij vrouwen die ook op een andere manier worden mishandeld door hun partner. Dit brengt vaak de nodige letsels met zich mee. Ook tijdens de zwangerschap zijn mannen vaker gewelddadig dan men zou verwachten. Van de ondervraagde vrouwen met kinderen heeft een op de vier ooit tijdens een zwangerschap geweld ervaren. Bij een kwart van hen heeft dit tot een miskraam geleid.

De reden voor de man om geweld te gebruiken is vooral macht en jaloezie. De man wil zijn vrouw terecht wijzen voor een in zijn ogen begane 'fout'. Bovendien is er vaak alcohol in het spel. Geweld door de mannelijke partner komt in alle lagen van de bevolking voor, zo laten de resultaten zien. Ook leeftijd, samenlevingsvorm, geloof of kindertal spelen geen rol.

Alleen ernstig mishandelde vrouwen vluchten naar Blijf-huis
'Na de eerste klap stap je natuurlijk niet meteen op'

(Vervolg van pagina 1)

DEN HAAG — De secretaris van de Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV), S. Buijs, ziet niets in de oprichting van een telefonische hulpdienst voor vrouwen die door hun partner zijn mishandeld.

Buijs: „Dat idee vind ik zeer verwerpelijk. Telefonische hulpverlening is niet direct genoeg. Bovendien vind ik dat het probleem aan de bron aangepakt moet worden. Dat betekent een ander alcoholbeleid en een ander werkloosheidsbeleid, want dát zijn de oorzaken”.

Alle kritiek ten spijt ziet Buijs ook nog wel een positieve kant aan het rapport. „De zwijgende groep die gebukt gaat onder ernstige mishandeling, wordt nu eindelijk eens gehoord. Het is nuttig voor iedereen om eens bij dat gegeven stil te staan”.

Dat beamen vanzelfsprekend ook de medewerkers van de Blijf-van-m'n-lijf-huizen in ons land. Het 'Blijf-huis' is een toevluchtsoord voor (seksueel) mishandelde vrouwen. „De uitkomst van het onderzoek verbaast mij helemaal niet”, zegt de woordvoester van het Blijf-van-m'n-lijf-huis in Amster-

dam. Zij heeft in de tien jaar dat ze met mishandelde vrouwen heeft gewerkt al heel wat vrouwen zien komen en gaan.

„Ik ontken dat de cijfers van onderzoeker Römken een vertekend beeld geven”, zegt de woordvoester van het Amsterdamse Blijf-huis. „Het is een zeer gedegen onderzoek. De cijfers kloppen gewoon. Het is niet voor niets zo overvol bij ons. En wat hier komt is alleen nog maar het topje van de ijsberg. Onder die vrouwen die niet meegedaan hebben zitten er volgens mij heel wat die wel degelijk te maken hebben met een gewelddadige partner, maar die daarover niet durfden te praten”.

„Mensen die ondanks het onderzoek hun twijfels hebben over de omvang van het probleem moeten eens beter nadenken wanneer ze hun buurvrouw horen krijsen. Ja, krijsen; ik weet zeker dat er veel mensen zijn die hun buurvrouw wel horen, maar verder nergens naar vragen. En de slachtoffers houden hun mond omdat ze zich ervoor schamen. Daardoor voelen ze zich nog meer geïsoleerd”, meent de Blijf-huismedewerkster.

Ze geeft toe dat de vrouwen die bij een Blijf-huis aankloppen tot de categorie 'ernstig mishandeld' behoren. Ook zij hebben geen duidelijk zicht op het grijze vlak tussen 'de klap die overal weleens valt' en 'de stap naar een Blijf-huis'. „Na de eerste klap stap je natuurlijk niet meteen op. Je laat niet zo snel alles achter. Dan moet je wel heel sterk in je schoenen staan. Vaak belooft de man ook weer zoveel goeds dat zijn vrouw toch maar weer terug gaat. Je hebt ook iets opgebouwd in je relatie; dat geef je niet snel op”.

Verwacht wordt dat door de publiciteit rond het onderzoek er meer vrouwen de stap naar een Blijf-huis nemen. Tragisch genoeg krijgen ze dan wel in de grote steden nul op het rekest: er is domweg geen plaats voor hen. Een paar weken geleden kwam al een alarmerend rapport uit over het nijpende tekort aan betaalde krachten in Blijf-huizen. Dat wordt nu extra actueel. „Ik hou m'n hart vast voor de komende toeloop”, aldus de woordvoester van het Amsterdamse Blijf-huis.

UN 23/6

Huisartsen: 'De problematiek is heel wat ingewikkelder' Rapport over mishandeling rammelt

(door Anje Romein)

DEN HAAG — Velen hebben gisteren verbaasd gereageerd op het bericht dat een op de negen vrouwen in een relatie wel eens is mishandeld, al dan niet gepaard gaande met seksueel geweld. 'Je slaat je vrouw niet' of 'je laat je toch niet opsluiten?', luiden de ongelovige reacties van zowel leken als deskundigen.

„De problematiek is heel wat ingewikkelder dan het eenzijdige beeld dat nu geschetst wordt, doet geloven, zegt S. Buijs, secretaris van de Landelijke Huisartsen Vereniging (LHV). „Het roept bij mij meer vragen op dan er beantwoord worden. In hoeverre was er in die gevallen

bij voorbeeld sprake van het uitlokken van geweld? Ik had graag gezien dat er ook mannen geïnterviewd waren. Over de psychische druk die de vrouw misschien op hen uitoefende. Of over haar getreiter. Het rapport dat er nu ligt, is veel te globaal”.

Ook bij de Riaggs (Regionale instellingen voor ambulante geestelijke gezondheidszorg) wordt met verbazing gereageerd op de gepresenteerde percentages. Bij deze instellingen komen vaak mensen met verbroken relaties, depressies of klachten over eenzaamheid. „Het kan zijn dat wij te weinig doorvragen, maar dat er zo vaak geweld binnen een

relatie plaats heeft, is ons niet bekend”, aldus algemeen-directeur 's Gravezande van de Riagg in Utrecht.

Het rapport spreekt niet onverdeeld enthousiast over de houding van die hulpverleners. Deskundigheid en inzicht van artsen en psychologen laat volgens de onderzoekster nogal te wensen over. Zij bedenken vaak te laat dat de blauwe plekken en depressies van de patiënte wel eens het gevolg kunnen zijn van (seksueel) geweld binnen een relatie.

OP PAGINA 3:

'Na de eerste klap stap je natuurlijk niet meteen op'.

UN 28/6, voorpagina

Een op negen vrouwen door partner mishandeld

Van onze redactie samenleving DEN HAAG – Ruim één op de negen vrouwen tussen de twintig en zestig jaar is ooit door haar vriend of echtgenoot lichamelijk en seksueel mishandeld.

Uit een onderzoek van Renée Römken van de Universiteit van Amsterdam blijkt dat zeer veel vrouwen bij herhaling geterroriseerd worden door hun mannelijke partner. Römken concludeert dat er veel meer aan de hand is dan het 'stereo-

tiepe beeld van hetzij de ene klap die overal wel eens valt of anderszijds de vrouw die bont en blauw geslagen naar een Blijf van m'n lijf-huis vlucht'. Zij vroeg aan duizend vrouwen of zij ervaringen hadden met lichamelijk of seksueel geweld. Het blijkt dat één op de veertig vrouwen wekelijks tot zelfs dagelijks wordt geschopt, geslagen, gestompt, van de trap af geduwd en vaak ook nog wordt verkracht. Zonder uitzondering, zegt Römken, lopen deze vrouwen brandwonden op, verliezen tanden en houden aan deze mis-

handelingen niet zelden littekens en zenuwbeschadigingen over. De onderzoekster geeft een reeks van cijfers om het verschil aan te geven in de aard van de mishandelingen. Naarmate het geweld minder wordt, neemt het aantal vrouwen dat het ondergaat, toe. Zo wordt één op de 25 vrouwen gemiddeld eens in de twee maanden ernstig mishandeld. Daarbij loopt zij kneuzingen en licht hersenletsel op. Eén op de twintig vrouwen krijgt enkele keren per jaar slaag. „Lichamelijk geweld gaat veel meer gepaard met seksuele dwang dan

tot nu toe bekend was", zegt Römken. Ze ontdekte dat bij gedwongen anale seks en verkrachtingen de mannen hun echtgenote of vriendin vaak ook lichamelijk nog eens zwaar mishandelen. Ook geweld tijdens de zwangerschap is niet uitzonderlijk. Van alle ondervraagde vrouwen met kinderen zei één op de vier tijdens de zwangerschap mishandeld te zijn. Bij een kwart leidde dit tot een miskraam. Mannen gebruiken volgens Römken geweld om 'de vrouw terecht te wijzen'. Jaloezie en drang om de vrouw te domineren zijn volgens haar de drijfveren. Het maakt overigens niets uit of de man getrouwd is of samenwoont, mishandelingen kunnen in iedere relatievorm voorkomen. Ook leeftijd, kindertal en geloof hebben nauwelijks invloed op seksuele en lichamelijke mishandelingen. Wel ziet Römken dat daders nogal eens een drankprobleem hebben. De onderzoekster vindt dat er nog een vooroordeel uit de wereld moet worden geholpen. „Het beeld dat vrouwen die herhaaldelijk worden geslagen zich hulpeloos laten slaan zonder weg te gaan, is een mythe. De meeste vrouwen ontwikkelen een scala aan preventiegedrag." „Ze proberen dreigende uitbarstingen uit de weg te gaan of hem gunstig te stemmen. Deze vrouwen richten zich op de man, gaan anticiperen op zijn behoeften, proberen conflicten te vermijden om zo controle te krijgen over de situatie."

• Vervolg op pagina 9.

Schaamte scheidt taboe

Mishandelingen blijven lang onopgemerkt

VERVOLG VAN PAGINA 1

Volgens onderzoekster Römken verzwijgt eenderde van de mishandelde vrouwen, wat er is gebeurd omdat ze zich schamen. De mishandelingen kunnen lang onopgemerkt blijven, omdat vrouwen er moeilijk over kunnen praten. Vaak vragen zij aan vrienden en familie niet meer dan tijdelijk onderdak.

Voor het onderzoek werden drieduizend vrouwen benaderd. Velen weigerden omdat ze het te moeilijk vonden om over hun mishandelingen te praten. Maar er waren ook mannen die het hun vrouwen verbo-

den om iets te vertellen. Deze vrouwen mochten niet aan de telefoon of de deur komen. De mannen vroegen botweg 'wie nu eigenlijk de baas in huis is' en voegden daar aan toe dat zij 'wel wisten wat goed is voor de vrouw'.

Het onderzoek van Römken is het tweede waar het kabinet om heeft gevraagd. Vorig jaar kreeg het ministerie van sociale zaken een rapport van Nel Draaijer, waaruit bleek dat één op de zeven vrouwen in hun jeugd seksueel worden misbruikt door verwanten. Römken adviseert staatssecretaris Dees van WVC, aan wie zij gisteren het rapport overhandigde, om verkrachtingen door

partners zo snel mogelijk wettelijk strafbaar te stellen. Verder vindt ze dat er een landelijk coördinatiepunt moet komen om informatie te bundelen, zodat een goed beleid kan worden opgezet.

Gehandicapten vaak seksueel misbruikt

Van onze redactie samenleving UTRECHT – Er moet een landelijk onderzoek komen naar de aard en omvang van seksueel geweld tegen mensen met een handicap. Uit signalen blijkt dat seksueel geweld vaak voorkomt, maar precieze cijfers ontbreken.

Dat staat in de nota 'Het komt vaker voor dan je denkt' van de Gehandicaptenraad, die gisteren op een studiedag over dit onderwerp in Utrecht werd gepresenteerd.

Aanbevolen wordt dat er een registratiepunt komt waar seksueel geweld tegen mensen met een handicap kan worden gemeld. Dat kan ook fungeren om knelpunten in de hulpverlening en preventie te signaleren.

Tegelijkertijd is van belang dat de bestaande registratiepunten zoals 'Tegen haar wil' en 'Registratiepunt van vrouwen tegen seksueel geweld door hulpverleners' apart noteren wanneer iemand met een handicap zich meldt.

'Tegen haar wil' in Amsterdam ontvangt gemiddeld vijfhonderd telefoontjes per maand van vrouwen over seksueel geweld. Daar zijn één tot twee vrouwen met een handicap bij. De daders zijn meestal de verzorgers die helpen met de algemene dagelijkse levensverrichtingen.

Hoewel landelijke cijfers niet bekend zijn, berekent de raad op basis van algemene onderzoeken naar seksueel geweld dat ruim 70 000

vrouwen met een handicap één of meer keer seksueel misbruikt zijn. Volgens het Centraal bureau voor de statistiek zijn er in totaal 536 800 vrouwen met een handicap.

In de nota 'Het komt vaker voor dan je denkt' wordt gewag gemaakt van onderzoeken uit de Verenigde Staten waar men al langer en intensiever bezig is met de bestrijding van seksueel geweld.

Uit Amerikaanse onderzoeken blijkt dat mensen met een handicap in dezelfde mate of vaker met seksueel geweld te maken hebben dan mensen zonder handicap. Mensen met een handicap kunnen soms moeilijk de omgeving waarin het geweld voorkomt, zoals instellingen en woonvormen, verlaten.

Meldingen uit Seattle geven aan dat 99 procent van de daders familieleden, vrienden, bekenden of verzorgers van het slachtoffer waren.

Om in Nederland seksueel geweld tegen mensen met een handicap zichtbaar te maken zou meldingsplicht voor artsen, leraren en verpleegkundigen een methode kunnen zijn. Hulpverleningsinstellingen moeten technisch en mentaal toegankelijk zijn voor mensen met een handicap. Aan beide schort het op dit moment.

Preventie moet erop gericht zijn de oorzaken van de verhoogde kwetsbaarheid van gehandicapten op te heffen, vindt de raad. Er moeten programma's worden ontwikkeld voor jongeren waarin ze leren voor zichzelf op te komen.

Contract voor samenwonenden

Brinkman wil het woord homohuwelijk niet in de mond nemen TR 17-6

Van onze *parlementsredactie*
DEN HAAG - „Als homoseksuelen in hun vaste relatie over en weer verplichtingen willen aangaan, vind ik het ook normaal dat je dat met elkaar vastlegt”, meent minister Brinkman van WVC. Hij is voorstander van een betere wettelijke regeling voor mensen die samenwonen.

De CDA-minister doet zijn uitspraken over samenwonende hetero- en homoseksuele paren in het nieuwste nummer van de Gay-krant. De redactie van dit blad stelde gisteren onmiddellijk vast dat Brinkman voorstander is van een wettelijk vastgelegd homohuwelijk, net zoals in Denemarken mogelijk is. Maar

dat werd door een woordvoerder van de coördinerend minister homobeleid bestreden. „Brinkman heeft het woord homohuwelijk niet in de mond gehad en duidt daar in het geheel niet op”, luidde de uitleg op het departement van WVC. In het interview met de Gay-krant klaagt Brinkman over de vaak niet waterdichte samenlevingscontracten die veel mensen bij de notaris afsluiten. „Er zijn misschien wel twintig verschillende formules in onze wetgeving over wat samenwonen is. Er is dus behoefte aan de nieuwe omschrijving van rechten en plichten die mensen over en weer hebben, indien ze enige vorm van duurzaam samenlevingsverband

aangaan. De huidige vormvrijheid zal op de één of andere manier moeten worden gereguleerd om de rechten en plichten jegens elkaar in de samenleving duidelijk te maken”, zegt de demissionair minister. En hij pleit voor ‘een soort basisformule met een eenduidige rechtsgevolgen’ voor de betrokken samenwoners. Daarmee stuurt Brinkman volgens WVC wel aan op betere wetgeving voor homoparen, maar wil hij niet gezegd hebben dat het homohuwelijk mogelijk moet worden. „De minister heeft een ballon opgelaten voor de discussie die hierover nodig is”, aldus het commentaar van WVC.

Brinkman wil homoseksuele relaties wettelijk erkennen

DEN HAAG, 15 juni — Minister Brinkman (WVC) wil een wettelijke regeling voor niet-huwelijkse samenlevingsvormen, waardoor ook aan homoseksuele relaties rechtsgevolgen verbonden worden. Dit zegt de demissionaire bewindsman in een vraaggesprek met de Gay Krant.

Hij zegt het normaal te vinden „als homoseksuelen in hun vaste relatie over en weer verplichtingen willen vastleggen, dat je dat met elkaar vastlegt. Dat geldt overigens evenzeer voor heteroseksuelen die dat willen. Het recht heeft behoefte aan een soort basisformule hiervoor met eenduidige rechtsgevolgen”. Brinkman constateert dat de wetgeving nu „wel 20 verschillende formules” kent voor samenwonen. Een nieuwe omschrijving van rechten en plichten voor mensen in een duurzaam samenlevingsverband is volgens hem nodig.

De Gay Krant vat de strekking van het vraaggesprek samen als 'Brinkman: homohuwelijk moet

kunnen', maar de woordvoerder van WVC zegt vanochtend dat Brinkman het woord 'homohuwelijk' niet heeft gebruikt. Het gaat de bewindsman om het openen van de discussie over de wenselijkheid van een dergelijke wettelijke regeling, aldus de woordvoerder. Daarbij zou hij nog geen standpunt hebben ingenomen.

Justitie verwijst naar het rapport Samenlevingsvormen van eind 1987. Toen heeft het kabinet ingestemd met het advies buiten-huwelijkse relaties niet te registreren. Daardoor worden aan 'niet-huwelijken' ook de bijbehorende rechtsgevolgen op het gebied van kinder- en erfrecht onthouden.

Dees in zijn nopjes over Nederlands aids-beleid

UTRECHT (ANP) - Ondanks de val van het kabinet moet en zal er de komende maanden gewerkt worden aan belangrijke zaken rond aids, zoals de verzekeringkwestie, de opvang van mensen met een HIV-infectie in ziekenhuizen en wetenschappelijk onderzoek.

Dat beloofde staatssecretaris Dees (volksgezondheid) gisteren bij de opening in Utrecht van het symposium 'Aids/Montreal'. Tijdens dit symposium bespreken deskundigen wat er op de internationale conferentie in Montreal aan de orde is gekomen. Nederland doet het goed met zijn aids-beleid, meende Dees. „Er bestaat alom waardering. Ons

systeem van professionele thuiszorg en het enkele jaren geleden nog zo verhuisde drugsbeleid krijgen thans, zo ook in Montreal, veel lof toegezwaaid”.

Het Nederlandse aidsbeleid richt zich vooral op de individuele verantwoordelijkheid. In Zweden, zo zei de bewindsman, ligt het zwaartepunt meer op de bescherming van de samenleving. „Naar mijn mening past het binnen een dynamische beleidsbenadering om na te gaan of wij - met behoud van onze verworvenheden - meer van een public health-benadering aan onze Nederlandse aanpak moeten toevoegen”, zo zei Dees die onlangs Zweden en Noorwegen heeft bezocht.

DEINING AAN ZEE

Erica Terpstra lijkt af te stevenen op status van first lady

Wie wordt de nieuwe ijskoningin in de VVD-revu, nu Neelie is uitgeleden? Bij de laatste verkiezingen voor een nieuwe Tweede Kamer prijkte mevrouw Smit-Kroes op de hoogste plek na de lijsttrekker, als om te onderstrepen dat de liberale burger de genoegens van het gezetene zeer wel weet te combineren met de eisen van het moderne. Maar Neelie verlengt haar contract niet, en de vraag luidt dus wie haar in godsnaam moet opvolgen als vrouwelijke assistent naast Joris.

Er zijn niet zoveel vrouwen in de VVD die voor een toppositie op de lijst in aanmerking komen. Maar om redenen van goed fatsoen mag natuurlijk het jersey mantelpak in de rijen der coryfeen onder geen beding ontbreken.

Het is een probleem dat niet exclusief de VVD belast. Het CDA redt zich met Yvonne van Rooy, de staatssecretaris van Economische Zaken die als Ruuds *own favorite* een grootse toekomst wordt voorspeld. Welke vrouw moet de Partij van de Arbeid in een *pollposition* plaatsen? Hedy d'Ancona is weggegeven aan Europa, Ien Dales burgemeester in Nijmegen, Andree van Es zou natuurlijk heel goed kunnen, als ze geen lid was van de PSP.

Ook in de VVD breekt men zich het hoofd. De naam van Nell Ginjaar-Maas, de staatssecretaris van Onderwijs, gaat hier en daar rond. Ze geldt als een prettig mens, ze is zichzelf gebleven, wordt gezegd. Tegelijk erkent men dat

het geen geen sterk bod is. Ze is bovendien de echtgenote van de sfinxachtige partijvoorzitter Ginjaar. Dat kan haar nauwelijks worden aangerekend, maar het neemt niet weg dat het verwijt van nepotisme natuurlijk direct zal opklinken als onder leiding van mijnheer Ginjaar mevrouw Ginjaar de hoogst genoteerde dame wordt. Filipijnse toestanden zouden het zijn.

Ook valt wel de naam te noteren van Annemarie Jorritsma-Lebbink, eerste woordvoerder van de VVD voor verkeer en waterstaat. Haar specialisme vormt niet de enige reden waarom ze een Neel-in-de-dop mag worden genoemd. Een warme belangstelling voor de media, een niet te ontkennen geldingsdrang — de treffende eigenschappen van de minister van Verkeer en Waterstaat zijn haar politieke zusje in de kamerfractie evenmin vreemd.

Toch zal ook Jorritsma niet in de plaats treden van Smit-Kroes, althans nog niet. In vrij brede kring binnen de VVD wordt aangenomen dat tot nieuwe *first lady* van het liberalisme Erica Terpstra zal worden uitverkoren. Zij is tweevoudig medaillewinnares op de Olympische Spelen van Tokio (1964), visitekaartje voor de grotere maten van couturier Edgar Vos, terugkerend gaste in de *societypubriek* van Stan Huygens in het ochtendblad, en dus gewaardeerd lid van het groezelige Genootschap der Bekende Nederlanders.

Terpstra is kamerlid sinds 1977. Ze heeft zich een naam verworven als geducht voorvechter voor de belangen van gehandicapten en ouderen. Ze is boven gemiddeld populair in de VVD.

Anderhalve week geleden werd Nijpels op de ledenvergadering in

Erica Terpstra

Middelburg door fractievoorzitter Voorhoeve binnenboord gehouden: „De heer Nijpels hoort erbij.” Er klonk langdurig, instemmend applaus, zij het lang niet van iedereen ter vergadering. Daarmee vergeleken was er sprake van toejuichingen toen partijvoorzitter Ginjaar meldde dat Erica juist deze dag haar verjaardag vierde. De zaal verloor zich zelfs in een altijd ongemakkelijk, dus liever te vermijden *Lang zal ze leven*.

Erica Terpstra dus als hoogstgenoteerde vrouw op de kandidatenlijst van de VVD. Vermoedelijk wordt het een vierde plaats. Daarmee laat de kop van de lijst zich langzamerhand raden: 1. Voorhoeve, 2. het kamerlid Hermans, 3. minister van Defensie Bolkestein, 4. de nieuwe ijskoningin, 5. de ongreepbare Nijpels, 6. staatssecretaris van Financien Koning.

Een vrouw die zeker niet hoog genoteerd zal worden, die zich zelfs ernstig moet afvragen of ze *überhaupt* wel zal worden genoteerd, is het kamerlid Len Rempt-Halmmans de Jongh. Ze zit, met een onderbreking van een jaar, sinds 1979 voor de VVD in het parlement. Economische zaken, daar is ze goed in. Tot in de oppositie wordt haar vakmanschap onderkend. Ook maakt ze zich sterk voor gelijke behandeling van de homoseksuele medemens.

Haar partij koestert over dit onderwerp, gelijk bekend, liberale principes. Het is alleen jammer dat de liberale beginselen rond de verkiezingen wat minder liberaal kunnen zijn dan in andere tijden. Len Rempt heeft van haar partijvoorzitter Ginjaar te verstaan gekregen dat ze vanwege haar liberale behandeling van het wetsontwerp inzake gelijke

behandeling nergens op mag rekenen. Dat is versluisde taal voor laten vallen als een baksteen.

'De keuze is teruggebracht tot de mag-vraag'

VR 28

Roethof: kiezer bepaalt slechts wie met CDA kan gaan regeren

Hein Roethof keert na de Tweede-Kamerverkiezingen van 6 september niet terug in de bankjes van de PvdA-fractie. Na een Kamerlidmaatschap van ruim zestien jaar heeft dr. H. J. Roethof (67) afgezien van een plaats op de kandidatenlijst. De 'liberaal' van de PvdA-fractie (ooit was hij lid van de VVD) heeft zich vooral beziggehouden met immateriële onderwerpen, zoals de abortuskwestie en de zedelijkheidswetgeving. Roethof over pornografie: „Ik ben absoluut tegen die enge verbodscultus.“ En over de almacht van het CDA: „Dat is moordend voor de democratie en ook voor die partij zelf niet goed.“

door Louis Cornelisse en Marcel ten Hooven

UTRECHT - Al veertien lange jaren praten VVD'ers en PvdA'ers in de beslotenheid van het Haagse hotel Des Indes over voor Vrijheid en Democratie. Ook nadat de toenmalige VVD-leider Roethof is er vanaf het begin bij. „Vorige week kwamen we weer bij elkaar. Ik kan niet zeggen dat de stemming erg opgewekt was“, kijkt hij terug.

Voor de zoveelste keer kwamen de deelnemers aan het beraad tot de conclusie dat de kans op de vorming van een kabinet van PvdA, D66 en VVD is verkeken. Roethof: „Telkens komt er iets tussen. Neem dat geval met Ed Nijpels. Tot hij fractievoorzitter van de VVD werd zat hij ook in de Des-Indes-groep. Maar toen het erop aan kwam, in 1982 na de val van het kabinet Van Agt/Den Uyl, weigerde hij zelfs maar één woord te wisselen met informateur Van Kemenade (PvdA) en stapte hij direct naar het CDA.“

Nogal dom

Somber blikt Roethof neer. Staart langdurig naar de askegel van zijn sigaarje en reikt uiteindelijk naar de asbak om deze af te tippen.

Vervolgt dan: „En nu is het Joris Voorhoeve weer die de weg naar zo'n coalitie afkapt. Twee jaar geleden, na zijn toespraak in Haaren waar hij een koerswijding naar het sociaal-liberalisme aankondigde, zag het er zo gunstig uit. Maar aan de opstelling van de VVD de afgelopen maanden erger ik me dood“, zegt Roethof, doelend op de polariserende taal die Voorhoeve de laatste tijd richting PvdA spuit. De VVD-leider spreekt consequent, kil afwijzend over 'de socialisten' als hij het over de Partij van de Arbeid heeft. Roethof onderkoelt: „Ik vind het allemaal nogal dom.“

losmaakt en op de grindtegels in zijn achtertuin valt. Steeds heftiger schudt hij nee.

„Ernee stoppen? Nee, dat denk ik niet. Liberalen en sociaal-democraten hebben per slot van rekening dezelfde wortels. Hun beider idealen, vrijheid, gelijkheid, broederschap, komen voort uit de Franse revolutie. Natuurlijk, ze zijn ieder een andere weg gegaan. De sociaal-democraten vinden dat je de maatschappelijke structuren moet aanpakken om de zwakkere te beschermen. De liberalen geloven heilig in de werking van de vrije markt en de zegeningen van de commercialisering. Ze gaan er vanuit dat ieder individu gelijke kansen heeft. Maar dat is niet zo. De startpositie mag dan dezelfde zijn, de kansen zijn verschillend. De één vertrekt als een haas, de ander als een schildpad.“

Afkeer

Maar wat de sociaal-democraten en liberalen van het Des-Indesberaad bindt is hun gemeenschappelijke afkeer van de constante, onevenredige grote machtspositie van het CDA. Zolang die niet gebroken is heeft het beraad een reden van bestaan, vindt Roethof. Als liberaal zal hij niemand het recht ontzeggen om te putten uit religie

zen, bijvoorbeeld. En deed hij pogingen een gelijkwaardige plaats tussen de gevestigde zuilen op televisie te verwerven voor de Vrije Gedachte, de bundeling van niet-ideologisch gebonden groeperingen.

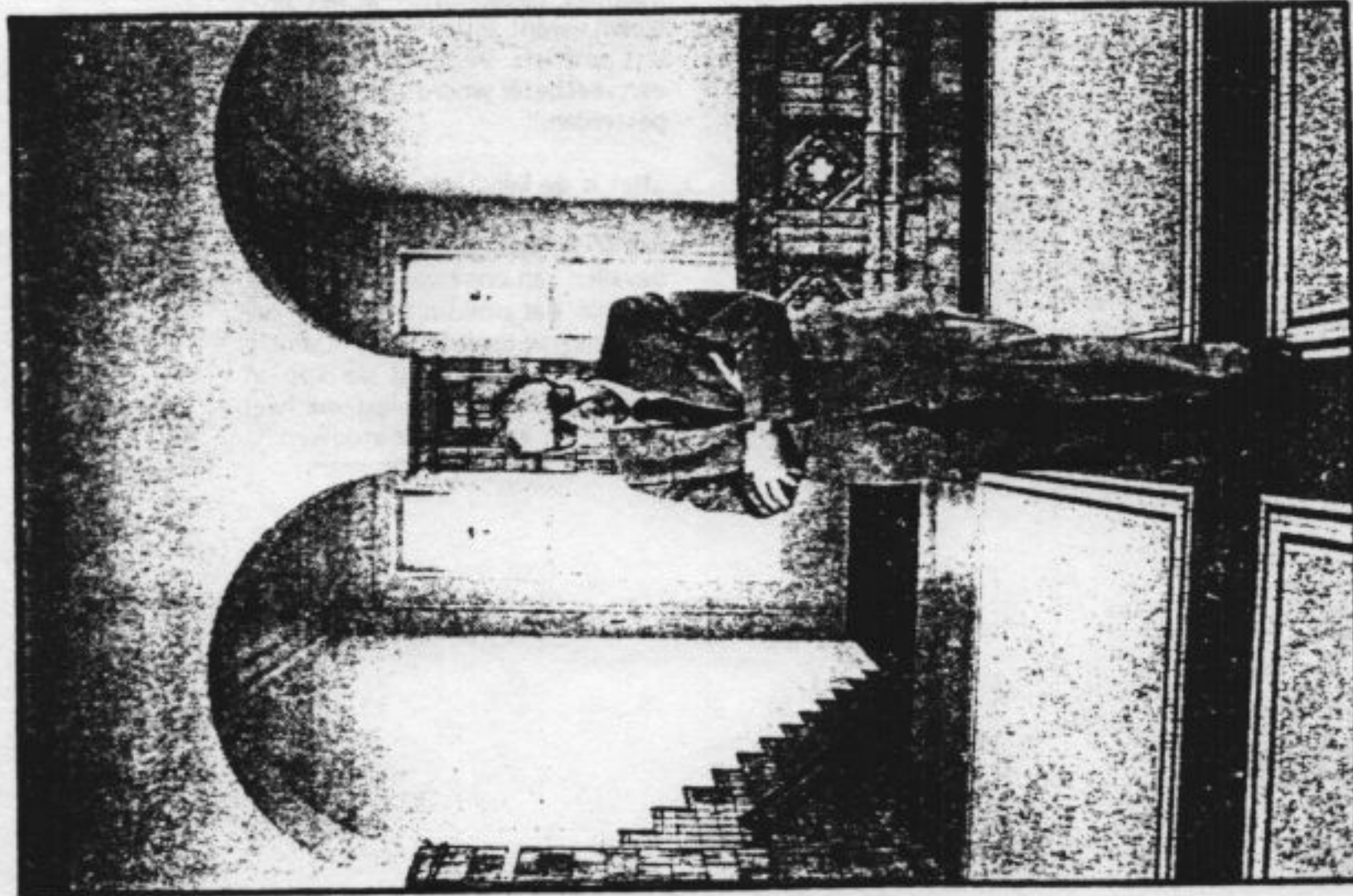
De kleine strijd is nog niet gestreden, vindt Roethof. Maar de grote strijd heeft nog minder opgeleverd. „Ondanks de ontzuiling is de macht van het CDA, wat ik zou noemen de gestolde structuur van het christelijk denken, niet gebroken. Sinds de Eerste Wereldoorlog hebben confessionele partijen altijd in de regering gezeten. De meerderheid van de christelijke partijen mag dan sinds het begin van de jaren zestig zijn verdwenen, hun invloed is nog steeds door de hele samenleving vertakt. Gelijke behandeling? Wordt door het CDA geblokkeerd. Ontwikkelingssamenwerking? Nog altijd krijgen humanistische organisaties in de Derde Wereld een fractie van wat christelijke instellingen ontvingen. In het onderwijs profiteren christelijke scholen dubbel van overheidsgeld. Elke keer dat het CDA in de regering zit, dat is dus altijd, blokkeert het de agenda voor allerlei onderwerpen, zoals euthanasie en zedelijkheidswetgeving.“

Mag-vraag

De overheersende positie van het CDA, in combinatie met de onmacht van PvdA en VVD om dat monopolie te doorbreken, maakt de Nederlandse politiek onaantrekkelijk, zegt Roethof. „Daardoor gaat het bij verkiezingen niet om de machtsvraag. Ook op 6 september is dat onveranderd weer zo. De keuze wordt teruggedraagt tot de mag-vraag, de vraag wie er met het CDA mag regeren. Dat is moordend voor de democratie en ook voor die partij zelf niet goed. Er heeft zich daar als vanzelf een regentenmentaliteit ontwikkeld.“

Roethof wipt wat op zijn tuinstoel. Hij laat de stilte deze keer niet lang duren. Ben ik nu zelf niet polariserend bezig? Lijkt hij zich af te vragen. „Ik zit hier geen anti-CDA-resolutie aan te prijzen“, zegt hij bezwerend.

Roethof mag dan de actieve politiek verlaten, zijn partij zal ook na de komende verkiezingen moeilijk een andere politieke partner kunnen kiezen dan het CDA. „De VVD heeft daar alle aanleiding toe gegeven. Dat is dubbeljammer. Van een automatische keuze voor het CDA zou geen sprake mogen zijn. Dan geven

Roethof: „De roep om bescherming door vrouwen is niet emancipatoir.“ FOTO ROEL ROZENBURG

we de kiezer een werkelijke keuze en krijgt de politiek een nieuwe impuls die de levendigheid ten goede komt.“

Roethof heeft het in de PvdA niet altijd gemakkelijk gehad. Als solist was hij nooit te beroerd een minderheidsstandpunt in te nemen. Een signaal dat hij zich niet voetstoots zou schikken in het partijstandpunt gaf hij al in zijn maidenspeech, zo'n twintig jaar geleden. Hij pleitte voor erkenning van de DDR op een moment dat de meerderheid van de PvdA daar nog niet aan toe was. Volgens Roethof hebben zijn partijgenoten hem zijn afwijkende opvattingen nooit kwalijk genomen. Niettemin is hij een paar keer hard in botsing gekomen met de radicale

ke loopbaan dat ik tranen in mijn ogen kreeg.“ In 1982 volgde weer een dieptepunt. Hij werd 'gestraft' voor zijn opvattingen over de zedelijkheidswetgeving. De laatste verkiezbare plaats op de kandidatenlijst van de kieskring Utrecht ging niet naar Roethof, bij de verkiezingen van het jaar daarvoor nog nummer twee achter Den Uyl, maar naar Elske ter Veld. Hij verloor dan ook zijn zetel in de Tweede Kamer. Drieënehalf jaar later, een paar maanden voor het einde van die kabinetperiode, keerde hij terug en nam hij nam de plaats in van Marcel van Dam, die naar de Vara vertrok.

Ondertussen was aan zijn mening over zedelijkheidswetgeving nog geen steek veranderd. Hij bleef zich afzetten tegen het door de feministen bepleite verbod van pornografie. „Wat vroeger vanuit een christelijke opvatting werd verboden vanwege aantasting van de eerbareheid van de vrouw, dreigt nu te worden verboden vanwege kwetsbaarheid van de vrouw. Ik ben absoluut tegen die enge verbodscultus. Daar komt alleen maar narigheid van.“ De vrijheid van meningsuiting, ook die van pornografen, gaat volgens hem boven morele normen die worden opgelegd door een ideologie, partij of instelling. Roethof: „De roep om bescherming door vrouwen is absoluut niet emancipatoir. Het is strijdig met het recht op zelfbeschikking.“

Ouderen

Na het vertrek van Roethof (67) en de VVD'ers Braams (65) en Joekes (65) blijft er nog maar één 65+er in de Kamer over, de 66-jarige Van Dis (SGP). De verjonging van de Tweede Kamer zet door op een moment dat de roep om méér ouderen steeds sterker wordt.

Roethof: „Ik realiseer me dat het voor senioren niet gemakkelijk wordt gemaakt om in de Kamer door te dringen. Het onlangs verschenen rapport van de commissie-Kobben brengt het probleem goed onder de aandacht. Het ombuigen van die trend gaat niet op stel en sprong. Maar ik zou niet weten waarom iemand van vijftenzestig na een schitterende carrière in de vakbeweging niet nog een jaar of tien prima kan werken in de Kamer. Ik vind dat een even groot probleem als de ondervertegenwoordiging van vrouwen.“

'Gewenste intimiteit op de werkvloer is goed voor het bedrijf'

^{TK 16}
Van onze redactie samenleving
AMSTERDAM - Volgens de Griekse wijsgeer Plato zouden mannen en vrouwen dagelijks samen naakt gymles moeten krijgen. Hierdoor, meende hij, verdwijnt de onproductieve, erotische spanning op de werkvloer. Iteke Weeda, hoogleraar emancipatiezaken aan de Rijksuniversiteit van Groningen, pleit nu juist voor méér erotiek en intimiteit op het werk.

Volgens haar verhogen gewenste intimiteiten tussen collega's (ook tussen mensen van dezelfde sekse) het economisch rendement van een bedrijf.

„Waarom omarmen mensen elkaar niet gewoon lekker na een goede prestatie? Daardoor wordt de sfeer op het werk beter en dat heeft weer zijn weerslag op de productie“, zegt Weeda.

Gistermiddag hield zij een lezing over gewenste intimiteiten en erotiek op het werk aan de Hogeschool van Amsterdam.

Weeda maakt duidelijk onderscheid tussen intimiteit, erotiek en seksualiteit. Onder intimiteit verstaat zij vertrouwelijke gesprekken, interesse in privé-leven en, als beide partijen dat prettig vinden, beperkt lichamen contact. Ze denkt daarbij aan een schouderklopje of een arm. Weeda: „Mensen zijn geneigd om bij het woord intimiteit aan over de grond rollebollende paartjes te denken. Maar dat heeft er niets mee te maken, dat is seksualiteit.“

Vrouwelijkheid

De sociologe zegt hiermee te willen pleiten voor meer 'vrouwelijkheid' op het werk. „We weten natuurlijk niet in hoeverre emotionaliteit een echte vrouwelijke karaktereigenschap is en in hoeverre mannen hun

gevoel onderdrukken. We weten wel dat in de meeste bedrijven mannen in de meerderheid zijn en dat daardoor de sfeer heel zakelijk en koel is. Die sfeer stoot veel vrouwen af. Zij vinden het bijvoorbeeld onbegrijpelijk dat een collega die gaat scheiden, daar absoluut niets van laat merken op zijn werk.“

Volgens Weeda wordt de traditionele scheiding tussen wat vrouwelijk of mannelijk was langzaam maar zeker vager. „Als in de jaren vijftig een man achter een kinderwagen

liep werd hij al snel een eitje genoemd. Nu vinden mensen het juist vertederend als een vader met zijn kind op de buik door de winkelstraat loopt.“

Alleen op het werk ligt het volgens Weeda heel anders: „Vrouwen worden geacht net als mannen zakelijk en koel te zijn op de werkvloer. Eigenlijk is dat onzin. Op die manier passen vrouwen zich geheel aan de mannelijke cultuur aan. Mannen zouden zich ook aan vrouwen moeten aanpassen. Met andere woorden: het privé-leven niet langer strikt gescheiden willen houden van het openbare leven.“

„Door de komst van het beeldscherm, waardoor mensen ook thuis kunnen werken en de kleinere bedrijfjes aan huis wordt die scheiding toch al steeds moeilijker in stand te houden, denk ik.“

Stom woord

Weeda benadrukt dat zij tegen ongewenste intimiteiten op het werk is. „Wat een stom woord vind ik dat toch, on-ge-wen-ste intimiteit. Daarmee bagatelliseer je het probleem, want intimiteit staat voor iets positiefs. De Belgen hebben er een veel beter woord voor: seksuele pesterijen.“

„Het is de kunst om gevoel te krijgen voor wat gewenst en wat ongewenst is. Het gevolg van de vele gevallen van ongewenste intimiteit kan zijn, dat straks niemand zijn gevoelens nog durft te tonen. Dat alle vormen van intimiteit de kop in worden gedrukt. Dat lijkt me heel vervelend, vooral voor vrouwen.“

Vrouw krijgt 20 000 gulden na ongewenste intimiteiten directeur

^{VR 30}
HOORN (ANP) - Kantonrechter J. van Dijk in Hoorn heeft een bedrijf in Medemblik veroordeeld tot betaling van 20.000 gulden schadevergoeding aan een directie-assistente die jarenlang last had van ongewenste intimiteiten door de directeur van de onderneming.

Het bedrijf moet bovendien de WW-uitkering van de vrouw een jaar lang aanvullen tot 100 procent van haar laatste salaris.

Nooit eerder is volgens de Stichting Handen Thuis door een Nederlandse

rechter zoveel schadevergoeding toegewezen op grond van ongewenste intimiteiten.

De vrouw werkte sinds 1981 bij het bedrijf en begeleidde haar directeur als inkoop-assistente onder meer op buitenlandse zakenreizen.

Volgens de vrouw heeft zij in de loop der jaren moeten toestaan, dat de directeur haar omarmde, zonde, haar borsten betastte en seksueel getinte opmerkingen maakte. De spanningen van de avances leidden herhaaldelijk tot ziekte van de vrouw die uiteindelijk via haar advocate J. Boot bij de kantonrechter ontbinding van de arbeidsovereenkomst en 30.000 gulden schadevergoeding vroeg.

'Onzorgvuldig'

Mr. Van Dijk rekent het de directeur in zijn vonnis zwaar aan dat hij „onzorgvuldig“ met het personeelslid is omgegaan. De kantonrechter stelt in een zeven pagina's tellend vonnis vast dat de vrouw „als ondergeschikte en afhankelijke partij“ niet de dupe hoeft te worden van „het ontoereikende besef en inzicht“ van de werkgever die meent zich in het geheel niet te hebben misdragen.

Raadsman W. Loomans van het bedrijf en van haar directeur sprak donderdag van „een teleurstellend vonnis“. „Met name motiveert de kantonrechter niet, waarom hij dit bedrag aan schadevergoeding heeft toegekend“, aldus de raadsman.

Ongewenste intimiteiten jagen vrouwen uit mannenberoepen

Terwijl in technische beroepen grote behoefte is aan geschoold vrouwelijk personeel — onder andere door vergrijzing op de arbeidsmarkt — moest de jury constateren dat het Nederlandse bedrijfsleven aan een ernstige ideeënarmoede lijdt hoe technische beroepen voor vrouwen toegankelijker gemaakt kunnen worden. Dit is een trieste zaak.

Ook eerder pogingen van overheid en bedrijfsleven om meer vrouwen te werven voor een mannenberoep, zijn tot nu toe niet erg succesvol geweest. De campagnes „Kies exact“ en „Vrouwen gezocht voor Mannenwerk“, hebben vooralsnog niet veel opgeleverd. En ook het scheppen van faciliteiten voor kinderopvang, deeltijdwerk en speciale scholingsmogelijkheden heeft er niet toe geleid dat vrouwen op grotere schaal hun intrede hebben gedaan in een mannenberoep.

Onveilig werkklimaat

Waarom gaan vrouwen niet massaal aan de slag als bouwvakker of monteur?

Voor iedere werknemer geldt dat de keuze voor een werkplek niet alleen wordt bepaald door arbeidsvoorwaarden als loon, faciliteiten en inhoud van het werk, maar ook door het werkklimaat, de onderlinge verhoudingen op het werk.

Gesteld kan worden dat vrouwen over het algemeen veel belang hechten aan een harmonieus werkklimaat met goede onderlinge verhoudingen. En daar ontbreekt het ten opzichte van vrouwen aan in de traditionele mannenberoepen.

Tijdens een verhalenwedstrijd voor meisjes over economisch zelfstandig zijn, beschreef een van de deelnemers haar fantasie over een toekomstige loopbaan als volgt: ze werkte in een mannenberoep en was zo goed, dat ze door haar mannelijke collega's in elkaar werd geslagen! Dat zo'n fantasie niet los

Er werken te weinig vrouwen werken in technisch beroepen. Daarom loofde Sociale Zaken een prijs uit voor het beste idee om de werkomstandigheden voor vrouwen in mannenberoepen te verbeteren. De prijs zal niet worden uitgereikt. Geen van de inzendingen voldeed. Jammer, vindt Alie Kuiper, want er is nog veel werk aan de winkel.

staat van de huidige praktijk, blijkt uit de verhalen die de Stichting Handen Thuis regelmatig te horen krijgt van vrouwen die in een mannenberoep werkzaam zijn. Zij worden veelvuldig lastig gevallen door mannelijke collega's en klanten. Soms zo erg, dat vrouwen om die reden besluiten van beroep te veranderen.

Veel mannen accepteren nog steeds geen vrouwen in een mannenberoep. Ongewenste intimiteiten worden vaak — al dan niet bewust — als middel ingezet om vrouwen van de werkplek weg te pesten.

Hoewel ongewenste intimiteiten een arbeidsrisico vormen voor alle vrouwen, lopen vrouwen in een traditioneel mannenberoep een verhoogd risico. Uit een onderzoek van de universiteit van Groningen blijkt, dat ongewenste intimiteiten het meest voorkomen waar traditionele verhoudingen tussen mannen en vrouwen op het werk doorbroken worden. Dus ook daar waar vrouwen in een mannenberoep werken.

Dat seksuele pesterijen op het werk vrouwen ervan kunnen weerhouden een mannenberoep te kiezen, wordt in ieder geval door de overheid enigszins

onderkend. Maar het enige dat er tot nu toe tegen gedaan wordt is het verstrekken van twijfelachtige tips.

In de brochure „Vrouwen gezocht voor Mannenwerk“ staat bij voorbeeld, dat je als vrouw in een mannenberoep de eerste tijd wel dingen zult horen „die je niet hardop tegen je moeder zou durven herhalen. Gewoon net doen alsof je doof bent. Dan zul je verbaasd staan hoe snel 'de heren' zich kunnen aanpassen“. Dat is ook het advies dat veel vrouwen krijgen als zij zich bij hun werkgever beklagen over bij voorbeeld aanhoudende grove opmerkingen van mannelijke collega's.

Uit de ervaringen die de Stichting Handen Thuis van vrouwen te horen krijgt, blijkt echter dat negeren in veel gevallen niet leidt tot het ophouden van de ongewenste intimiteiten. Vaak rest de vrouw geen andere keuze dan weg te gaan.

Samenhangend beleid

Wie de technische beroepen voor vrouwen toegankelijk wil maken en de arbeidsomstandigheden voor deze groep werknemers wil verbeteren, zal het onveilige, vrouwonvriendelijke werkklimaat moeten veranderen. Wie een volgende keer mee wil dingen naar de prijs voor het verbeteren van de arbeidsomstandigheden voor vrouwen in een technisch beroep, adviseer ik een samenhangend beleid te ontwikkelen om ongewenste intimiteiten op het werk tegen te gaan. Belangrijke elementen daarvan zijn het serieus behandelen van klachten van vrouwen over „hinderlijk mannengedrag“ en het ophoelen van activiteiten die de mannelijke werknemers leren vrouwen in een mannenberoep te accepteren.

ALIE KUIPER
Medewerkster Stichting Handen Thuis.

Der Handel mit Kinderpornographie

Kinderschänder

WIENER JUNI

In den USA boomt ein neues „Geschäft“: der Handel mit Fotos und Videos sexuell mißbrauchter Kinder. Für die Opfer gibt es bereits eigene therapeutische Zentren. Ein Bericht von WIENER-Reporter David Hechler.

Der kleine Junge war tagüber in einem dieser Tagesstätten-dinger. Jemand hat etwas mit ihm getan. Was Sexuelles. Und sie haben Bilder von ihm gemacht. Wir wußten nicht mal was von den Bildern bis es uns der Therapeut erklärte. Aber der Junge, Scotty, er sagt stöhnend sie haben sein Bild. Als ob sie seine Seele hätten.

In „Strega“: einem Kriminalroman von Andrew Vachss, versucht ein Privatdetektiv, das Bild von Scotty ausfindig zu machen und damit schließlich auch die Seele des Jungen wiederzufinden. Der Detektiv verfolgt diesen Fall von Kindesmißbrauch bis zu einem (scheinbar angesehenen) Ehepaar, das in seiner großen Villa vor den Toren von New York City

Kinderpornographie herstellt und verkauft. Es ist ein packender Stoff für einen Roman. Das Haus in dem Buch steht in dem Vorort Little Neck. Ganz in der Nähe dieses Städtchens, gerade eben jenseits der Grenze des Landkreises Nassau, gibt es eine andere Vorstadt: Great Neck. In dieser Stadt wurden Jungen sexuell mißbraucht und dabei fotografiert. Tatort war ein Klassenzimmer. Und der Täter war ein angesehenes Mitglied dieser wohlhabenden und vornehmen Gemeinde, der in einer eleganten Villa in einer stillen, von Ahornbäumen gesäumten Straße wohnte. Dieser im wirklichen Leben existierende Kinderschänder und Kinderporno-Händler ist Arnold Friedman. Über 20 Jahre lang war Arnold Friedman ein angesehener

Gymnasiallehrer. Ein durchaus geselliger Mann, der ganz bürgerlich mit seiner Ehefrau und seinem noch unmündigen Sohn, einem Teenager, dort lebte. Arnold Friedman war auch ein beliebtes Mitglied einer Musik-Combo in der Stadt. Das Allerletzte, was man annehmen würde, wäre seine Verhaftung gewesen und die Entdeckung eines Verstecks mit Magazinen hinter seinem Tafelklavier. Die Titel der Magazine lassen keine Zweifel aufkommen, um was es da geht: „Young Boys and Fellatio“, „Incest Case Histories“, „Todd's First Time“, „Teenage Playthings“. Die Polizei ist inzwischen davon überzeugt, daß der hochgeachtete Lehrer insgesamt über 100 Junger im Alter von sieben bis elf Jahren

war ein Geräusch kaum hörbar: das leise Summen der Videokamera. Jesse und drei seiner Freunde wechselten sich bei der Bedienung der Kamera ab - wenn sie nicht gerade Polaroid-Fotos knipsten.

Erst als er selber für seine Taten verurteilt werden sollte, kam Jesse mit seinem Geheimnis heraus: Auch er war ein Opfer seines eigenen Vaters geworden. Das hatte alles angefangen, als er neun Jahre alt war, und der Vater ihm vorm Schlafen am Bettrand Geschichten vorlas. Und wo war Frau Friedman die ganze Zeit über? Sie behauptet, von nichts eine Ahnung gehabt zu haben. Sie habe nie etwas bemerkt.

Andrew Vachss hat bisher einen Tatsachenbericht und vier Romane geschrieben. Seine „wirkliche Arbeit“ ist seine Anwaltspraxis, in der er sich ausschließlich dem Schutz von Kindern widmet. Manchmal vertritt er sie in Jugendstrafrechtsverfahren. Häufig in Rechtsfällen von Kindesmißbrauch und Vernachlässigung und oft auch in Prozessen gegen Kinderschänder. In seinen Romanen kommt Vachss immer wieder auf dieses Thema zurück. Er schreibt sie um sich mehr Gehör und eine größere Leserschaft zu sichern als er es mit Artikeln und Vorlesungen könnte. In seiner Praxis am unteren Broadway in Manhattan, aus deren Fenstern man einen Blick auf den Hudson River und das dahinterliegende New Jersey hat, berichtet Vachss: „Ich habe in zahllosen Fällen ermittelt, in denen Kinder glaubten, daß solche Fotos von ihnen gemacht wurden.“

Kinderschänder, in dem einer der Täter arbeitete. Der Hauptschuldige, Michel Fe- lu, der ebenfalls Schüler in seiner Stanten erst seit etwa einem Dutzend Jahren gesetzlich verboten. Davor neigten Gesetzgebung und auch die Öffentlichkeit dazu, pornografische Darstellungen mit Kindern unter demselben Blickwinkel zu sehen wie solche mit Erwachsenen. Nachdem nun der Kinderporno-Handel verboten wurde, haben die Bekämpfer von Erwachsenen-Pornografie die Taktik aufgenommen, die beiden Porno-Arten in einen Topf zu werfen. Wenn sie das tun, so Vachss, „dann begreifen sie einfach nicht, daß es da einen entscheidenden Unterschied gibt, eine eindeutige Grenzlinie, die sie voneinander abgrenzt. Kinderporno ist die Darstellung eines Verbrechens.“

Es gibt einfach kein „informiertes Einverständnis“ zu sexuellen Handlungen mit Kindern, betont Vachss seine Überzeugung. Mithin sei eine bildliche Darstellung von Sex mit Kindern nichts anderes als „Anschauungsmaterial für das fehlende Einverständnis des Kindes.“ Das Verschicken von Kinderpornos durch die US-Postdienste oder der Transport über die Staatsgrenzen hinaus - gleich, ob dafür Geld gezahlt wird oder nicht - ist jetzt ein Verbrechen, das mit Freiheitsstrafen bis zu 10 Jahren und mit Geldstrafen bis zu 250.000 Dollar geahndet wird.

Die einschlägigen Gesetze in Europa sind im allgemeinen weniger strikt oder werden weniger strikt angewandt, meint Donald Grattan, der Chef der Zollbehörde „US Customs Child Pornography and Protection Unit“. Er hofft, daß sich in Europa die Einstellung zu dem Problem angesichts zweier besonders schlimmer Fälle ändern wird. In dem holländischen Städtchen Oude Pekela wurden 40 Kinder gequält und sexuell brutal mißbraucht und dabei fotografiert. Von Tälern, die sich als Clowns maskiert hatten. In Brüssel flog ein Kinderporno-Ring auf, der Tausende von pornografischen Fotos von Kindern hergestellt und verkauft hatte, ausgerechnet aus dem Keller des UNICEF-Gebäudes. Der Hauptschuldige, Michel Felu, der ebenfalls Schüler in seiner Stanten erst seit etwa einem Dutzend Jahren gesetzlich verboten. Davor neigten Gesetzgebung und auch die Öffentlichkeit dazu, pornografische Darstellungen mit Kindern unter demselben Blickwinkel zu sehen wie solche mit Erwachsenen. Nachdem nun der Kinderporno-Handel verboten wurde, haben die Bekämpfer von Erwachsenen-Pornografie die Taktik aufgenommen, die beiden Porno-Arten in einen Topf zu werfen. Wenn sie das tun, so Vachss, „dann begreifen sie einfach nicht, daß es da einen entscheidenden Unterschied gibt, eine eindeutige Grenzlinie, die sie voneinander abgrenzt. Kinderporno ist die Darstellung eines Verbrechens.“

Das Verschicken von Kinderpornos durch die US-Postdienste oder der Transport über die Staatsgrenzen hinaus - gleich, ob dafür Geld gezahlt wird oder nicht - ist jetzt ein Verbrechen, das mit Freiheitsstrafen bis zu 10 Jahren und mit Geldstrafen bis zu 250.000 Dollar geahndet wird. Die einschlägigen Gesetze in Europa sind im allgemeinen weniger strikt oder werden weniger strikt angewandt, meint Donald Grattan, der Chef der Zollbehörde „US Customs Child Pornography and Protection Unit“. Er hofft, daß sich in Europa die Einstellung zu dem Problem angesichts zweier besonders schlimmer Fälle ändern wird. In dem holländischen Städtchen Oude Pekela wurden 40 Kinder gequält und sexuell brutal mißbraucht und dabei fotografiert. Von Tälern, die sich als Clowns maskiert hatten. In Brüssel flog ein Kinderporno-Ring auf, der Tausende von pornografischen Fotos von Kindern hergestellt und verkauft hatte, ausgerechnet aus dem Keller des UNICEF-Gebäudes. Der Hauptschuldige, Michel Felu, der ebenfalls Schüler in seiner Stanten erst seit etwa einem Dutzend Jahren gesetzlich verboten. Davor neigten Gesetzgebung und auch die Öffentlichkeit dazu, pornografische Darstellungen mit Kindern unter demselben Blickwinkel zu sehen wie solche mit Erwachsenen. Nachdem nun der Kinderporno-Handel verboten wurde, haben die Bekämpfer von Erwachsenen-Pornografie die Taktik aufgenommen, die beiden Porno-Arten in einen Topf zu werfen. Wenn sie das tun, so Vachss, „dann begreifen sie einfach nicht, daß es da einen entscheidenden Unterschied gibt, eine eindeutige Grenzlinie, die sie voneinander abgrenzt. Kinderporno ist die Darstellung eines Verbrechens.“

Hij is goed thuis in de Nederlandse homowereld. Zo goed, dat hij moeiteloos scherpe oordelen velt over de tegenstellingen daarbinnen. Maar de thuisbasis van de hoofdredacteur van het Journal of Homosexuality en hoogleraar psychologie John de Cecco is dat andere homo-wereldcentrum: San Francisco. Tijdens een kort bezoek aan Nederland, niet toevallig in

de week waarin ook Roze Zaterdag valt (24 juni), sprak hij met Bernadette de Wit over de razendsnelle ontwikkelingen aan het homofront: 'De masturbatieclubjes in San Francisco hebben hun strenge safe sex-regels laten vallen en in Amsterdam heb ik nogal wat onbeschermd anale seks zien gebeuren. Beangstigend, maar ook erg opwindend.'

'Professor Tielman ziet zichzelf graag als hoofd van de homoseksuele zuil'

John de Cecco en de ongewenste politisering van de homobeweging

GA ZI

'Een van de eerste dingen die me opviel in Nederlandse homokringen is de stabiele, familie-achtige sfeer. Veel mensen kennen elkaar al jaren en ontmoeten elkaar ook buiten de bars. Dat zie je niet in San Francisco. In de homo-enclaves in steden in de Verenigde Staten gaat het nogal anders toe, vriendschappen hebben daar een veel hogere omloopsnelheid. Er is ook een enorme mobiliteit. Ondanks die typisch Europese continuïteit is de sfeer hier levendiger, minder homogeen. Nederlandse nichten hebben zo'n geografische opeenhopping kennelijk niet nodig als steunpilaar.'

John De Cecco, hoofdredacteur van de prestigieuze Journal of Homosexuality en hoogleraar psychologie aan de San Francisco State University, is terug in Amsterdam, voor een kort bezoek. Al eerder bracht de expert in seksualiteit en relaties een deel van zijn *sabbatical leave* in ons land door. De Cecco is een beminlijke verteller, die kritische uitspraken over homoverhoudingen niet schuw. Hij voelt zich volkomen thuis op zijn logeeraadres, een onlangs luxueus verbouwd grachtenpand, ooit verblijfplaats van een radicaal-feministische annex 'Rooie Flikker'-communite, waarvan slechts enkele lesbieuze dames overbleven. Gastvrij leidt hij de interviewer en de fotograaf rond door de eigentijds gedesignde appartementen en de marmeren badkamer.

Zijn tijdelijke verblijf onder academische homo's hier te lande was hem goed bevallen, vanwege de 'enorme diversiteit' en de internationale aanpak van de verschillende homostudiesgroepen.

De Cecco: 'In San Francisco en New York zijn de *Gay Studies* veel provinciaalser, met slechte empirische sociologie en een te grote nadruk op psychotherapie. Voordat ik hier kwam was ik mijn greep op de onderliggende betekenissen van seksueel gedrag aan het verliezen, maar mijn verblijf in Europa heeft me veel nieuwe inzichten opgeleverd. Vooral de Europese hang naar belletristiek en geschiedenis heeft me goed gedaan.'

Koker

Gevraagd naar een voorbeeld van zo'n nieuw inzicht begint De Cecco hartelijk te lachen, wat hij tijdens ons gesprek regelmatig zal blijven doen. 'Welnu, het Europese gevoel voor gemeenschapszin gaat zo ver dat de universitaire nichten die ik hier heb leren kennen vinden dat de seks voorafgegaan moet worden door een gedegen kennismaking met de andere persoon.' Op mijn verbaasde tegenwerping dat de bekende *cruise*-plaatsen in Amsterdam niet bepaald kampen met gebrek aan belangstelling, zegt hij: 'Ze doen beide, maar vinden diep in hun hart dat seks met liefde meer kwaliteit heeft dan een eenmalig pleziertje. Het deed mij sterk denken aan het negentiende-eeuwse beeld van vrouwelijke seksualiteit. Heel merkwaardig en in San Francisco ondenkbaar.' Een en ander houdt in dat Nederlandse homorelaties in De Cecco's ogen wel erg beladen zijn met hoge verwachtingen en Diepe Beteekenissen. Met navenante teleurstellingen als de zaak misloopt.

Tijdens zijn sabbatsjaar gaf De Cecco colleges homostudies aan verschillende universiteiten en was hij betrokken bij de twee rivaliserende interna-

tionale homostudies-congressen die in december 1987 plaatshadden in Amsterdam. De Cecco: 'Homostudies Utrecht is in sommige opzichten verwant aan de Noord Amerikaanse traditie, door de prioriteit die ze geven aan onderzoek dat de overheid welgevallig is. Ze zijn succesvol in het lospeuteren van fondsen, maar met noodzakelijke ingewikkelde theoretische vragen over de verregaande invloed van de staat op het seksleven van mensen houden ze zich niet bezig.'

Volgens De Cecco gaat Rob Tielman, die aan het hoofd staat van de Interfacultaire Werkgroep Homostudies in Utrecht, uit van het achterhaalde en door Simon Schama afdoende bekritiseerde begrip van de verzuilde Nederlandse samenleving. 'Professor Tielman ziet zichzelf graag als het hoofd van de homoseksuele zuil en meent dat alle projecten uit de koker van homostudies zijn toestemming be-

hoeven. Ik kreeg de indruk dat hij in die opvatting tamelijk alleen staat. Mijn bezwaar tegen zijn benadering is dat hij alleen maar politiek onderzoek doet dat de positie van homo's verdedigt.'

Op de voorlaatste Aids-conferentie in Stockholm ging De Cecco in debat met zijn collega Tielman en andere vertegenwoordigers van het 'Aids-establishment'. De Cecco keert zich tegen wat hij de 'politisering' van het Aids-onderzoek noemt: 'Het virus wordt overgebracht door bepaalde risikante gedragingen, maar in de statistieken worden mensen ingedeeld in "risicogroepen". Dat heeft geleid tot stigmatisering van homo's in de Verenigde Staten. Tielman schermt altijd met het financiële succes van zijn pragmatische aanpak, maar aan dat nadeel gaat hij volledig voorbij. Erger nog is dat al die enorme sommen geld blijven steken bij virologen en andere carriërebepaalde Aids-onderzoekers, terwijl er aan de basis, voor voorlichting en hulp aan patiënten, te weinig geld beschikbaar is. Veel van dat onderzoek komt ook nauwelijks ten goede aan de mensen die geïnfecteerd zijn.'

Ook aan de basis van de Aids-piramide signaleert De Cecco een ongewenste politisering: 'Alle mogelijke homo-emancipatiegroepen in de Verenigde Staten concentreren zich nu op Aids-hulpverlening omdat daar geld in de wacht te slepen valt. Maar als de Black Lesbians uit New Orleans - waarbij ik me trouwens qua besmettingsgevaar weinig kan voorstellen - net een bedrag hebben geïncasseerd, hoe moet het dan als morgen de Gay Indians uit Arizona op de stoep staan?'

Hij licht en vervolgt: 'De regering geeft geld aan groepen op grond van etnische en sociale segmentering. Zo is de hele Noord Amerikaanse samenleving georganiseerd en de homo's vormen daarop geen uitzondering, al is het nog zo absurd.'

Paternalisme

De Cecco heeft zijn twijfels over het effect van de huidige informatie-hausse over seks: 'Op onze campus bleek dat 16 procent van de studenten die naar het medisch centrum komen chlamydia heeft. Het aantal gevallen van syfilis en gonorrhoe was gestegen in deze groep, terwijl er per maand acht ongeplande, meestal ongewenste zwangerschappen worden geconstateerd. Je mag aannemen dat deze studenten tot het best voorgelichte, hoogst opgeleide deel van de bevolking behoort. Iedereen wist hoe zich te beschermen tegen geslachtsziekten en zwangerschap, maar of er waren geen condooms bij de hand, of de meisjes zeiden dat hun vriendje er geen wilde gebruiken. Klaarblijkelijk is voorlichting niet waterdicht te maken. Dat kan ook niet. We leven in een vrije maatschappij, waarin mensen het recht hebben hun seksleven zelf in te richten.'

Iets vergelijkbaars is aan de hand in de homosubcultuur in San Francisco, waar onlangs uit een follow-up onderzoek onder een groep mannen bleek dat bij hen het aantal HIV-positieven was toegenomen. De Cecco: 'Voorlichters vergeten dat mensen niet rationeel handelen. Ze verliezen hun beheersing na een periode van gedisciplineerd gedrag. Of ze worden fatalistisch, met zo veel sterfgevallen om hen heen. Het aantal zelfmoorden onder nichten in San Francisco is sterk gestegen. Het medische apparaat wil altijd maar helpen en voorkomen, maar in mijn optiek hebben mensen zelf de verantwoordelijkheid voor hun keuzes. Ik ben huiverig voor paternalisme en voor al te opdringerige onderzoeken die de privacy aantasten.'

Homofobie

Zelf ondervond De Cecco de grilligheid van de richtlijnen inzake veilige seks aan den lijve. Zijn huisarts, die hem voor zijn vertrek naar Nederland nog ideologisch geheel correct het zoemen had afgeraden, deelde hem na

afloop van het sabbatsjaar nota bene mee dat 'pijpen best wel weer mocht'. Hij schatert aanstekelijk: 'De masturbatieclubjes in San Francisco zijn naar de andere kant doorgeslagen; die hebben hun strenge safe sex-regels nu helemaal laten vallen. Stel je voor, een af-trekavond waar alles mag. Nu ja, ik ben benieuwd waar dat op uitdraait. In Amsterdam heb ik nogal wat onbeschermd anale seks zien gebeuren in sauna's. Tamelijk beangstigend, in de Verenigde Staten heb ik dat al jaren niet meer meegemaakt. Aan de andere kant was het erg opwindend, het deed me denken aan de jaren zeventig.'

Wat de sociale gevolgen van Aids betreft zal volgens De Cecco niets te dol zijn. Zo zijn z'n studenten in San Francisco volop aan het trouwen geslagen, nog vóór hun afstuderen. Behalve angst voor de HIV-epidemie speelt ook 'verwarring over de economische en politieke chaos in Amerika' een rol: 'Hun ouders zijn mensen met een kater

van de wijde jaren zestig, dus daar hebben ze alvast niets van geleerd. Ze storten zich hals over kop in het romantische cliché van het gesloten kerngezin met huisje in de voorsteden. Helemaal terug naar af, want denk maar niet dat daar, zoals vroeger, een periode van flink experimenteren met seks en leefstijlen aan vooraf is gegaan. Over hun toekomst denken ze niet na, maar des te meer over de hoeveelheid bruidsmesjes, het soort bloemen en de receptie.'

Maar ook de homosubcultuur laat zich verleiden tot de sprong in de valkuil van het monogame 'huwelijk', dat, zoals uit onderzoek is gebleken, bij onbeschermd seks allesbehalve een garantie biedt tegen besmetting met HIV. Hadden homotherapeuten altijd al de neiging paarvorming te stimuleren, sinds Aids doen ze daar nog een schepje bovenop: 'De gay psychology-stroming in de Verenigde Staten werkt met een model van emotionele volwassenheid dat is ontleend aan de traditionele ontwikkelingspsychologie. Dat model is gebaseerd op een mannelijke, heteroseksuele norm van volwaardig functioneren, waarbij de partners elkaar dienen aan te vullen. Verstokte homoseksuele vrijgezellen of mensen die anderszins niet in dat model passen worden klein weggezet - die lijden aan "innerlijke homofobie" en hebben hun eigen homo-zijn niet aanvaard, of zo iets.'

Als zijn zoveelste onbedaarlijke lachbui is weggeëbt zegt De Cecco: 'Die curieuze mengeling van conservatieve psychologie en een politiek begrip als homofobie, onnavolgbaar omgezet in een klinische variabele, werkt al met al sterk normerend. Veel homo's kwamen in een verkrampde relatie terecht en durfden niet te scheiden, uit angst om van *Selbsthass* beschuldigd

te worden en in een moeite door besmet te worden met HIV. Gelukkig is dat probleem in Nederland niet aan de orde.'

Sophisticated

'Ik kan niet zeggen', verklaart hij droogjes, 'dat ik enige merkbare toename in persoonlijke vrijheid heb genoten sinds de opkomst van de moderne homobeweging. Ik ben de eeuwige *spinster*, op een *gay brunch* voel ik me wat dat betreft niet minder onhandig dan in de donkere jaren vijftig op een heteropartijtje.'

Het vigerende homoseksuele identiteitsbegrip is een produkt van maatschappelijke verhoudingen - De Cecco spreekt van 'de joods-christelijke afwijzing van seksualiteit die niet op de voortplanting is gericht' - zo veel is uit historische homostudies wel gebleken. Gert Hekma (Homostudies aan de Universiteit van Amsterdam) onderzocht de medicalisering van de gelijkgeslachtelijke liefde en de 'uitvinding' van de moderne, intrapsychische homo-identiteit in de negentiende eeuw, terwijl Theo van der Meer (Homostudies Vrije Universiteit) daarentegen reeds in de achttiende eeuw sporen van homoseksuele subculturen en een bijbehorend homobewustzijn aantrof. De Cecco zou het liefst zien dat de consequenties van de huidige, 'constructionistische' benadering van homostudies wat radicaler werden getrokken.

'Als je aanneemt dat seksueel gedrag geen biologische zaak is, maar wordt gevormd door historische, onderdrukkende omstandigheden, dan volgt daaruit dat de huidige homo-identiteit in een niet-seksistische maatschappij zal oplossen. Het maakt dan niet meer uit voor de meeste mensen of hun partner een vrouw is of een

man. Je partnerkeuze en je *gender* verliezen hun politiek geladen betekenis.'

Het stelt hem teleur dat diezelfde Gert Hekma zich vastbijt in die toch zo vergankelijke homo-identiteit. 'Hij zit vast in een dilemma dat hij gedeeltelijk zelf in het leven heeft geroepen. Juist hij zou moeten weten dat de door de universitaire bureaucratie verschaftte speelruimte voor homostudies zijn denken niet mag bepalen. Ik zou willen dat mensen als hij de homowereld zou-

den ontstijgen. Met onze *sophisticated* kennis zouden wij juist onderzoek moeten doen naar het gezin, de man-vrouwverhouding en dat soort zaken. Dan zouden we een groter publiek bereiken en de intellectuele invloed verkrijgen die ons toekomt. Per slot van rekening zijn beoefenaren van vrouwen- en homostudies de enigen die in staat zijn een tegenwicht te bieden aan het verouderde biologisch determinisme, dat nog steeds het denken en het beleid over seksualiteit en *gender* bepaalt.'

BERNADETTE DE WIT

"Het bewijzen van homoseksuele handelingen is erg moeilijk. In de Koran wordt geëist dat vier betrouwbare getuigen de penetratie van de penis in de anus hebben gezien", zegt Kees Jansen, die vorig jaar is afgestudeerd als niet-westers socioloog.

Aan zulke hoge eisen hoefde de bewijsvoering in zijn scriptie in ieder geval niet te voldoen. Kees Jansen heeft als het ware met terugwerkende kracht onderzoek verricht naar homoseksuele handelingen in Noord-Afrika. Het leeronderzoek dat hij in 1982 verricht heeft in een stadje in het noordwesten van Tunesië ging over een totaal ander onderwerp.

Jaren later is hij zich gaan afvragen welke informatie hij nu eigenlijk had vergaard over het homoseksuele leven in Tunesië. Hij was in de tussentijd wel wat wijzer geworden door de omgang met een Tunesische vriend, met wie hij twee keer naar Tunesië is geweest.

Het is bijzonder moeilijk om iets te weten te komen over homoseksualiteit in Tunesië. Er bestaat nauwelijks literatuur over het onderwerp, en de Tunesiërs zelf praten er niet over. "Als ze het bestaan van homoseksualiteit al toegegeven, dan nog beweren ze dat het alleen bij ongetrouwde jongeren voorkomt. Als verontschuldiging wordt het gebrek aan seksuele partners van het vrouwelijke geslacht aangevoerd."

In koffiehuisen gaan homoseksuelen wel degelijk over de lippen. Het is een onderwerp dat een belangrijke rol speelt in de mannelijke machtsstrijd. "In koffiehuisen is een voortdurende woordenstrijd gaande tussen de mannen. Niemand zal een ander in de kroeg gelijk geven. Als ze iemand willen aftroeven

SCRIPTIESPEURWERK 8: HOMOSEKS

Christenen zijn vaak geliefde seksobjecten

AV 23

Frank van Kolfschooten

Met joden en negers gaat een moslim niet naar bed. "Ze mogen wel met joden eten. Naar bed gaan is er niet bij, omdat joden volgens hen een geur van bederf verspreiden. De joden vormen het onreinste volk dat er bestaat, omdat incest en seksuele losbandigheid daar aan de orde van de dag zou zijn. Met negers doen ze het niet, omdat die tot een inferieur ras behoren."

dan zeggen ze dat hij een homoseksueel is die de passieve rol speelt."

Homoseksualiteit komt wel degelijk op grote schaal voor en is ook niet per se onmannelijk. Een homoseksueel die de actieve, penetrerende rol speelt, verhoogt zijn mannelijke status ten koste van de gepenetreerde, die een passief en dus verachtelijk wezen is.

Christenen en blanke Europeanen zijn bijzonder geliefde seksobjecten. Het in Noord-Afrika bestaande idee dat Europea-

nen minder mannelijk zijn, wordt mede veroorzaakt door de grote stroom van homoseksuele toeristen uit deze landen. Neuken met een christen wordt gezien als een overwinning van de islam op het christendom. De christen is zelfs zo geliefd als seksuele partner dat de meeste islamitische prostituties in de hoerenbuurt van Tunis een kruisje om hun nek dragen. Daarmee wordt de eer van de islam gered, want een islamitische vrouw behoort zich niet op zo'n manier te verlagen.

Kees Jansen: "Kontneuken is enig juiste vorm van contact"

Foto Bram de Hollander

Het verloop van een homoseksueel potje vrijen tussen een moslim en een Europeaan ligt min of meer vast. De penetratie van de penis in de anus moet zo snel mogelijk plaatsvinden, om vervolgens ook zo snel mogelijk klaar te komen. Emoties mogen niet worden getoond. "Het kussen op de mond wordt als verbodige franje gezien. Wederzijdse masturbatie wordt alleen toegepast als het niet anders kan, en pijpen is ongepast. Kontneuken is de enige juiste vorm van contact. Vaak moeten de toeristen er ook nog voor betalen."

De homoseksuele relaties met toeristen zijn gebaseerd op ongelijkheid. Gelijkwaardige relaties tussen Tunesiërs bestaan niet volgens de literatuur die Kees Jansen geraadpleegd heeft. Hij probeert in zijn scriptie aannemelijk te maken dat dit onjuist is en dat die gelijkheid juist wel een belangrijke positie inneemt in een wereld waarin mannen voortdurend een machtsstrijd uitvechten. "Ik ga ervan uit dat geen mens voortdurend met een masker op kan lopen. Je moet je ergens emotioneel kunnen ontladen."

Er is Kees Jansen veel onduidelijk gebleven. Zo vraagt hij zich bijvoorbeeld af hoe een jongen die ooit de passieve rol heeft moeten spelen op latere leeftijd kan overstappen naar de actieve, penetrerende rol. Zo'n jongen heeft zijn mannelijke eer immers verloren?

De scriptie-begeleiders van Kees Jansen vonden zijn directe taalgebruik verfrissend. "Als je de gewone woorden gebruikt, dan weet iedereen meteen wat je bedoelt. Collega's die mijn scriptie gelezen hebben, wisten niet wat *fellatio* betekende, maar het woord *pijpen* kenden ze wel."

Homo-rapport 'bar en boos' ^{VR} 8-6

Beschermende houding van hervormd moderamen afgewezen

DRIEBERGEN (ANP) - „Bar en boos. Er is geen enkele vooruitgang.“ Zo reageerde drs. Gea Zijlstra van het kerkelijk anti-discriminatieplatform op het dezer dagen verschenen rapport van de hervormde commissie inzake homoseksualiteit.

In het rapport vraagt de commissie kerkeraden terughoudend te zijn in het nemen van tuchtmaatregelen tegen homoseksuelen. „Ze mogen wel discrimineren, maar moeten het terughoudend doen“, smaalde Zijlstra op een werkdag over het wetsontwerp gelijke behandeling in Driebergen.

Het stak haar ook, dat de synode

het rapport achter gesloten deuren behandelt. Secretaris-generaal dr. K. Blei verdedigde onlangs deze beslissing door de verwijzen naar de behandeling van het vorige rapport over homoseksualiteit 'Verwarring en herkenning' in 1983, waarbij dingen gezegd werden, die volgens hem erg kwetsend waren voor homoseksuelen.

Zijlstra vond juist Blei's uitspraken „kwetsend voor de betrokkenen. Alsof wij beschermd moeten worden door het hervormd moderamen. Dat kunnen we zelf wel.“

Ze hekelde de reacties uit kerkelijke kring op de wetsontwerpen gelijke

behandeling van het kabinet en van de PvdA. Volgens de gereformeerde kerken zou er zonder zo'n wet een gunstiger klimaat ontstaan om discriminatie tegen te gaan. Er zou dan een proces van meningsvorming kunnen plaatsvinden. Dat standpunt verluist de belangentegenstellingen, aldus Zijlstra. Die bedekken ze met de mantel der liefde. „Maar zo'n aanpak helpt niets.“

De kerken hebben in feite laten weten dat discriminatie is toegestaan, vindt Zijlstra. Verzoeken van het anti-discriminatieplatform om op het wetsontwerp van het kabinet te reageren, zijn niet beantwoord. „De kerken hullen zich in stilzwijgen.“

Oproep tot openheid bij ^{VR} 10-6

Van onze kerkredactie
GRONINGEN - De wijkkerkeraad van de samen op weg-gemeente Beijum (een wijk van de stad Groningen) heeft de hervormde synode 'met klem' verzocht het dezer dagen verschenen rapport over homoseksualiteit tijdens de synode in het openbaar te behandelen. Dat blijkt uit een brief die dezer dagen aan de generale synode is verzonden.

Hierin wordt verder verzocht om toezending van dit rapport (gemaakt door de commissie inzake homoseksualiteit) en van de stukken en verslagen voor die vergadering. Ten slotte wordt de 'vurige hoop'

uitgesproken dat de synode verder zal gaan dan een oproep aan de kerkeraden tot terughoudendheid met tuchtmaatregelen tegen homoseksuelen, maar ronduit zal zeggen dat homoseksualiteit niet meer of minder legitiem is dan heteroseksualiteit en nooit reden mag zijn om mensen waar dan ook van te mogen buitensluiten - of zij nu wel of niet samenwonen.

Het moderamen van de hervormde kerk wil het rapport over homoseksualiteit volgende week vrijdagochtend in het comité-generaal bespreken, waarna de besluitvorming in een openbare vergadering - vrijdagmiddag - zal plaatsvinden.

Trouw ZATERDAG 17 JUNI 1989

Kerk

Synode ernstig verdeeld

Breedkerkelijk rapport homoseksualiteit strandt

Van een onzer verslaggevers
DOORN - De hervormde synode wijst kerkelijke tucht van kerkeraden tegen praktiserende homoseksuele lidmaten af. In een emotionele zitting aanvaardde de synode gisteren met 29 tegen 23 stemmen een motie die veel radicaler was dan het voorstel van het moderamen, dat tevergeefs de motie had ontraden.

De motie, ingediend door tien synodeleden onder aanvoering van diaken G. D. te Velde-Kloosterboer uit Paterswolde, wijst „iedere vorm van machtsmisbruik“ op het terrein van homoseksualiteit af „als de gemeente van Christus onwaardig“. Verder exegetisch en hermeneutisch onderzoek naar de vragen rond seksualiteit in het algemeen en homoseksualiteit in het bijzonder moet binnen afzienbare tijd zorgen voor ethische en kerkrechtelijke richtlijnen op dit gebied.

De motie veegde aldus het voorliggende rapport homoseksualiteit van tafel, waaraan een breedkerkelijk commissie onder leiding van ds. F. R. Brommet twee jaar had gewerkt. Hierin wordt bij kerkeraden „dringend aangedrongen terughoudendheid in acht te nemen“ bij de kerkelijke tucht (uitsluiting van ambt en avondmaal) tegen homo's. De commissie - van gereformeerde bond tot vrijzinnig - had unaniem het rapport aanvaard.

De hervormde synodepraeses ds. B. Wallet noemde in een eerste reactie

het synode besluit „een kiezen voor de snelle weg. Het rapport had het dilemma meerderheid- minderheid gemeden en gekozen voor de breedkerkelijke weg van samen nadenken over hoe je verder kunt komen - zowel naar homoseksuelen toe als naar die gemeenten die homoseksualiteit niet als een variant van seksuele beleving aanvaardden.“ Wallet noemde het aannemen van de motie jammer en 'een pyrrhus-overwinning'; zo'n krappe meerderheid betekent „dat je aan de andere kant forse tegenstand hebt waar je nog niet klaar mee bent. Ik denk dat de polarisatie nu toeneemt en dat hadden commissie en moderamen precies willen voorkomen.“

Commissie-voorzitter ds. F. R. Brommet uit Amsterdam beaamde dat „Als homoseksueel commissielid ben je blij dat de synode iets positiefs over homo's besluit, maar ik ben niet overtuigd dat deze motie op langere termijn meer ruimte voor homoseksuelen in de kerk brengt.“ Brommet verwees naar de gereformeerde synode die in 1979 een soortgelijk besluit nam. „Sindsdien zijn er weinig homoseksuelen gereformeerd predikant geworden; ik heb zelf van nabij meegemaakt hoe moeilijk het is om daar een homo als predikant te beroepen.“

Zowel Wallet als secretaris-generaal dr. K. Blei durfden nog geen uitspraak te doen over de gevolgen die het synodebesluit in de gemeenten zal hebben. In feite betekent het dat geen enkele kerkeraad op dit punt nog tucht kan uitoefenen, erkende

Blei. In dat verband noemde hij de affaire rond het uitsluiten van twee praktiserende homoseksuele leden van de Scots Church van het avondmaal twee jaar geleden, naar aanleiding waarvan de synode de commissie instelde. De generale commissie voor het opzicht kon toen geen uitspraak doen tegen die uitsluiting, „omdat er geen duidelijke regelgeving lag. Die ligt er nu wel.“

Vanuit de rechterflank van de hervormde kerk werd zacht gezegd zeer teleurgesteld gereageerd op het aannemen van de motie. Te Velde. Ds. P. van der Kraan (Bleskensgraaf) zei dat met de motie „een van de pijlers van onze kerk wordt weggenomen“. Commissielid ds. J. Hoek (Veenendaal) doet niet meer mee „mochten er nog verdere opdrachten aan de commissie verstrekt worden.“

Ir. J. van der Graaf, algemeen secretaris van de gereformeerde bond, noemde het „verbijsterend dat je zo lang probeert tot een evenwichtig rapport te komen en opeens komt er een aantal mensen met een motie vanuit een aantal pastorale gezichtspunten die in de breedte van de kerk niet worden gedeeld.“ Volgens hem is daardoor „wantrouwen gezaaid ten opzichte van elke mogelijkheid om gezamenlijk iets te kunnen doen. De terughoudendheid in het rapport wordt vervangen door het mes op de keel.“ Van der Graaf is overtuigd „dat veel gemeenten zich geen lor van het besluit aan zullen trekken.“

vormde echter niet de motivatie van het moderamen, aldus Wallet. „Zo betuttelend zijn we niet. Het gaat om de bescherming van onszelf, om het interne gesprek in de synode een kans te geven.“ Een besloten zitting biedt volgens hem synodeleden de kans op hun mening terug te komen. Met de pers erbij zouden ze daartoe veel

minder snel geneigd zijn. Ouderling-kerkvoogd Giethoorn bleef echter bij zijn motie, aangezien hij van een aantal homoseksuele hervormden had gehoord dat ze willen horen „wat de generale synode van hun kerk ervan maakt.“

Ds. J. Hoek uit Veenendaal, lid van de commissie inzake homoseksualiteit, deelde die mening niet. „In de commissie in al zijn breedheid heeft het besluit van het breed moderamen geen tegenstand ondervonden, ook niet van de homofiele leden.“

Met redenen

De synode gaf gisteren officieel de zegen aan hervormde lidmaten die lid willen worden van een andere gemeente dan die waartoe ze geografisch behoren. Het hervormd lidmaat moet daarvoor een schriftelijk verzoek indienen, 'met redenen omkleed', bij de centrale kerkeraad (met meer dan drie predikanten) of de provinciale kerkvergadering (in het geval van drie of minder predikanten), zo besloot de synode op voorstel van ds. A.W. Kranenburg, oud-voorzitter van de commissie Open gemeentegrenzen. In het oorspronkelijke voorstel zou de centrale kerkeraad het alleenrecht hebben in het toestemmen van een 'verhuizing'.

De commissie van rapport Financien en administratie, belast met de controle van het financiële jaarverslag van de hervormde kerk, toonde zich er bezorgd over dat de vier maal vier

procent bezuinigingsoperatie die het breed moderamen wil, niet lijkt te lukken. Op de helft van het vierjarigenplan zitten de benodigde drie procent bezuinigingen per jaar om de hervormde financiën weer op orde te krijgen op koers. Maar de één procent extra bezuinigingen om nieuw beleid te maken, lukken niet. D. van Vliet, waarnemend voorzitter van de generale financiële raad, wijst de bezuinigings-achterstand aan het ontbreken van beleid. Doordat er geen prioriteiten zijn vastgesteld, moet de generale financiële raad de 'kaasschaaf-methode' hanteren. „Je snijdt er iedere keer een plakje van af. Je komt dan al snel op het vlees en dat gaat pijn doen. We hadden gehoopt dat die kaasschaafmethode al snel vervangen had kunnen worden door een wat meer beleidsmatige aanpak.“

Hij waarschuwde ervoor dat het uitblijven van beleid niet te lang moet duren. „Het uitblijven van beslissingen kan desastreus uitwerken.“ Dan zouden mogelijk gedwongen ontslagen vallen onder de hervormde kerkwerkers, aldus ds. Kranenburg.

Ds. K. Lammertsma uit Bolsward informeerde naar aanleiding van het jaarverslag nog even belangstellend hoe het zit met de beheersregeling (het huishoudboekje) voor samen-op-weggemeenten. Secretaris-generaal dr. K. Blei antwoordde de bal op het veld van de raad van deputaten samen-op-weg ligt. Die moet reageren op de hervormde kerkordelijke bezwaren.

Behandeling rapport ^{VR} 16-6

homo's niet openbaar

Van een onzer verslaggevers
DOORN - De hervormde synode heeft gisteren met 46 tegen 9 stemmen een motie verworpen waarin gevraagd werd de deuren van de synodezitting die vandaag plaatsvindt over het rapport van de commissie inzake homoseksualiteit alsnog te openen voor de pers.

Aanvankelijk diende ouderling T. Boesveld-Agaart uit Doetinchem een motie in, maar zij trok die in toen ze uit gesprekken in de synodale wandelgangen opmaakte dat haar motie geen kans zou maken. Ouderling-kerkvoogd R. Giethoorn uit Arnhem diende daarop de motie opnieuw in.

In zijn verantwoording zei synodevoorzitter ds. B. Wallet dat hij de negatieve reacties op het moderamen-besluit om het rapport in een besloten vergadering te bespreken niet had verwacht. „Er wordt hier en daar gesuggereerd dat wij ons paternalistisch zouden opstellen omdat wij mensen (homoseksuelen-red.) zouden beschermen die daarom niet hebben gevraagd.“ Dat

Trouw DINSDAG 20 JUNI 1989

K

Beraad van hervormde dominees na homo-motie

Van onze verslaggevers
AMSTERDAM – Twintig predikanten uit de gereformeerde bond en de confessionele vereniging gaan zich donderdag beraden op hun positie in de hervormde kerk. Aanleiding is de motie over de bejeging van homoseksuelen die de synode vrijdag heeft aanvaard.

Ze gaan zich erop bezinnen – zegt dr. J. Hoek uit Veenendaal – „of de indruk juist is dat de zelfstandigheid van de gemeente en van de plaatselijke kerkeraad (door de motie) is aangetast. Als dat waar is, is er sprake van een dermate grote gewetensnood als er nog niet eerder is geweest in de hervormde kerk.“ Het beraad van de twintig uitgesteld als het synodebestuur vandaag in een vergadering tot de con-

clusie komt dat het synode-besluit kerkrechtelijk onjuist is.

Onduidelijkheid

Na de stemming, vrijdag, bleek al spoedig, dat over status en reikwijdte van de motie bij voor- en tegenstanders verschil van inzicht, en ook wel gebrek aan inzicht, bestond. Zo beschuldigde een tegenstander, ds. R. van Kooten uit Soest, de andere partij er de volgende dag van, dat ze met haar uitspraak de vrijheid van de plaatselijke gemeenten had aangetast. Voorstanders waren daar echter nog niet zo zeker van. Zo vroeg ds. F. J. S. van de Sar uit Maasbracht aan het synodebestuur, uit te zoeken wat nu precies het gewicht van de motie was. Ds. Wallet zegde dit toe.

Overigens had ds. Van de Sar de motie niet opgevat als een uit-

spraak over homoseksualiteit, maar als een aanscherping van wat het breed-kerkelijke rapport over de zaak had aanbevolen: uiterste behoedzaamheid met het oefenen van tucht jegens homoseksuelen.

Het had hem verwonderd dat anderen de motie wél als een uitspraak over homoseksualiteit hadden ervaren. Dan rees inderdaad de vraag, wat de status ervan is, alsook de consequenties voor de vrijheid van de gemeente.

Iemand die in ieder geval wél de synode-uitspraak opvat als een „aantasting van de vrijheid van de plaatselijke kerkeraad“ is ds. J. Hoek, lid van de commissie wier rapport over homoseksualiteit vrijdag door de synode besproken werd. Hij liet direct na de stemming aan de synode weten niet meer beschikbaar te zijn voor de commissie.

Hoek vergelijkt de motie met het synodebesluit de vrouw toe te laten tot het ambt. „Het is nooit opgelegd dat plaatselijke kerkeraden tegen hun wil in vrouwen moeten toelaten tot het ambt.“

Uitgesloten

Hij acht het „op dit moment niet mogelijk“ dat hij weer lid zou worden van een commissie die zich buigt over homoseksualiteit en seksualiteit in het algemeen, „omdat door het synodebesluit op voorhand een bepaalde visie uitgesloten is“. Hij verwijst naar „Verwarring en herkenning“, het eerste hervormde rapport over homoseksualiteit, dat in 1983 verscheen. Hoek leverde daaraan een bijdrage. „Mijn benadering kan er wel uitgescheid worden, want die is niet meer legitiem in de hervormde kerk.“

JUNI 1989

Jr 19-6

Kerk

Ontreddering na uitspraak

Betekenis van de motie over homo's onhelder

Van een onzer verslaggevers
DOORN – Verlamd was hij. Denken kon hij niet meer, alleen maar huilen. Zo vatte zaterdag een gereformeerde bondsdominee op de hervormde synode samen, hoe hij er de vorige avond aan toe was geweest, nadat een vrij krappe meerderheid kerkelijke tucht jegens praktiserende homoseksuelen had afgewezen.

Wat deze totale ontreddering bij ds.

R. van Kooten uit Soest had teweeggebracht, was zijn conclusie, dat de motie in kwestie was „binnengedrongen in de vrijheid van de plaatselijke gemeente en een bepaalde Schriftuitleg (die uit de Bijbel een eeuwigdurend verbod op homoseksueel gedrag distilleert – red.) illegitiem had verklaard.“

Daarover bleek althans één van de voorstemmers op zijn beurt perplex te staan. De motie tastte de vrijheid van de gemeente niet aan, dacht ds.

F. S. J. v. d. Sar uit Maasbracht. Wat bij hem verbijstering had gewekt, was dat er in de rechtervleugel van de kerk meteen op gereageerd was met de boodschap, dat een vervolg van het breed-kerkelijke gesprek over homoseksualiteit geen zin meer had. Het synodebestuur moest maar eens uitzoeken, wat nu precies de status en de betekenis van de motie waren, vond hij. Voorzitter ds. B. Wallet beloofde dat. Wallet – zelf geen voorstander van tucht jegens homo's, maar wel van de lijn die een breed-kerkelijke commissie had aanbevolen: blijven praten, geen knopen doorhakken – gaf zaterdag de supporters van de motie, zonder hen als zodanig aan te duiden, nog een lesje mee. 'Gemeenschappelijke verbondenheid' was 'authentiek hervormd', zei hij. Pluriformiteit vroeg offers. Die mochten echter niet te groot zijn. Verschillende synodeleden hadden nu het gevoel dat er teveel van hen was gevraagd. Polarisatie die de eenheid bedreigde, moest worden vermeden.

Polarisatie

In een andere context kreeg de synode zaterdag van Mient Jan Faber (IKV) te horen, dat onder andere de hervormde kerk niet zozeer last had van polarisatie als wel van het onvermogen ermee om te gaan. Hij reageerde op enkele synodeleden

die met een zucht van verlichting hadden vastgesteld, dat er de laatste tijd in de gemeenten geen oorlog meer werd gevoerd over de beste manier om de vrede te bewaren. Dat het debat in de kerken stil ligt.

'Vrijheid van plaatselijke gemeente niet langer legitiem'

terwijl de vredesvragen doorgaan, stemde Faber niet vrolijk.

Drie andere punten uit de synodevergadering van zaterdag:

• Het synodebestuur heeft Shell-werknemers uitgenodigd, volgend jaar februari (eerder kon praktisch niet, zei scriba K. Blei) in Driebergen te komen praten over het synodale 'Zuid-Afrika-beleid'. Daar moeten ze dan wel 60 gulden voor neerleggen. Protest van ouderling C. J. Verburg uit Vlaardingen: geld vragen voor een pastoraal gesprek geeft geen

pas. Het synodebestuur beloofde een andere oplossing te bedenken: subsidiëring via de landelijke kerk of de plaatselijke gemeenten.

• Het vertrek van zeven ontgoochelde Samen-op-weg-adviseurs, onder wie twee hervormde kerkelijke hoogleraren, had bij ds. T. J. Jansen Schoonhoven uit Almen de indruk versterkt dat 'Samen op weg' een 'knutselproces' is geworden, waarin zich niet zozeer de geest van God als wel die van een kruidenier openbaart. Met de zeven zou ook een visie op de toekomstige ene kerk zijn verdwenen: geen vermenging van de oude kerken, maar iets nieuws. Ds. Wallet verdedigde het beleid waarover de zeven waren gestruikeld, maar hield verder de boot af omdat de stukken in kwestie pas in november – wanneer hervormden en gereformeerden een gemeenschappelijke synodevergadering houden – voor iedereen toegankelijk zijn.

• Een poging om de kwestie van het belijden in de Samen-op-weg-kerk (onderwerp van een appel, gelanceerd door een gereformeerde en twee hervormde organisaties) onverwijld op de agenda van de synode te zetten, vond geen geestdriftig onthaal bij Wallet. Een werkgroep zou eerst eens met de opstellers van het appel praten.

Te
De
inv
mer
naa
uitg
B. V
nog
gev
ritr

Homomotie verbodt niets

Synodebestuur: besluit was uiterste oproep tot terughoudendheid

Van een onzer verslaggevers
LEIDSCHENDAM - De motie over homoseksualiteit en tucht die de hervormde synode eerder deze maand gelezen heeft aangenomen, moet voorlopig worden uitgelegd als „een uiterste oproep tot terughoudendheid“ in het nemen van tuchtmaatregelen tegen homoseksuelen.

Tot die conclusie is het hervormd moderamen (dagelijks bestuur) gisteren tijdens een vergadering in Leidschendam gekomen. Ook ds. A. Tromp, lid van het hervormd moderamen en van de gereformeerde bond, heeft zich achter de verklaring gesteld.

Half juni nam de hervormde synode in de rechterflank van de hervormde kerk ontsomd onmiddellijk commo- tie, omdat men de indruk had, dat de motie de vrijheid van plaatselijke gemeenten in het nemen van tucht- maatregelen aantastte.

Synodepraeses ds. B. Wallet con- stateerde gisteren, dat er grote ver- warring was ontstaan over de bete- kenis van de motie. De opvattingen

erover varieerden van de 'maxima- listische' interpretatie van de bon- ders tot de 'minimalistische' visie dat de motie slechts een synodale oproep aan kerkeraden zou zijn om uiterste terughoudend te berachten met tucht jegens homoseksuelen.

Bezinning nodig

Het mo- deramen kiest vooralsnog voor de laatste interpretatie, omdat het vindt dat er een periode van bezin- ning nodig is op de vragen rondom homoseksualiteit en kerkelijk recht. Het wil op de eerstvolgende zitting in november de hervormde synode voorstellen, een bijzondere commis- sie te vormen, die een exegetisch- hermeneutisch rapport moet gaan maken over seksualiteit in het alge-

meen, waarin het vraagstuk van ho- moseksualiteit zal worden ingebed. Het rapport moet leiden tot ethi- sche en kerkrechtelijke richtlijnen aangaande tucht jegens homosek- suelen.

Verder zou de synode aan de Raad voor kerk en theologie moeten vra- gen een studie met betrekking tot de tucht te verrichten. Uitgangs- punt daarbij is voor het moderamen, zo benadrukte ds. Wallet gisteren, „dat we graag een weg zouden wil- len vinden om in de hele hervormde kerk aan homoseksuelen veiligheid te garanderen“.

In het rapport van de breedkerelij- ke commissie inzake homoseksuali- teit dat twee weken geleden ter synode lag, werd ook gepleit voor een exegetisch-hermeneutisch ver-

volgonderzoek over seksualiteit in het algemeen. De motie over homo- seksualiteit doorkruiste echter de behandeling van het rapport. Leden van de commissie, onder wie dr. J. Hoek uit Veenendaal, voerden giste- ren overleg met het moderamen. Volgens Hoek, tegenstander van de motie, was er sprake van 'construc- tief meedinken' over welke weg het moderamen nu moet gaan. De commissieleden is niet naar hun me- ning gevraagd over de nu ingesla- gen koers, aldus Hoek.

De vergadering van twintig her- vormde predikanten uit de gerefor- meerde bond en de confessionele vereniging die zich morgen in Soest willen beraden op hun positie bin- nen de hervormde kerk na het syno- debesluit, gaat gewoon door, meld-

de Hoek. Overigens toonde hij 'erg veel waardering' voor de manier waarop het moderamen tot nu toe heeft gehandeld. Hij was verheugd over het besluit, de kwestie op de eerstvolgende synodevergadering opnieuw aan de orde te stellen.

Hoek verwacht van de bijeenkomst in Soest, morgen, 'geen revolutio- naire dingen'. De twintig tegenstan- ders van het synodebesluit die dan bijeenkomen, zullen o.a. nagaan, hoe ze het besluit langs kerkelijke weg kunnen aanvechten. Uittreden uit de kerk is nog lang niet aan de orde, zei Hoek gisteren.

Het hervormd moderamen zal zijn standpunt op korte termijn in een brief aan synodeleden en kerke- ren verduidelijken.

Verbazend dat homo's in de kerk zijn gebleven

door **Adrienne Dercksen**

Het gaat erop lijken dat in de commotie over de her- vormde motie die tucht tegen homoseksuelen afwijst, de homoseksuelen zelf buiten beeld raken.

De discussie gaat de richting op van een abstract theo- logisch debat over het gezag van de Schrift, de vrijheid van gemeenten en kerkeraden en de ruimte voor ver- schillende meningen binnen één kerk. Maar wat bete- kent het synodebesluit voor homoseksuele kerkleden? Wat betekent het besluit voor de beide heren uit Rot- terdam die drie jaar geleden letterlijk weggestuurd werden van het avondmaal in de Scots Church?

„At (Polhuis, hun raadsman - A. D.) belde ons vrijdag- avond op en zei, heb je het gelezen op teletekst? Wij hebben geen teletekst, dus hij las het bericht van de motie voor. Dan gaat er wel wat door je heen, we wa- ren een beetje verdoofd, in positieve zin dan. Zoiets hadden we eindelijk gezegd niet verwacht, dit is echt heel bijzonder.“

Was de motie niet ingediend en aangenomen, dan was er voor hen niets veranderd. De tuchtmaatregel was van kracht gebleven en ze hadden geen volwaardige leden van de kerk kunnen zijn. Wat er dan gebeurd zou zijn, weten ze niet goed. Het zou voor hen wel erg moeilijk zijn geworden, te blijven geloven in een posi- tieve opstelling van de hervormde kerk.

Niet verbitterd

Door alles wat ze meegemaakt hadden, zijn ze gelukkig niet verbitterd geraakt. Ze zien het ook als een verdie- ping van hun leven, hun incasseringsvermogen is gro- ter geworden, ook op andere terreinen in het leven. In een interview met deze krant op 29 mei 1987, zei een

De tuchtmaatregel moet eerst door de kerkeraad van de Scots Church formeel worden ingetrokken. Een van hen zegt: „Dan is een gesprek op basis van wederzijds begrip weer mogelijk. De bonders zeggen nu dat het gesprek over homoseksualiteit binnen de kerk geblok- keerd wordt door deze motie, maar indertijd hebben ze zelf het gesprek geblokkeerd door het uitspreken van de tuchtmaatregel.“

Die hield voor de twee meer in dan uitsluiting van het avondmaal. Ze mochten bijvoorbeeld ook niet in het koor zingen en geen koffie schenken na de dienst. Met de komst van een nieuwe dominee is het klimaat aangenamer geworden. Zo mogen ze na de dienst weer koffie schenken. Maar de tuchtmaatregel is ge- bleven, vooral omdat de oude kerkeraad er nog zit. Er zijn nog altijd kerkeraadsliden die weigeren hen te groeten of hun de liturgie uit te reiken voor de dienst.

Volwaardige leden

Waarom zijn ze toch bij een kerk gebleven die hen in wezen niet accepteert? Menigeen zou zo'n kerk de rug toekeren. „Voor anderen is dat altijd moeilijk te begrip- pen, maar weggaan uit de kerk is een hele stap, die zet je niet zomaar. Wat is het alternatief? Bovendien, als we weg zouden gaan hebben ze precies bereikt wat ze willen. Ze willen namelijk van ons, zoals we zijn, af. En wij horen er gewoon bij, we willen gezien worden als volwaardige leden van de hervormde kerk. De kerk is er ook voor ons en is ook van ons.“

Bij mijn onderzoek voor het Centrum Anti-Discriminatie Homoseksualiteit werd ook ik geconfronteerd met voorbeelden van mensen die getekend zijn door een discriminerende gebeurtenis. Wij proberen zichtbaar te maken wat discriminatie op grond van homoseksuali-

teit op lange termijn voor gevolgen heeft voor de be- trokkenen. Deze gevolgen kunnen zeer verstrekkend zijn. Soms in positieve zin: mensen leren voor zichzelf op te komen, ze worden zelfbewuster. Meestal zijn de gevolgen negatief en ingrijpend. Discriminatie op straat, in werksituaties of in de kerk heeft consequen- ties voor carrière, gezondheid, levensinstelling, en soms de relatie met hun partner.

Het verhaal van de beide vrienden horend vind ik het verbazingwekkend dat deze twee na alles wat ze mee- gemaakt hebben, nog zo'n positieve instelling hebben en samen verder willen in de kerk. Zijn discriminatie en de gevolgen daarvan voor betrok- kenen niet een veel belangrijker kwestie dan een dis- cussie over de vrijheid van alzonderlijke gemeenten? Zijn de mensen niet belangrijker dan het instituut kerk? Laat men discussiëren over het gezag van de Schrift maar niet over de hoofden heen van homoseksuele kerkleden.

Over de grens

Eén ding heeft het aannemen van de motie in ieder ge- val duidelijk gemaakt. Het standpunt van de gerefor- meerde bonders en anderen met hen over homosek- sualiteit is niet gewijzigd, twee jaren van „in gesprek blijven“ ten spijt. Voor ds. Hoek zijn de grenzen van de loyaliteit met de hervormde kerk bereikt. Voor veel homoseksuele kerk- leden waren die grenzen allang overschreden. Dege- nen die nog kerklid zijn, zal het aannemen van de mo- tie tot vreugde stemmen.

Adrienne Dercksen doet wetenschappelijk onderzoek voor het Centrum Anti-Discriminatie Homoseksualiteit bij de Inter- facultaire Werkgroep Homostudies te Utrecht.

Kracht, ruigheid en rijkdom

De Asmat van Irian Jaya

De geesten van het oerwoud van de Amerikaanse antropoloog Tobias Schneebaum is een opmerkelijk boek. In 1973 bracht hij voor het eerst een bezoek aan de Asmat, die in het moerassige kustgebied van zuidelijk Irian Jaya wonen. De Asmat waren vroeger berucht om hun sneltochten. Missionaris G. Zegwaard heeft daar in *Koppensnellerspraktijken bij de Asmat in Nederlands-Nieuw-Guinea* heel onderhoudend over geschreven. Beroemd zijn de Asmat nog steeds om hun houtsnijkunst. Hun bisjapalen, maskers, schilden en ceremoniële peddels kan men in verschillende Nederlandse volkenkundige musea bewonderen.

Schneebaum raakte zo onder de indruk van de Asmat-cultuur dat hij na terugkeer in de Verenigde Staten antropologie ging studeren. In opdracht van de katholieke Kruissheren, die in de hoofdstad Agats een museum hadden gesticht, ondernam hij in latere jaren vele tochten door dit land van moerassen en mangroven om de collectie met een grote hoeveelheid kunstvoorwerpen uit te breiden. Hoewel er geen koppen meer in Asmat-land

gesneld worden, is de sfeer er nu allesbehalve vredig en idyllisch. Moordpartijen komen regelmatig voor; niet alleen Papua's zijn daar het slachtoffer van, maar ook Indonesische militairen en kolonisten. De Indonesiërs gedragen zich in Irian Jaya als ware kolonisten. Met hun komst zijn repressie en corruptie wijdverbreid geworden. Vele conflicten zijn het gevolg van het brute optreden van houtmaatschappijen die het land zo snel mogelijk van zijn bossen willen ontdoen.

Schneebaum is een kind van zijn tijd en dus is hij op zoek naar zijn identiteit. Hij zoekt het geluk voorbij de gebaande wegen, maar ook in steppe en oerwoud blijft hij vergeefs grij-

pen naar de regenboog. Zoals anderen met hun problemen naar de psychiater stappen, zo tijgt Schneebaum naar de primitieve mens. In Peru en Indonesië heeft hij lange tijd onder de inlanders vertoefd en soms voelde hij zich daar opgenomen in een bezielde verband.

Zijn rusteloosheid en onvrede met het bestaan vloeien vooral voort uit zijn homoseksuele geaardheid. In New York blijft hij

zich, ondanks de schijnbaar tolerante sfeer van de *permissive society*, een ontheemde voelen. Zijn hang naar het primitieve is in de eerste plaats een verlangen naar het verbond van mannen: hij wil met de jagers op stap en hij wil vrijen in het mannenhuis.

Nu is in vele streken op Nieuw-Guinea (en Melanesië) seks niet iets dat uitsluitend tussen mannen en vrouwen plaatsvindt. Met name homoseksualiteit tussen mannen is een verschijnsel dat al in menig ouder werk over dit cultuurgebied genoemd werd. In latere studies, zoals het omvangrijke *Dema* van J. van Baal, waarin de mythen en riten van de Marindinezen, wier gebied aan dat van de

Asmat grenst, worden beschreven, kan men passages aantreffen over de sodomie die daar tussen oudere mannen en jongemannen werd bedreven.

In *Guardians of the Flutes* van Gilbert H. Herdt kreeg het onderwerp pas echt de volle aandacht. Hij deed in de jaren zeventig onderzoek bij een volk in het oostelijke bergland van Papua-New Guinea en verzamelde daar gegevens over een geheim initiatieritueel. Hij noemt dit volk de Sambia, een naam die op de etnografische atlas van Nieuw-Guinea niet voorkomt. De keuze voor dit pseudoniem is bedoeld om de geheime cultus zo goed mogelijk voor het oog van de buitenwereld te beschermen. De Sambia-mannen eisten ook van Herdt dat zijn onderzoeksmateriaal niet in Papua-New Guinea bekend mocht worden.

De Amerikaanse antropoloog Tobias Schneebaum bezocht regelmatig de Asmat op Irian Jaya. Hij raakte diep onder de indruk van hun cultuur.

Gerrit Jan Zwier over geheime initiatierituelen, de zoete-aardappelman, een ideale fellatiopartner en ruilvrienden.

ONZE WERELD juli/aug

Gerrit Jan Zwier

Hier wordt de dubbelzinnige positie van de antropoloog ten top gedreven: eerst verklaart hij een geheim, dat hij daarna weer haastig zou willen verbergen. Bij de Sambia wordt het antagonisme tussen mannen en vrouwen weerspiegeld in oorsprongsmythen en een stelsel van ideeën dat vele seks- en voedseltaboes in het leven heeft geroepen. De mannen, die er vroeger regelmatig op uit trokken om dorpen te overvallen en uit te moorden, houden in deze gepacificeerde tijd nog steeds een agressief krijgersideaal hoog. Tegenover de krijger staat de slapjanus, de 'zoete-aardappelman' - de zoete aardappel, het hoofdbestanddeel van hun voedsel, is afkomstig uit de door de vrouwen gecultiveerde tuinen.

Binnen het magische wereldbeeld van de Sambia speelt het zaad van de man een beslissende rol. Zonder deze vitale vloeistof zou de kosmos uit zijn evenwicht raken en ramp na ramp zou zich over de hoofden van de gemeenschap voltrekken. Kinderen ontstaan uit het zaad van de man (niet na één maar na zeer vele paringen) en het bloed van de vrouw. De melk in de vrouwenborst is ook niets anders dan het mannelijk zaad dat haar door orale seks is toegediend.

Bloedband

Veel belangrijker dan de orale seks tussen mannen en vrouwen is die tussen de mannen onderling. Zodra de jongens op circa achtjarige leeftijd in de geheime mannencultus worden opgenomen, beginnen zij aan een intensieve homoseksuele carrière die zeker vijftien jaar zal duren. Tot aan hun puberteit pijpen zij dagelijks oudere jongens, opdat hun boten sterk zullen worden en de geest van een krijger vaardig over hen zal worden. Na de puberteit storten zij hun zaad uit in de monden van nieuwe geïnitieerden. Eerst werden zij gevoed met melk van de moeder, later met

melk van de mannen. Niet met het zaad van de vaders of andere mannelijke familieleden met wie een bloedband bestaat.

Een ideale fellatiopartner is een oudere zwager, als de laatste tenminste nog geen kinderen heeft. Aan alle homoseksuele activiteiten van de man komt namelijk een einde als hij vader is geworden. Na zich vijftien jaar als homoseksueel te hebben gedragen, stichten de Sambia-mannen een gezin en gaan voortaan als strikte heteroseksuelen door het leven.

Neustussenschot

Onder de mannen heerst steeds de grote angst dat hun zaadstroom droog zal vallen. Om de voorraad op peil te houden drinken zij het melksap van de pandan, een palmboom met steltwortels. De wortels worden vergeleken met borsten en het sap met vrouwenmelk. Aangezien die melk niets anders is dan opgeslagen sperma, is het duidelijk dat zaad de leven brengende kracht is die aan de basis van het bestaan ligt.

Bij de Asmat trof Schneebaum geen fellatiopraktijken aan. Wel vervult sperma ook in hun wereldbeeld een voornamelijk rol. In tijden van gevaar moet er een grote hoeveelheid van vloeien om het verstoorde kosmische evenwicht weer te herstellen. Dan vindt het *papaj*-ritueel plaats, waarbij de getrouwde mannen hun vrouwen uitwisselen. Schneebaum besteedt aan deze vrouwenruil niet al te veel woorden. Dat hij in een dorp door een gezin geadopteerd wordt, brengt hem evenmin in extase. Plichtmatig sabbelt hij even, zoals het ritueel voorschrijft, aan de tepels van zijn nieuwe vader en moeder. Pas later krijgt hij in de gaten wat deze adoptie voor hem betekent: veel geschenken geven aan zijn nieuwe familie.

Op een tocht door de wildernis komt hij oog in oog te staan met een jonge krijger die hem met een woeste, ondoorgrondelijke blik aanstaart. Een heftig verlangen maakt zich van hem meester: 'Een kort stuk versierde

bamboe stak door zijn neustussenschot. Vanuit zijn neusgaten krulden de lange, dunne witte beenderen van een vliegende vos omhoog tot vlak voor zijn ogen. Behalve de ornamenten op zijn lichaam had hij niets aan. Hij had een vers groen blad over de voorhuid van zijn penis gebonden, droeg om zijn middel een band van negen rotan lussen en een halsketting van gevlochten stukken geel draad: ontstekingskabel die door het seismologisch bedrijf werd gebruikt om dynamiet tot ontploffing te brengen. Vanaf zijn nek tot zijn tenen was hij overdekt met de cirkelvormige patronen van dauwworm, een vorm van huidschimmel, die overal de huid deed afbladderen.'

Deze *Yoshigipi* neemt hem mee naar het mannenhuis. Weldra komt de hoofdmann binnen, een gespierde kerel, wiens huid overdekt is met littekens en zwerende wonden. De man gaat voor de zittende antropoloog staan en zwaait met beide handen zijn halfstijve penis voor diens gezicht heen en weer: 'Ik kende de betekenis van dit gebaar of ritueel niet. Een Asmat uit stroomafwaarts gelegen gebieden

zou misschien aan de penis hebben gezogen, als onderdeel van een bepaalde vredesceremonie. Een Dani uit de bergen zou misschien de testikels hebben aangeraakt of vastgehouden als begroeting. Ik was te zeer verward om te reageren en kon slechts starren en zwak glimlachen.'

Kennelijk reageerde hij op de juiste manier, want na een tijdje wordt hij door de hoofdmann omhelsd. Wat zou er gebeurd zijn als hij de ander had gepijpt, vraagt hij zich later af. Pas als hij in een ethologische studie over doodshoofdaapjes leest dat als het ene mannetje het andere mannetje een erectie presenteert, dit een agressieve daad is, met als doel de ander te intimideren, begrijpt hij dat zijn zwakke glimlach het juiste antwoord is geweest.

's Nachts vleit Yoshigipi zich met een stijve tegen zijn rug aan, maar tot nadere intimiteiten komt het niet. Aan de balken van het mannenhuis hangen de fraai gesneden ombeelden. Tijdens het bijbehorende feest, waarvan vrouwen en kinderen zijn uitgesloten, klimmen jongens en jongemannen in de balken en beginnen daar te dansen en te stoeien. Ze steken elkaar dan de vinger in de anus en spelen met hun mannelijkheid. Maar helaas, de miserie heeft aan het omu-feest al lang een einde gemaakt.

Ruilvriend VERVOLG D.W. J.M./ANG

Dan, op een onopvallende dag, als hij in een dorp wat houtsnijwerk wil kopen, gebeurt er iets heerlijk: een groepje mannen tilt hem op en onder grommende geluiden wordt hij rondgedragen: 'Het gegrom deed me huiveren. De handen en armen van de mannen waren heet; hun zweet droop op mijn armen en borst. De man aan mijn rechter schouder bukte zich en sabbelde aan mijn neus. Het grommen ging door. De man ging verder en sabbelde aan mijn kin, mijn oorlellen en mijn vingers. Hij sabbelde aan mijn tepels, maakte mijn broek open, sabbelde aan mijn penis en vervolgens aan elk van mijn tien tenen. Tegen de tijd dat de eerste klaar was met mijn hoofd en bij mijn tepels was aangekomen, boog de man naast hem zich voorover en begon aan mijn neus te sabbelen. Daarna volgden de derde en de vierde en zo verder, tot alle veertien mannen aan alle uiteinden van mijn lichaam hadden gesabbeld.' Het bleek hier om een vriendschapsritueel te gaan, waarbij de mannen hun magische krachten in elkaar over laten gaan. Zo nam Schneebaum iets in zich op van de 'kracht, ruigheid en rijkdom van kennis en leven' van deze kinderen van het woud. Het hoogtepunt van zijn verblijf onder de Asmat breekt aan als hij de mbaï van Akatpitsjin

wordt. Een mbaï is een ruilvriend. Op jonge leeftijd kiezen jongens elkaar als vriend uit en blijven elkaar levenslang trouw. Ze masturberen en enculeren elkaar, wanneer ze maar zin hebben en de missionaris uit de buurt is. Net als Herdt ontdekt ook Schneebaum de verborgen homoseksuele praktijken van de Papua-mannen. Toen hij voor het eerst zag hoe twee ruilvrienden elkaar beurtelings penetreerden, voelde hij zich niet langer geïsoleerd. Schneebaum omschrijft zijn verblijf aan de moerassige oevers van de Flamingobaai als een 'inwijding'. Zou deze blanke Asmat dan nu eindelijk zijn bestemming gevonden hebben? Als ruilvriend van een Papua die de vader is van vijf kinderen? Of is het eerder zo dat de mens pas gelukkig wordt als hij zijn eigen nonsens gaat geloven?

'De geesten van het oerwoud' (oorspr. titel: 'Where the Spirits Dwell') van Tobias Schneebaum verschijnt in augustus bij uitgeverij Contact.

'Potloodventer' in handen van politie-agente

(Van onze stadsredactie) HEI
TILBURG - Een zestienjarige jongen is gisterochtend op heterdaad betrapt op het tonen van zijn geslachtsdelen. Dat gebeurde aan de Hoffmannlaan rond 7.45 uur. De jongen koos als slachtoffer een in burger surveillerende politie-agente uit. De jongen was zo verbouwereerd dat de vrouw niet, zoals hij gewend was, wegrende dat de politie-agente hem moeiteloos kon aanhouden. Op het bureau heeft de Tilburger bekend meer schennis gepleegd te hebben. Hij is inmiddels op vrije voeten gesteld.

Vriendschapsfoto's tonen goede kant van 'zwarte' scholen

Met deze foto hebben Jimmy en Mohammed gisteren een wedstrijd over vriendschap in Amsterdam-Oost gewonnen. Over 'zwarte' scholen met veel buitenlandse kinderen wordt vaak negatief gedacht. De organisatie van de wedstrijd wilde met foto's tonen dat alle kinderen goede vrienden kunnen zijn. Een tentoonstelling van de foto's hangt in het gebouw van het Onderwijsvoorrangsbeleid (Pontanusstraat 278) in Amsterdam.

A.D. 26-6-89

Kleuters krijgen les in agressie

NEW YORK - Peuterscholen, kleuterdagverblijven, crèches en kleuterscholen zijn voornamelijk het domein van vrouwen. Er zijn wel kleuterleiders, maar ze vormen een minderheid, in de Verenigde Staten vier procent.

Volgens Rick Porter, pedagooq uit Californië, is dat verkeerd. Er zouden veel meer mannen betrokken moeten worden bij het peuter- en kleuteronderwijs, vindt hij, en het rollenpatroon dat de kleintjes wordt bijgebracht is toe aan een stevige revisie.

Porter liet het niet bij woorden. Hij ontwikkelde een spelmethode, bestaande uit een instructieboekje en „speelgoed”, zoals rubber ballen, zachte knuppels en idem pistolen, die hij onder de naam „Positive Roughhousing” (stoeien, vriendelijk knokken) op de markt brengt.

Er zijn regels: brillen af, niet schoppen of slaan, niet aan de haren trekken en dergelijke. Maar in de praktijk komt de Porter-methode neer op een stevige knokpartij, waarbij kinderen al die dingen doen die de meeste ouders en leerkrachten proberen te voorkomen. De kleintjes gaan met zijn tweeën of in groepjes op de mat, slaan hun vriendjes en worstelen met volwassenen. Alle attributen zijn zo gemaakt dat ze geen pijn veroorzaken.

Porter onderwijst agressie. Hij is daar een verklaard voorstander van, omdat de nadruk in het peuter- en kleuteronderwijs zijns inziens veel te veel ligt op beleefdheid, vriendelijkheid, liefde en sportiviteit, die hij „vrouwelijke eigenschappen” noemt. „Kinderen moeten ook leren wat moed, kracht, winnen en verliezen betekenen”, zegt hij, „omdat in het huidige systeem de stereotype vrouwelijkheid overheerst”. De rol van „de mannetjes” moet in een vroeg stadium worden erkend en niet worden weggemoffeld, zoals op de peuter- en kleuterscholen nu gebeurt, is de heilige overtuiging van Porter.

Porters opvattingen en activiteiten hebben een storm van reacties veroorzaakt. De pedagogische wereld is in rep en roer, waarbij de kritiek niet alleen van vrouwelijke, maar ook van mannelijke kant komt. De voorstanders groeien evenwel in aantal. Niet omdat zij het allemaal met Porters filosofie eens zijn, maar omdat zij geloven dat een goed gecontroleerd robbertje vechten inderdaad de agressie wegneemt. Er zijn al meer dan 300 peuter- en kleuterscholen die de methode in hun programma hebben opgenomen.

door Bernard Hammelburg

VR 21-6

Een kinderombudsman is in elk land hard nodig

Van een onzer verslaggeefsters HAIKKO - Alle landen moeten een kinderombudsman of -vrouw aanstellen. Deze zou kunnen optreden als kinderen slecht worden behandeld.

In de Finse plaats Haikko kwamen dit weekend vertegenwoordigers van zestig landen bij elkaar om te praten over de rechten van kinderen. De bijeenkomst was georganiseerd door Defence for Children In-

ternational, een organisatie die opkomt voor kinderen.

Aan het eind van het congres waren alle aanwezigen het erover eens dat hun landen het voorbeeld van Scandinavië, Costa Rica en Israël moeten volgen. Daar werken ombudsmannen en -vrouwen die klachten van kinderen behandelen. De Noorse M. Flekkøy vertelde tijdens het congres dat zij de afgelopen acht jaar vijftienduizend zaken op haar bureau kreeg. De kinderom-

budsvrouw werkt in opdracht van het parlement. Ze onderzoekt of de klachten terecht zijn en schrijft er rapporten over.

Tot nu toe hebben kinderen zesduizend keer zelf de hulp van de 'Barne Ombuddet' ingeroepen. Zij doen dat vooral als zij thuis of op school problemen hebben. Flekkøy krijgt ook regelmatig brieven van klassen. Als voorbeeld geeft zij het plan van een electriciteitsbedrijf om hoogspanningskabels boven een speel-

tuin te hangen. De kinderombudsvrouw heeft bereikt dat dat niet doorging.

De Israëlische M. Horovitz werkt niet in opdracht van het parlement. Hij is drie jaar geleden aangesteld door instellingen die zich inzetten voor kinderen. „De klachten die ik krijg lijken klein”, vertelde hij de Nederlandse voorzitter van Defence for Children, Stan Meuwese. „Maar als je kleine problemen serieus neemt voorkom je dat ze groot worden.” De kinderombudsman kreeg één keer een klacht van een joods meisje dat een Arabische vriend had. Haar school eiste dat zij haar vriendschap zou verbreken. Anders mocht ze nooit meer de klaslokalen in.

Horovitz bereikte dat het meisje toch op school kon blijven én haar vriend kon houden. Volgens de ombudsman mogen scholen zich niet bemoeien met vriendschappen tussen kinderen.

Een andere keer gaf hij een leerkracht op zijn kop. De man had een briefje ingepikt en voorgelezen voor de klas. De briefschrijfster vertelde haar vriendin daarin dat ze voor het eerst ongesteld was geworden. Volgens de Israëlische kinderombudsman had de leerkracht geen privé-informatie mogen voorlezen.

„MOBILISATIE GELOVIGEN IS GELUKT”

Moral Majority in VS heft zichzelf op

Van onze correspondent **VX B** PAUL BRILL

WASHINGTON — Moral Majority, de rechts-religieuze pressiegroep die in de eerste helft van de jaren tachtig zo krachtig de trom heeft geroerd, wordt opgeheven. De organisatie onderhoudt nog een bureau met twaalf stafleden in Washington. Dit bureau gaat volgende maand dicht.

Dominee Jerry Falwell, de oprichter en tot 1987 de voorzitter van Moral Majority, heeft dit bekendgemaakt tijdens de jaarvergadering van de Zuidelijke Baptistische in — of all places — Las Vegas. „Het doel van Moral Majority was de gelovige conservatieven te mobiliseren. Dat doel is bereikt. Er zijn nu tientallen rechts-religieuze groeperingen. Onze organisatie is niet meer nodig”, aldus Falwell.

Een topjaar voor Moral Majority was 1980, toen de organisatie in kerkelijke kringen een registratiecampagne voerde die naar schatting drie miljoen nieuwe kiezers opleverde. Deze kiezers, die zich voorheen geheel afzijdig hadden gehouden van de politiek, stemden en masse op Ronald Reagan.

In datzelfde jaar nam Moral Majority, in samenwerking met rechtse groeperingen buiten het religieuze kamp, de meest gerenommeerde progressieve Democratische Congresleden onder vuur, van wie er verscheidene inderdaad kopje onder gingen in de conservatieve vloedgolf. Tot degenen die uit het Congres werden gewipt, behoorden de senatoren Frank Church uit Idaho en George McGovern uit South Dakota.

Ook in 1984 was Moral Majority een geduchte politieke kracht. In dat ver-

kiezingsjaar beschikte de organisatie over een budget van elf miljoen dollar voor politiek lobbywerk. Haar adreslijst telde zo'n 70 duizend dominees en bijna een miljoen kerkgangers.

Maar sindsdien is het bergafwaarts gegaan. De belangstelling voor de organisatie liep terug en het aantal donoren nam af. Vorig jaar moest Moral Majority het doen met een budget van 3,5 miljoen dollar. Falwell was intussen gepreoccupeerd met redding van het imperium van televisie-prediker Jim Bakker, die in opspraak was geraakt door een sex-schandaal. Dit schandaal en andere gerucht makende affaires rond vooraanstaande orthodoxe predikers speelden de rechts-religieuze beweging duidelijk parten.

Bovendien was er sprake van een splitsing in de gelederen. Veel religieuze conservatieven zetten zich in voor Pat Robertson, die vorig jaar een gooi deed naar de Republikeinse presidentskandidatuur. Maar Falwell steunde George Bush. Tegelijk deden nieuwe activistisch ingestelde predikers van zich spreken, zoals James Dobson, wiens kerk vertakkingen heeft in alle vijftig staten.

Hoewel Falwell van mening is dat Moral Majority „enorm veel teweeg heeft gebracht”, gaf hij toe dat er voornog geen tastbaar resultaat is geboekt in de morele kwesties die de organisatie het meest ter harte gingen. Het recht van vrouwen op abortus is nog intact, openbare scholen beginnen de dag nog steeds niet met een verplichte stilte voor gebed, en evenmin krijgen leerlingen het christelijke scheppingsverhaal opgediend als een alternatief voor de evolutieleer.

Meisjes zien er in kinderboeken net zo uit als jongens

Veel tekeningen in kinderboeken worden door vrouwen gemaakt. Niks bijzonders dus. Maar de vijftig kinderboeken-tekenaressen van de tentoonstelling 'Vrouwen illustreren meisjes en vrouwen in kinderboeken' in Amsterdam kregen een speciale opdracht: ze mochten alleen vrouwen en meisjes tekenen. Slechts enkele illustratrices maakten ouderwetse tekeningen; een meisje aan de afwas of een moeder die het bed opmaakt bij voorbeeld.

Maar bij andere tekeningen kun je juist helemaal niet zien dat er meisjes worden afgebeeld. De vlechtjes en rokjes, vroeger favoriet in kinderboeken, ontbreken. Alleen in sprookjesboeken zijn de verschillen tussen jongens en meisjes nog heel duidelijk. Bij Grietje (van Hans) hoort nu eenmaal een ouderwets stel vlechten.

Behalve tekeningen zijn op de tentoonstelling ook de boeken te zien waarin ze zijn verschenen. Dat zijn

boeken voor allerlei leeftijden, van vier tot veertien. Ook is er een speelhoek ingericht waar ondermeer zelfgemaakte puzzels liggen. Die mag je niet mee naar huis nemen. Wel de kleurplaat die alle bezoekers ontvangen. Die is gratis, net als de tentoonstelling zelf.

'Vrouwen illustreren vrouwen en meisjes in kinderboeken', stichting Amazone. Singel 72 Amsterdam.

HOOGLEERAAR ROOD-DE BOER IS HET VERANDEREN MOE

door Jan Douwes

JR 28/6

Je kunt nog zulke mooie rechtsregels bedenken, in de praktijk pakken zij altijd anders uit. Buitengewoon hoogleraar personen-, familie- en jeugdrecht Madzy Rood-de Boer is het veranderen moe geworden. Vrijdag houdt zij haar afscheidsrede aan de Katholieke universiteit Brabant in Tilburg.

Ideeën om het jeugdrecht te verbeteren heeft Madzy Rood-de Boer altijd gehad. Veel daarvan waren jaren later terug te vinden in de wet. De hoogleraar personen-, familie- en jeugdrecht merkte echter dat de regels vaak anders werden opgevat dan haar bedoeling was. Verbaasd is ze allang niet meer. Eerder melancholiek. „Maar dat mag op mijn leeftijd.“

Neem het plan een omgangsregeling in te stellen voor ouders die na een echtscheiding niet meer bij hun kinderen wonen. De nu 65-jarige prof. mr. Rood-de Boer lanceerde het in 1962 in haar proefschrift 'Ouders en kinderen, aspecten van het familierecht'. Toen zij een paar jaar later in een staatscommissie voor herziening van het jeugdbeschermingsrecht werd gevraagd wist ze de andere leden aan haar kant te krijgen. De commissie Wiarda adviseerde de minister van justitie de omgangsregeling in de wet over echtscheiding op te nemen.

Het duurde tot 1971 voordat de minister om was. En nog steeds niet helemaal, want de regeling moest een voorlopig karakter krijgen. „Niets is zo definitief als een voorlopige regeling“, zegt Rood-de Boer cynisch.

Aanvankelijk gebeurde er weinig spectaculairs. Vijf jaar geleden besliste de Hoge Raad echter dat ongehuwde ouders de rechter ook kunnen vragen een omgangsregeling met hun kind te treffen als hun relatie is stukgelopen. De hoogleraar familierecht kon daar vrede mee hebben. „Wat doet het er tegenwoordig nog toe of je getrouwd bent of samenwoont?“

Toen klopte een woongroep bij de rechter aan. De leden hadden een van hun huisgenoten anderhalf jaar geholpen met de opvoeding van haar dochter. Daardoor hadden zij een band met het kind gekregen. Die wilden zij niet verbreken toen de moeder na veel huislijke conflicten met haar dochter vertrok.

Zaaddonor

Rood-de Boer: „De rechter heeft zijn beslissing in tweeën gesplitst. Hij verklaarde de leden van de woongroep ontvankelijk, omdat er sprake was geweest van een familieleven. Maar een omgangsregeling zou niet in het belang van het kind zijn, zolang de moeder zich blijft verzetten. Een dergelijke uitspraak werd ook gedaan in de zaak van de zaaddonor die omgang eiste met het door hem verwekte kind.“

Wordt dit een truc om mensen aan het lijntje te houden?

„Nee, zo zie ik het niet. Ik vind het heel zorgvuldig om eerst te kijken of iemand ontvankelijk is. Er is ook een grootmoeder geweest die omgang eiste met een kleinkind. Zij is niet ontvankelijk verklaard, omdat zij zich niet kon beroepen op een familieleven. De zaaddonor wel. Hij was niet alleen de biologische vader, hij had ook anderhalf jaar lang regelmatig op het kind gepast.“ De hoogleraar jeugdrecht hoort mensen wel eens mopperen dat de eerste de beste babysitter zich tegenwoordig kan beroepen op een familieleven. Zo'n vaart zal het niet lopen, omdat er ook wordt gekeken naar het belang van het kind. Maar Madzy Rood-de Boer geeft toe dat zij wel eens jaloers naar de Franse en Belgische regeling kijkt. Daar houdt de ouder die na een scheiding niet voor het kind blijft zorgen automatisch het recht op omgang. Dat is tenminste een duidelijke wet, vindt de juriste.

Traditioneel

Al klinkt het wel erg traditioneel. Alleen de vader en de moeder komen in aanmerking. Rood-de Boer: „De Nederlandse situatie is het andere uiterste. Laten we nog een stap verder gaan: een vader die incest heeft gepleegd met zijn dochter wil een omgangsregeling met de baby. Aan deze mogelijkheid heb ik twintig jaar

geleden natuurlijk geen moment gedacht. Iedereen die ik hierover hoor, roept dat een omgangsregeling in deze omstandigheden uitgesloten zou moeten zijn. Maar dat is een emotionele reactie. Ik heb lang lopen denken hoe men juridisch te werk zou moeten gaan.“

De oplossing is volgens Rood-de Boer een artikel in de wet op het erfrecht, waarin staat dat iemand geen erfenis krijgt als hij 'onwaardig' is. Dat geldt bij voorbeeld voor een man die zijn suikerroom vermoordt omdat hij niet langer op zijn geld kan wachten. De term is ouderwets, erkent Rood-de Boer, maar zij zou hem graag in eer herstellen.

„De incestpleger kan ook onwaardig genoemd worden. Niet omdat de burens er zo over denken, maar omdat de strafrechter hem heeft veroordeeld. Op grond daarvan zou hij niet ontvankelijk kunnen worden verklaard. Los van het belang van het kind en het zogenoemde family life.“

Wanhopig

De maatschappij is in een stroomversnelling terechtgekomen, vindt de hoogleraar. Zij weet nog goed dat zij als werkstudente de concepttekst van het Nieuw Burgelijk Wetboek zat uit te tikken. Aan het eind van de jaren veertig was de titel 'Het huwelijk' nog heel gebruikelijk. „Maar dat woord had nu al lang vervangen moeten zijn door relatievorming.“

In haar studententijd ontstond de drang om wetsregels altijd maar beter te maken. Daarin verschilt Madzy Rood-de Boer van enkele collega-juristen die meer belang hechten aan het winnen van zaken. Zij spelen liever met de wet dan dat zij er de strijd mee aanbinden. Want dat laatste kost tijd.

„Ik word daar vaak wanhopig van. Wetten over

vluchtelingenbeleid, belastingen en onderwijs worden er buitengewoon snel doorgeragd, maar wetten over het familierecht laten tientallen jaren op zich wachten. Denk maar aan het afstammingsrecht en het ouderlijk gezag. Waarschijnlijk komt het doordat het familierecht diepe wortels heeft. Huwelijk en gezin blijven aan elkaar vastgeklonken in het burgerlijk wetboek.“

De hoogleraar geeft de moed nog niet op. Zij zal vrijdag in haar afscheidsrede aan de Katholieke universiteit Brabant een toekomstscenario voor het familie- en jeugdrecht bepleiten. Zonder generaliserende regels, zoals in het Burgelijk Wetboek, want: „Daarmee grendel je de zaak af.“ Niet het traditionele gezin, maar de individuen zouden in dit toekomstscenario centraal moeten staan. Met het oog op de Europese eenwording moeten de nieuwe regels een internationaal karakter krijgen.

Bent u niet bang dat Nederland dan een stap terug moet doen?

Rood-de Boer: „Op sommige gebieden zijn wij inderdaad verder dan andere Europese landen. De Engelsen vinden het bij voorbeeld onbegrijpelijk dat de rapportages van de Raden voor de kindbescherming openbaar zijn. En in Frankrijk heb ik meegemaakt dat samenwonende stellen worden geaccepteerd, als zij maar niet homoseksueel zijn. Maar ik ontdek ook wel eens dat ik iets zit uit te denken dat in West-Duitsland allang is voorgesteld. Een moderne wet op de jeugdhulpverlening bij voorbeeld zonder antieke termen zoals ontheffing en ontzetting uit de ouderlijke macht.“

„Ik zei laatst tegen een Zwitserse deskundige op het gebied van het familierecht: 'Ik moet er niet aan denken dat wij na de Europese eenwording even conservatief worden als jullie.' Toen biecht-

te hij me op dat hij juist bang was voor het tegenovergestelde: even vooruitstrevend te moeten worden als Nederland!“

Mensaap

Hoe zal het familierecht zich in de toekomst ontwikkelen?

Rood-de Boer: „Ik verwacht dat de nieuwe vruchtbaarheidstechnieken voor verrassingen kunnen zorgen. Dat gebied is nu nog bijna science fiction voor me. Maar als ik zie wat er allemaal vervangen kan worden in het menselijk lichaam, vraag ik me af hoe lang het duurt voordat er een kunstmatige baarmoeder is. Dat is nog eens een ander ethisch probleem dan het draagmoederschap waarmee we nu worstelen.“

„Laatst vertelde een gynaecoloog me dat een embryo al kan worden ingebracht in de baarmoeder van een mensaap. Zo geschokt als jij nu reageert was ik ook toen ik het hoorde. Maar als juriste zeg ik dat je zo min mogelijk moet verbieden in de wet. Verbodsregels leiden altijd tot ontduiking. Dan maar gebodsregels, zeggen sommige mensen. Maar als je die maakt, zul je altijd gedwongen worden ze te versoepelen. Hoe het dan wel moet weet ik ook niet precies.“ Volgens de hoogleraar zijn de juristen nog niet uitgedacht over het begin, het eind en de kwaliteit van het leven. Of de denktanks op Madzy Rood-de Boer kunnen rekenen is echter niet zeker.

„Ik ben langzamerhand moe geworden van het meedenken. Het is me te vaak overkomen dat rechtsregels in de praktijk anders uitpakten dan de bedoeling was. Toen ik aan de wetten begon te morrelen wilde ik dolgraag dat er beweging in kwam. De deur stond toen op een kier. Maar nu hij wijd open is, loeit er een storm doorheen.“

THE PERFECT CRIME

Een voorlichtingsfilm over vormen van geweld tegen kinderen

HET SCHOOLBLAD IS

Een gewoon straatbeeld. Vader pakt zijn kind bij de arm en schudt het door elkaar. Hij maant het kind tot gehoorzaamheid.

Kranteberichten met koppen als: 'Moeder mishandelt kind tot de dood er op volgt' en 'Iedere acht dagen overlijdt een kind aan kindermishandeling'.

Alexander van der Meer (33), regisseur, maakte de onlangs uitgebrachte video-film 'Geweld tegen kinderen'. Hij laat zien hoeveel kinderen, naar schatting twintigduizend, leven tussen de 'onschuldige' oorveeg en de kans te worden doodgeslagen.

'Geweld tegen kinderen' van Quartz Film Amsterdam kwam tot stand in samenwerking met de werkgroep 'Geweld in het Gezin' van de Vrije Universiteit in Amsterdam. Het doel van de film is allerlei groepen die een rol spelen bij het signaleren van kindermishandeling, inzicht te geven in de achtergronden ervan. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de mogelijkheden om stappen te ondernemen na dat signaleren. Belangrijke doelgroepen zijn leerkrachten, huisartsen, schoolartsen en maatschappelijk werkers. "De meeste films en programma's over kindermishandeling zijn schokkend en boeiend," zegt Alexander van der Meer. "Meestal gaan die over slachtoffers. Ze roepen emotionele reacties op. Maar kun je vandaaruit iets tegen kindermishandeling doen? Ik heb geprobeerd een evenwichtig beeld te schetsen van kindermishandeling. Ik vind het jammer dat er weinig aandacht is voor 'gewone' kindermishandeling. Incest, daar rinkelde de kas van; films daarover laten zich makkelijk subsidiëren."

Verdronken

In het eerste deel van de film vertelt een vertrouwensarts over een vrouw die hem een tijdje geleden opbelde. De vrouw begint heel warrig te vertellen dat een jongetje bij haar op de galerij heel hard staat te huilen. Het kind is kleddermat. Ze weet niet wat ze moet doen. Is de moeder even weg? Moet ze het kind binnenhalen? Wat is er aan de hand? Drie maanden later staat er een bericht in de krant: het kind is verdronken. Achteraf blijkt dat de moeder het kind regelmatig 'strafte' door het steeds opnieuw onder water te duwen. Dit verhaal vormt de inleiding voor een kort historisch overzicht. Kindermishandeling is al zo oud als de mensheid. Tot ver in de vorige eeuw worden kinderen beschouwd als exclusief bezit van de ouders. De Franse overheid is de eerste

die beseft dat er kinderen bestaan die tegen hun ouders moeten worden beschermd. Volgens Alexander van der Meer waarschijnlijk een gevolg van de Franse Revolutie. De aanleiding voor aanpassing van de wetgeving vormde overigens de jeugdcriminaliteit. Die was, zo dacht men, te wijten aan het onvermogen van de verpauperde onderklasse om leiding te geven aan kinderen.

Commode

Sinds het begin van deze eeuw kent ook Nederland een kindernet. Pas in 1962 wordt, door professor Kemper, openlijk gesproken over kindermishandeling. Armbreuken en schedelletsels zijn - niet altijd natuurlijk - gevolgen van kindermishandeling. Aloude smoezen als 'het kind is van de commode gevallen' worden naar het land der fabeltjes verwezen. Weer later wordt ook aandacht besteed aan de psychische gevolgen van mishandeling.

De film legt uit dat er vier vormen van kindermishandeling bestaan: lichamelijke, geestelijke, cognitieve en seksuele mishandeling. Stelselmatig niet verzorgen, in de kou laten staan of geen eten geven, is bijvoorbeeld een vorm van passieve li-

chamelijke mishandeling. Ouders die hun kind op een te moeilijke school laten zitten, maken zich schuldig aan cognitieve mishandeling.

Toch kan men niet zomaar iemand het label 'kindermishandelaar' opplakken. De grenzen blijken vaag te zijn. Is iedere klap er één te veel? De ene opvoeder vindt een paar klappen alle perken te buiten gaan, de ander vindt zo iets heel normaal. Voorzichtigheid is dus geboden. Daarnaast laat de film zien dat ouders vaak de gevolgen van slaan en schoppen niet kennen. Ze beschouwen het louter en alleen als een opvoedingsmethode. Een geïnterviewde: "De opvoeding was niet goed. Ik pakte mijn kinderen niet goed beet, te hard." De-

zelfde man is er later van overtuigd dat hij zichzelf in de hand heeft: "Ik word niet meer boos." Beelden van de vuurspuwende vader, schreeuwend naar zijn kinderen en op tafel slaand, getuigen van het tegendeel.

Bijbel

Mogelijke oorzaken van kindermishandeling zijn de sociaal-economische omstandigheden van het gezin: te kleine behuizing, geen geld. Of culturele aspecten. "Er zijn vaders die hun dochters seksueel misbruiken met de bijbel in de hand. Onder het mom van 'eert uw vader en uw moeder'." Een andere oorzaak kunnen de achtergronden van de ouders vormen. "Negatieve ervaringen uit hun jeugd, slechte relaties, een sterk rollenpatroon, of psychische gestoordheid." Ongewenste kinderen lopen een groter risico, evenals te vroeg geboren (prematuren) die in een couveuse belanden. De geïnterviewde laat weten dat er in de laatste groep tien keer vaker sprake is van kindermishandeling. "Die kinderen vallen tegen. De hechting tussen moeder en kind vlak na de geboorte is mislukt. Een moeder kan het niet lekker knuffelen en ermee pronken. Prematuren zijn vaak huilerig en groeien minder." Advertenties voor bijvoorbeeld babylieters laten wolven van baby's zien in mooie broekjes. Prematuren beantwoorden niet aan dat beeld. "Het zijn vaak scharmkelige wezentjes."

De media creëren een grote roze wolk rond kinderen. Stuk voor stuk zijn het modelkinderen. Neem de televisieserie 'The Cosby-show'. Daarin runnen pa en ma een innig gelukkig gezin. Ouders hebben zich onder meer door deze roze beeldvorming een voorstelling van kinderen gemaakt die niet strookt met de werkelijkheid. Overbeweeglijke kinderen en gehandicapten lopen daardoor ook een groter risico.

Pin-up-club

De film schrikt na deze uiteenzetting zijn toeschouwers op met titels van video-films en advertenties: 'Incest op zijn best', 'Kleine meiden grote wensen', 'Incest dichterbij dan je denkt'. Er wordt ook een stukje uit de 'Pin-up-club' van Veronica getoond. "Seksualiteit wordt goedkoop gemaakt", commentarieert een deskundige. "Seks hoort bij man-zijn, bij machtig zijn. Een man heeft recht op zijn genoegen." Onze samenle-

ving draagt haar steentje bij aan kindermishandeling. Niet zelden zou een meisje seksueel zijn misbruikt, omdat zij zich uitdagend gedroeg. "Ik heb nog nooit een kind uitdagend in de wieg zien liggen. Als een kind van twee jaar zich seksueel wervend gedraagt, dan is dat gedrag aangeleerd. Daarvoor wordt een kind stelselmatig beloond."

Weer een schrikbeeld. Een breeduit lachend kind met een rits rotte tanden in de mond. Economische belangen - in dit geval die van de snoep-industrie - gaan ten koste van de belangen van een kind. Geen haan die ernaar kraait. Een ander voorbeeld is het verkeer. Iedere drie dagen verongelukken er twee kinderen in Nederland. Daaruit zou lering moeten worden getrokken door de verkeerssituatie te veranderen. Helaas, eerst wordt gekeken of de automobilist schuldig is. Zo niet, dan is het de vraag of het kind wel een goede verkeersopvoeding van de ouders heeft genoten. Zo ja, dan is het kind schuldig. Dat de oorzaak zit in de kind-onvriendelijke verkeerssituatie is niet interessant. "Het kind heeft een geringe waarde. Het is vaak een voorwerp van zorg en aandacht, maar geen individu met wie je serieus rekening houdt." Sterker nog: "Op voorzieningen voor kinderen wordt als eerste bezuinigd."

Signaleren

"Kinderen hebben geen hulpvraag", zegt Alexander van der Meer. "Een goudvis weet ook pas dat hij in het water zwemt, als hij er wordt uitgehaald." Kindermishandeling moet in veel gevallen door buitenstaanders worden herkend.

Het tweede deel van de film gaat over het signaleren en over de mogelijkheden die onder meer leerkrachten daartoe hebben. Uit een voorlichtingsbijeenkomst wordt duidelijk dat ook leerkrachten kinderen door een roze bril bekijken. Onder de aanwezigheid heerst verbazing, zo niet verbijstering, als wordt meegedeeld dat kindermishandeling wel degelijk voorkomt. "Kinderen houden de ouders de hand boven het hoofd", zegt de voorlichter. Als een leerkracht kindermishandeling ontdekt, mag zij/hij onder geen beding de ouders beschuldigen. "Het isolement van het kind wordt daardoor groter. Bovendien is het niet uitgesloten dat de ouders hun agressie daarover op het kind botvieren."

"Kindermishandeling is een negatieve geweldspiraal", legt de voorlichter uit.

"Die houdt niet zomaar op. Als een kind dood onder aan de trap ligt, is het te laat."

De film waarschuwt tegen een heksenjacht. Een leerkracht moet echter wel weten en geloven dat kindermishandeling bestaat. Een therapeute vertelt ter illustratie over een kind van 3,5 jaar oud dat fysiek werd mishandeld. Na enige sessies vermoedt ze dat er ook seksuele mishandeling in het geding is. "Ik wilde het niet geloven." Een tijdje later vertelt ze fluisterend aan een collega haar vermoedens.

Kindermishandeling, zo luidt de boodschap, moet je kunnen, willen en durven benoemen. Dan zie je het ook steeds vaker. En als een leerkracht mishandeling signaleert, mag hij daar niet te lang mee blijven rondlopen. Het is dan ook van groot belang dat hij daarbij steun vindt binnen zijn team.

Eenzaamheid

"Seksueel misbruik is the perfect crime", zegt Van der Meer ernstig. "Een kind houdt zijn mond wel dicht. Het verkeert in absolute eenzaamheid, is eigenlijk niet in staat tot intermenselijke contacten. Maar als het vertelt dat opa suiker op zijn piemel heeft gedaan en het kind eraan moest zuigen, dan is dat mishandeling. Een kind verzint zo iets niet. Een kind met ronde brandplekjes op z'n arm? Daarop is een sigaret uitgedrukt. Een kind dat drie keer in een jaar een been breekt? Dat is altijd mishandeling!" Een leerkracht moet leren kijken, observeren, ook leren praten met zo'n kind. En als een vermoeden van mishandeling rijst: "Meldt dat in godsnaam! Negentig procent van de gevallen wordt nog steeds niet gemeld." Leerkrachten kunnen hun vermoedens uitspreken tegenover een vertrouwensarts. Die zal voorzichtig uitzoeken, via indirect betrokkenen als huisarts of dominee, wat er aan de hand

is. Een leerkracht die de mogelijke oorzaken begrijpt, kan ook contact opnemen met de ouders. Hij moet dan wel goed op de hoogte zijn van de gezinssituatie en hij moet kunnen inschatten in hoeverre de ouders open staan voor hulp. De film toont voorts in welke gevallen de Raad voor de Kinderbescherming een rol kan spelen. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de onder toezichtstelling. Het blijkt dat ouders bij hoge uitzondering uit hun ouderlijke macht worden ontzet. De film laat zien hoe gevoelig deze vormen van ingrijpen in de samen-

leving liggen. Opnamen van een protestdemonstratie rond de 'Bolderkar-affaire' getuigen daarvan. Van der Meer: "De enorme hoeveelheid aandacht voor kindermishandeling in de media kan leiden tot te snel ingrijpen. Ook een reactie als 'zo erg is het niet', wordt erdoor veroorzaakt. Zelfs de maker van 'Geweld tegen kinderen' is tijdens het project gaan twijfelen: "Is het wel zo erg, vroeg ik mezelf af." Maar zodra mensen uit zijn directe omgeving op de hoogte zijn van zijn project, gaan ze over 'hun verschrikkelijke jeugd' vertellen. "Dat is zes keer gebeurd."

Koördansers

Een deskundige benadrukt in de film dat het slecht zou zijn als de aandacht voor kindermishandeling verdwijnt. "Wie zegt wanneer er te veel gevallen worden gesignaleerd? Je wordt als hulpverlener voorzichtig. Je knijpt een oogje dicht, wetend dat de volgende kop moet rollen." Van der Meer: "Hulpverleners zijn net koördansers. En wat ze ook doen, te veel of te weinig, het is nooit goed."

Kindermishandeling is een door de mens zelf gecreëerd probleem dat ook door de mens zelf uit de weg moet worden geruimd. Een hulpverlener: "Een kinderleven wordt verwoest. Dat kun je niet aanzien. Kinderen zijn de toekomst. Als je niet in je toekomst wilt investeren, dan hoef je niet te leven."

Saron Petronilia

Belangstellenden kunnen meer informatie over huur van de video-film verkrijgen bij Quartz Film, Kerkstraat 443, 1017 HZ Amsterdam, telefoon: 020-261817/231024.

Yvonne Kroonenberg

Martijn is gezakt voor zijn eindexamen VWO. Het komt door de liefde. 'Ik had het kunnen zien aankomen, want ik ben vier weken niet op school geweest in een heel belangrijke periode dat er schoolonderzoeken aan de gang waren. Ik stond er redelijk voor, maar ik kreeg problemen. Ik ben er achter gekomen dat ik homofiel ben. Tot dan toe had ik het weg kunnen stoppen en mezelf wijs kunnen maken dat ik sommige jongens alleen graag mocht, maar ineens werd ik echt verliefd en dat kwam erg ongelegen. Ik vertelde het thuis en dat viel helemaal verkeerd. Ik ben het huis uitgegaan en ben bij de burens gaan wonen. Ik had zoveel te verwerken dat ik helemaal in de war was. Eerst ben ik nog gewoon naar school gegaan, maar van binnen voelde ik me dood. Op een dag heb ik me ziek gemeld. Na een poosje dacht ik dat het wel weer ging, maar het ging helemaal niet en toen ben ik weer weggebleven van school. Ik kon niks meer, ik kon niet meer denken en ik kon beslist niet leren.'

Was het een ongelukkige liefde?

'Eerst niet, hij hield ook van mij, maar nu is het uit, helaas. Ik was ineens alles kwijt. Daar kwam nog bij dat ik in één klap in een andere wereld werd geschopt, een wereld van volwassenheid en zoiets komt hard aan. Ik had eerst nog een beetje hoop dat ik geslaagd was, want een gedeelte van het examen was zo gemakkelijk dat ik dacht dat ik per abuis op het MAVO-examen terecht was gekomen. Ik dacht dat ik twee vijven zou hebben, maar dat bleek niet zo te zijn. Ik had een vijf en twee vieren. Achteraf vind ik dat ik van tevoren had kunnen weten dat ik gezakt was, want als je vier weken niet op school bent, betekent dat vier weken examentraining die je mist. Dan is het eigenlijk niet reëel te denken dat je een kans van slagen hebt. Toen de mentor belde met het bericht dat ik was afgewezen, zei ik alleen: dat is jammer.'

Was je overstuur?

'Ik ben inmiddels gehard door alle ellende die ik te verwerken heb gehad, door de moeilijkheden en de tegenstand. Tegenstand vanuit de gemeente als je een huis aanvraagt, vanuit Groningen als je formulieren wilt hebben voor een beurs voor buitenshuis wonende scholieren. Het moest allemaal met grote spoed en ik zat al in de stress.'

Nu moet je nog een jaar naar school

'Dat vind ik niet zo erg, dat is alleen

DE SCHOOLKRANT

'Ik zei alleen: dat is jammer'

NRC 20-6

maar goed voor mij. Het geeft me de tijd om tot rust te komen en mijzelf te leren accepteren en er achter te komen wat ik wil. Ik ga binnenkort zelfstandig wonen. Op school hoef ik me volgend jaar niet zo in te spannen, zodat ik kan wennen aan alleen wonen. En in het weekend zal ik een baan moeten nemen, anders red ik het financieel niet.'

Wat zou je zijn gaan doen als je geslaagd was?

'Ik wil naar de hogeschool in Diemen om een PR opleiding te volgen. Ik was te laat met aanmelden, dus ik had toch een jaar iets anders moeten gaan doen. Ik had gedacht aan de lerarenopleiding maatschappijleer en aardrijkskunde. Dat leek me een

goede voorbereiding op de PR opleiding, omdat je de maatschappij leert kennen. Ik heb de nodige dingen meegemaakt de afgelopen maanden, waardoor ik me ben gaan interesseren voor problemen in de maatschappij, hoe ze ontstaan en hoe je dingen kunt veranderen. Vroeger vond ik maatschappijleer een rotvak; ik beschouwde het als roostervulling. Nu zie ik er het nut van in, nu denk ik: wat heb ik dáár veel aan gehad. Daar kom je achter als je problemen die je zelf meemaakt moet oplossen.'

Heb je je ouders al verteld dat je gezakt bent?

'Ze weten het nog niet, want ze zijn

op de camping. Ze zijn misschien vergeten dat ik de uitslag heb gehad. Ze hebben nog niet gebeld.'

Ben je bang voor hun reactie?

'Nee, want die kan ik wel voorspellen. Ze zullen zeggen dat het mijn eigen schuld is en dat ik beter naar hen had moeten luisteren. In hun ogen had ik mezelf twee maanden moeten opsluiten om te gaan leren. Ik had niet meer mogen uitgaan en alleen maar moeten leren. Maar dat werkt bij mij niet, want ik moet me toch af en toe ontspannen. En ik wilde praten. Alleen door praten kon ik te weten komen of ik nu echt definitief zo ben en of ik echt van die jongen hield.'

En?

'Het was echte liefde en ik heb er alles voor opgegeven.'

Jongeren mijden condoom

Bestaan dodelijke ziekte ligt buiten hun belevingswereld

NRC 14-6

Van onze redactie samenleving

AMSTERDAM - Van de jongeren tussen 18 en 25 jaar vrijen, gebruikt 82 procent niet altijd een condoom. Slechts 18 procent van deze leeftijdsklasse zei altijd condooms te gebruiken. Dit blijkt uit een onderzoek van de Rijksuniversiteit Utrecht onder 500 jongeren.

De cijfers zijn gisteren bekend gemaakt bij de presentatie van de nieuwe campagne van de stichting SOA. Het bestaan van een dodelijke ziekte ligt buiten de belevingswereld van jongeren. Toch vindt 77 procent dat het gebruik van een condoom een manier van veilig vrijen is. Slechts twee procent van de

jongeren in de bedoelde groep weet niet waar een condoom voor is; 90 procent vindt dat je bij een nieuwe seksuele relatie een condoom moet gebruiken of een andere veilige techniek moet toepassen. Dat zovelen niettemin onvoorzichtig vrijen, heeft waarschijnlijk te maken met schroom, onwennigheid en het idee dat condoom-gebruik afdoet aan de kwaliteit van het vrijen. Ruim een op de drie vindt het aanbrengen van een condoom een hinderlijke onderbreking van het liefdesspel.

Velen maken gebruik van smoesjes om geen condoom te gebruiken. Zoals: hij komt nooit in Amsterdam, zij vrijt alleen met Nederlandse jongens,

zij valt alleen op serieuze types of zij kennen elkaar al drie weken. Dat laatste smoesje komt slecht uit bij de 'seriele monogamie' die onder jongeren veel voorkomt. In de campagne worden de meest voorkomende excuses ontzenuwd. De gemiddelde aids-patient is tussen de 20 en 29 jaar. Dat betekent dat hij of zij waarschijnlijk besmet is toen hij 18 tot 25 jaar oud was. De stichting SOA komt met een publiciteitscampagne voor veiligheid bij het seksueel verkeer speciaal voor deze leeftijdsgroep. Bijna de helft van de jeugdige ondervraagden zegt dat er in de media te weinig aandacht is voor het gebruik van condooms.

Weinig jongeren nemen condooms mee op vakantie

NRC 28

Van een onzer verslaggeefsters
UTRECHT - Bijna de helft van de jongeren die niet met hun vriendje of vriendinnetje op vakantie gaan, verwacht te gaan vrijen met een 'vreemde'. De meesten zeggen dat ze dat met een condoom zullen doen. Maar ondertussen neemt slechts 29 procent van deze vakantiegangers condooms mee op vakantie.

Dit blijkt uit een onderzoek van de Rijksuniversiteit Utrecht. Hoe beschermen jongeren zich tijdens de vakantie tegen aids, wilden de onderzoekers weten. Ze hebben vijfhonderd jongeren tussen de 18 en 25 jaar ondervraagd. Driekwart gaat op vakantie; de meesten met

een groep vrienden. Zon, bruinde lichamen, discotheken en kampvuren vormen een prima voedingsbodem voor vakantieliefdes. Vandaar dat de voorlichtingscampagnes over aids weer in alle hevigheid losbarsten. Nederlandse jongeren weten dat ze veilig moeten vrijen. Maar of ze dat ook zullen doen is maar de vraag. Zeker nu blijkt dat maar 29 procent van de jongeren die denken met vreemden te gaan vrijen condooms meeneemt. De rest gaat er misschien van uit dat elke Italiaan condooms op zak heeft. Of dat je in het katholieke Spanje 's avonds laat een condoomautomaat kunt vinden. Vanavond zendt Veronica het programma 'Veilig vrijen op vakantie

'89' uit. Programmamaker Jef Rademakers: 'Mensen die denken 'ha er valt weer wat schunnigs te zien', zullen ietsje teleurgesteld zijn. Er wordt veel gepraat en je ziet niet zoveel mensen die het doen.' Toch komen er aardig wat piemels (met condooms) in beeld. En jongeren die met ongeïnteresseerd gezichten zonder een vonkje verliefdheid laten zien hoe je veilig vrijt. Maar de nadruk ligt op interviews met Nederlandse, Belgische, Franse en Spaanse jongeren op zonnige stranden. De gesprekken zijn nogal eentonig. Aids staat bij de meeste jongeren ver van hun bed. Toch zijn ze er wel bang voor en zeggen ze bijna allemaal braaf met condooms te zullen vrijen. Behalve een Bel-

gisch meisje dat eerlijk zegt: 'Ik vind dat niet zo plesant, zo'n onderbreking. Als dat gedoe met het condoom is gebeurd, is mijn goesting (zin) al om.' Volgens de Utrechtse onderzoekers vinden veel jongeren het vervelend om met een condoom te vrijen. Veertig procent van de ondervraagde jongeren noemde het een 'hinderlijke' onderbreking van het liefdesspel. Sandfort: 'We hebben ook de indruk dat sommige jongeren meisjes die condooms bij zich hebben 'sletten' vinden. Dat gaan we onderzoeken.' Als dat zo is, blijkt dat vrijen met condooms voor jongeren nog lang niet vanzelfsprekend is. 'Veilig vrijen op vakantie '89', vanavond om 21.25 uur, Nederland 2.

'Meer aids-tests nodig'

Nederland staat alleen in afwijzen van aids-onderzoek

door Sven Danner en Joep Lange

„Er moet veel meer getest worden op HIV.” Stephen Joseph, een van gezondheidsautoriteiten uit New York, bepleitte gisteren op het wereldcongres over aids in Montreal gedwongen testen onder risicogroepen uit zijn stad.

Met een centrale registratie, teneinde voldoende inzicht te krijgen in de omvang van de epidemie en in de kosten voor stad en staat: veel patiënten zijn immers niet of onvoldoende verzekerd. Het kwam Joseph tijdens zijn voordracht te staan op uitvoerig boe geroep door de actiegroep Act Up uit New York, een belangenorganisatie van aids-patiënten.

Partners inlichten

James Mason, de staatssecretaris voor volksgezondheid van de Verenigde Staten, ging niet zover maar drong wel aan op het (vrijwillig) inlichten van de partners als mensen seropositief blijken. Dan kunnen partners zich ook laten testen. Mason en Joseph waren het er over eens dat, zolang een effectief geneesmiddel op zich laat wachten en een vaccin evenmin in zicht is, mensen veel meer dan nu dienen te weten of ze besmet zijn.

Beiden geloven dat mensen die van hun besmetting op de hoogte zijn een verantwoord(er) seksueel gedrag zullen vertonen dan als ze zich maar

in onwetendheid kunnen blijven hullen.

Daar denken Nederlandse beleidsmakers heel anders over. In ons land zijn we van mening dat mensen met een risico voor HIV-besmetting duidelijk gemaakt kan worden dat zij zich hoe dan ook verantwoordelijk moeten gedragen. Als ze seronegatief zijn, moeten ze dat zien te blijven. Zijn ze seropositief, dan moeten ze zorgen anderen niet te besmetten.

Onbegrip

Voor dit standpunt is ook in het buitenland begrip te vinden. Maar nauwelijks voor een ander, officieel Nederlands standpunt: dat anoniem bevolkingsonderzoek naar HIV-besmetting niet mogelijk is. Veel congresbezoekers begrijpen volstrekt niet waarom een land verkiest om onwetend te blijven omtrent de stand van zaken bij een zo ernstige epidemie. Ethische problemen zien de congresbezoekers in het geheel niet en van juridische problemen vinden ze dat die er met de haren bij gesleept worden.

Placebo

Een ander veelbesproken probleem is het behandelen van a-symptomatische seropositieven, mensen dus die wel met het aids-virus zijn besmet maar geen klachten hebben. Momenteel lopen er veel onderzoeken naar het effect van anti-HIV middelen bij hen. Dubbel-blind studies en placebo-gecontroleerd: dat wil zeggen dat noch de seropositie-

ven, noch de behandelend arts weet of de betrokkenen het betreffende middel krijgen of alleen maar een onwerkzaam nepmiddel, een placebo.

Na een van te voren vastgestelde tijd wordt de code verbroken en vastgesteld in welke groep de meeste gevallen van aids of andere ziekteverschijnselen zich hebben voorgedaan. Deze onderzoekstechniek geldt nog steeds als de gouden standaard, de beste manier om zo snel mogelijk vast te stellen of een middel in een bepaalde groep werkzaam is.

Patiënten en aids-geïnfecteerden hebben steeds heftiger kritiek op deze methode. Zij vinden hem onethisch, in die zin dat - door het lot bepaald - aan een aantal deelnemers een mogelijk werkzaam middel wordt onthouden. Zij zijn 'als mogelijk slachtoffer' niet geïnteresseerd in onderzoek maar in mogelijk werkzame middelen.

Ook sommige overheden, zoals die in Canada, buigen voor de druk door op ruimere schaal geneesmiddelen toe te laten, terwijl niet wetenschappelijk is vastgesteld dat ze effectief en onschadelijk zijn. Vooraanstaande onderzoekers laten er in Montreal geen twijfel over bestaan dat dit een doodlopende weg is. Uiteindelijk zal het veel langer duren voordat bekend is of een middel werkt, voordat artsen het naar eer en geweten willen voorschrijven en de overheid en ziektekostenverzekeraars het willen vergoeden.

Een goed voorbeeld is de vraag of AZT al in een vroeg stadium, als de geïnfecteerde nog klachtenvrij is, moet worden voorgeschreven. Je kunt je afvragen of dat verstandig is, vooral nu duidelijk wordt dat het virus na zes tot negen maanden resistentie tegen AZT ontwikkelt. Geef je het middel al op het moment dat de seropositieve geen klachten heeft, dan verbruik je daarmee misschien wel de negen maanden in een tijd dat de geïnfecteerde het middel eigenlijk niet nodig heeft.

Baat

Uiteraard zijn er ook andere theorieën denkbaar. De enige manier om daar achter te komen is uit wetenschappelijk onderzoek, en in dit geval betekent dat: placebo-gecontroleerd. Maar patiënten die wel klachten ondervinden, hebben zeker baat bij AZT. Bij deze groep kun je met goed fatsoen geen placebo-gecontroleerd onderzoek naar de werking van een nieuw anti-HIV middel verrichten. Beter is het om bij hen het nieuwe middel af te zetten tegen de resultaten van AZT. Hierover bestond op het congres eenstemmigheid.

Overigens zullen de resultaten van onderzoek naar het effect van nieuwe anti-HIV middelen. Broder noemde verscheidene veelbelovende middelen, maar relativerde tegelijk: 'veelbelovend' houdt doorgaans in dat in laboratoriumbuisjes het middel remmend werkt op de activiteit van HIV. Maar om te bepalen of zo'n nieuw kandidaat-geneesmiddel het aids-virus inderdaad belyt om cellen te infecteren moeten nog veel stadia worden doorlopen.

Dr. Sven Danner en dr. Joep Lange zijn aidspecialist bij het Academisch Medisch Centrum in Amsterdam.

Aids-activisten: Stel snel middel ter beschikking

door Jan-Huib Blans

Als vandaag de Nationale commissie aids-bestrijding (NCAB) bijeen komt om terug te blikken op de vijfde internationale aids-conferentie in Montreal komt daarbij vermoedelijk ook de „Verklaring van Montreal” aan de orde.

Het is een lijst van eisen die een groep activisten, bestaande uit seropositieven en mensen met de ziekte aids, in Montreal op tafel heeft gelegd.

Zij willen dat er een einde komt aan het gedruvel aan de grens als in de bagage aids-bestrijdende middelen worden gevonden. Ze willen dat seropositieve vrouwen niet het recht ontzegd wordt op een kind, dat ze niet door verzekeraars en werkgevers gediscrimineerd worden, dat voor spuitende druggebruikers schone naalden beschikbaar komen, en vooral: ze willen dat allerlei mogelijke middelen snel ter beschikking komen.

Ook willen ze een andere procedure voor het testen van middelen. Zoals bekend, verricht men het onderzoek naar (genees)middelen in fasen.

De activisten zouden de procedure willen inkorten. Zij worden daarbij gesteund door de industrie. De activisten zeggen dat ze niet kunnen wachten en dat ze graag snel proefkonijn zijn voor middelen waarvan de bijverschijnselen nog niet in kaart zijn gebracht.

In Montreal heerste een sterk gevoel van urgentie. Vierenvijftig procent van de seropositieven die deelnamen aan een onderzoek in San Francisco, ontwikkelde in tien jaar tijd aids. De gemiddelde overlevingstijd na de diagnose aids is korter dan twee jaar. De industrie steunt de activisten op het punt van de inkorting van de procedure.

Felle verwijten

De tijd is voorbij dat 'leken' eerbiedig zaten af te wachten of de wetenschappelijke wereld met een oplossing voor de aids-problemen kan komen. De rollen lijken omgedraaid. Felle verwijten werden gericht aan het adres van wetenschappers. Er waren gedocumenteerde klachten over traagheid, over onnauwkeurigheid, over gebrek aan samenwerking, over verkeerde keuzes bij het opzetten van onderzoekprogramma's en over de selectie van proefpersonen. De klant van de weten-

schap is in opstand gekomen en zelfs de Fransman Luc Montagnier, de meestal fijntjes glimlachende grijze eminentie die het virus ontdekte dat aids lijkt te veroorzaken, zei tijdens een persconferentie de hete adem van de toekijkende wereldgemeenschap in de nek te voelen. „We moeten meer dan ooit verantwoording afleggen en niet meer alleen aan collega's,” zei hij.

Steeds vaker lijkt het er op dat aids verantwoordelijk is voor de emancipatie van de 'patiënt' binnen de gezondheidszorg. Niet alleen werd de ziekte in het geïndustrialiseerde westen aanvankelijk vooral aange troffen bij jonge, goed opgeleide mensen. Ook het feit dat een grote groep homoseksuelen reeds deel uitmaakte van een netwerk waarin opkomen voor eigen rechten noodgedwongen een normaal verschijnsel was, heeft bijgedragen aan het ontstaan van de huidige situatie. Dat de opstand vooral in Amerika begint, hoeft bovendien geen verbazing te wekken. De verwachting

'Geef middelen die jullie achterhouden'

gen zijn in de afgelopen tientallen jaren door de medische stand hoog opgeschroefd. Dat klimaat vormt de achtergrond voor het feit dat een aidsremmend middel als AZT werd toegelaten, nog voor de, veelal ongunstige, lange termijnwerking ervan bekend kon zijn. Er was een pil nodig. Niet alleen tegen aids, maar vooral tegen het geschonden vertrouwen in de medische stand. Dat vertrouwen wordt er niet beter op als artsen praten over het 'behandelen' van aids als ze bedoelen dat ze de dood een aantal maanden kunnen uitstellen en de kwaliteit van de laatste levensfase kunnen verbeteren.

De duidelijk onredelijke woede van sommige aids-activisten („geef ons de middelen die jullie achterhouden”) wordt tegen deze achtergrond begrijpelijk: de impliciete beloften zijn gebroken. En het heeft in zo'n dringende nood situatie geen zin te sussen met de mededeling dat er allerlei hoopvolle middelen „in de pipeline” zitten, als daarvan de lengte niet bij benadering kan worden aangeven.

De urgentie wordt ook geïllustreerd door recente studies naar seksueel gedrag in de blanke Amerikaanse middenklasse, gedaan door medewerkers van het beroemde Kinsey Instituut in de VS, kwamen de volgende gegevens naar voren: 39% van de vrouwen had tenminste een maal anaal seksueel contact gehad tijdens het huwelijk. Van studenten met zes jaar seksuele ervaring, gemiddelde leeftijd 22 jaar, had 27% van de mannen en 25% van de vrouwen ervaring met anale contacten. Ruim 23% van de mannen boven de vijftig jaar had tenminste een seksueel contact buiten het huwelijk gehad. Een op de drie mannen bezocht wel eens een prostituee. Van de homoseksuele mannen had ongeveer 75% seksuele contacten onderhouden met een heteroseksuele man. Rond twintig procent had bovendien seksuele contacten onderhouden met getrouwde mannen. June Reinisch van het Kinsey Instituut verklaarde dat de resultaten van de studies duidelijk maken dat de werkelijkheid anders is dan algemeen wordt verondersteld. Bij preventieve voorlichtingsprogramma's dient hiermee rekening te worden gehouden.

Een onderzoek in New York maakte duidelijk dat maar liefst 9,8 procent van de zwarte mannen, die een ziekenhuis binnen kwamen voor een andere kwaal dan aids, bij testen HIV-seropositief blijkt te zijn. In New York, Baltimore en Newark is het percentage seropositieven onder de zwarten en de spaanssprekenden net zo hoog als in de meest aangetaste delen van Afrika.

Partners testen

President Bush heeft gezegd dat mensen recht hebben op medische privacy en dat seropositieven er niet toe verplicht mogen worden hun seksuele partners bekend te maken aan gezondheidsautoriteiten teneinde deze partners ook te laten testen.

Voorstellen om partners te gaan opsporen zijn door verschillende autoriteiten gedaan. In Nederland is over een vrijwillige variant van de partneropsporing eerder reeds gediscussieerd aan de hand van een brief van de Stichting voor Seksueel Overdraagbare Aandoeningen te Utrecht. Tot heden is het er niet van gekomen.

Jan-Huib Blans werkt als sociaalpsycholoog bij de Universiteit van Amsterdam en bij het Jellineckentrum.

Aids-test bij aanstellingskeuring

Onderzoekers: handelwijze artsen staat op gespannen voet met standpunt kabinet

DEN HAAG (ANP) - Bij aanstellingskeuringen wordt door 23 procent van de huisartsen en vijf procent van de bedrijfsartsen soms een aids-test verricht. Dat staat op gespannen voet met het standpunt van het kabinet dat aids-testen bij aanstellingskeuringen onwenselijk zijn. Dat wordt gesteld in een onderzoeksrapport dat staatssecretaris De Graaf van sociale zaken en werkgelegenheid naar de Eerste en Tweede Kamer heeft gestuurd.

Het rapport is de neerslag van een enquête van het Nederlands Instituut voor Preventieve Gezondheidszorg/TNO onder een representatieve groep Nederlandse artsen en be-

drijven. Uit het onderzoek blijkt verder dat in de procedures rond aanstellingskeuringen nogal eens de hand wordt gelicht met aanbevelingen die hiervoor bestaan van onder meer de Stichting van de Arbeid. Zo heeft 10 procent van de bedrijven wel eens inzage in het keuringsrapport, zonder dat duidelijk is of de kandidaat hierin heeft toegestemd. Ruim 80 procent van de keurende artsen acht het mogelijk met behulp van de aanstellingskeuring de geschiktheid van een kandidaat te bepalen. De onderzoekers noemen dit een hoog percentage. Bij artsen en bedrijven bestaat nog geen eenstemmigheid over doel en

inhoud van de aanstellingskeuring. Er is ook geen eenduidige aanpak voor het bepalen van de medische geschiktheid van een kandidaat, zo concludeert het rapport.

Uit het onderzoek blijkt dat 82 procent van de grotere bedrijven (meer dan 100 werknemers) en 19 procent van de kleinere bedrijven (10 tot 99 werknemers) aanstellingskeuringen laten verrichten. Naar schatting worden jaarlijks tussen de 180 000 en 325 000 van deze keuringen verricht.

De meeste artsen zien het beoordelen van de medische geschiktheid van de kandidaat voor de functie als algemene doelstelling van de aan-

stellingskeuring. De manier waarop het begrip „medische geschiktheid” wordt gehanteerd varieert echter sterk.

Huisartsen beoordelen veelal de risico's voor de werkgever. Zo vormt 73 procent van de huisartsen zich een oordeel van het te verwachten ziekteverzuim, tegen 46 procent van de bedrijfsartsen. Het risico op ziekte en invaliditeit wordt door 63 procent van de huisartsen beoordeeld, tegen 48 procent van de bedrijfsartsen.

Bedrijfsartsen keuren daarentegen vooral om risico's voor de kandidaat te voorkomen. Zo beoordelen zij de mate van belasting die een kandidaat aankan.